

**Kalaallit Nunaata avannaarsuani kangianilu
Nuna Allanngutsaaliugassatut
Immikkoortitamut aamma Uumassusilinnik
najorneqartumut tunngatillugu periusissatut
pilersaarummik suliaqarneq pillugu
killiffimmik nassuiaat**

Inatsisartunut nassuiaat UPA 2010

Imarisai

1. Aallaqqaasiut.....	4
2. Eqikkaaneq.....	6
3. Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup oqaluttuassartaa.....	16
3.1 Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq.....	16
3.2 Uumassusileqarfik.....	16
3.3 Maannakkumut sumiiffimmik aqutsineq.....	17
3.3.1 Allaffissornikkut aqutsivigineqarnera.....	17
3.3.2 Nunap immikkoortukkaanut aggornilersorneqarnera (zoner).....	17
3.3.3 Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi suliniarnerit.....	18
4. Sumiiffiit soqutiginaatillit nalunaarsorneqarneri	19
4.1 Geografi – nunap assingunik suliaqarneq.....	20
4.2 Kulturikkut oqaluttuarisaanermi eriagisassat.....	20
4.3 Pinngortitami eriagisariaqakkat.....	23
4.4 Ilisimatuutut misissuineq nalunaarsuinerlu.....	26
4.5 Geologii.....	28
4.6 Aatsitassarsiornerit – atortussiassanik- aammalu hydrocarbonatinik (uulia, gassi) piaanerit.....	31
4.7 Takornariaqarneq.....	33
5. Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup siunissami aqutsivigineqarnera.....	36
5.1 Illersugaanera pillugu inissisimaffik.....	36
5.1.1 Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaqarnissaq pillugu najoqqutassiaq.....	36
5.1.2 MAB-ip najoqqutassiaa (koncept).....	39
5.1.3 Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitatu Uumassusileqarfittullu illersugaasutut inissisimanissaannik iliuuserisinnaasatut periarfissaasinnaasut.....	45
Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq pillugu kalaallit nassuiaasiornerat malillugu ingerlatsioqassappat (nalunaarummi allaaserineqartutuut), tassa aatsitassarsiorluni sulisinnaanerit ingerlanneqarsinnaanerat ajornartitaanani, taava sumiiffik Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitatu uumassusileqarfittullu ingerlatinneqarsinnaanera ajornangilaq. Uumassusileqarfiit pillugit najoqqutassiami akuersarneqarpoq, oqaaseq Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq atorineqarsinnaasoq IUCN-ip taaguusersuisarneranik malinninngikkaluartuni, nunami sumiiffimmi Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq pillugu nassuiaasiornerit taamaallaat malinneqarpata. Kalaallilu paasinninnerat malillugu Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq peqatigitillugu Uumassusileqarfittut ingerlanneqarsinnaavoq (takuuk nunap assinga 11).	45
5.2 Assigiinngitsunik sunniutilimmik illersugaanera.....	49
5.2.1 Appakaassinnaannerup malittarisassaliornera.....	51
5.3 Nalunaarsuineq.....	53
5.4 Nakkutilliineq/Misissuineq/Oqartussaaffeqarluni inatsisinik malitsitsiniaaneq	56
5.5 Ilisimatuutut misissuisarneq.....	58
5.6 Imaatigut angalanermi isumannaallisannikkut piumasaqaatit.....	59
6. Nuna ilaanut tunngasumik ineriartortitsinissamat periarfissat	59
6.1 Uumassusileqarfik Illoqqoortoormiut eqqaani Kangerlussuatalu eqqaani	60
6.2 Angallanneq – illoqarfimmut qanittumik timmisartunik mittarfiliornissaq umiarsuarnullu talittarfiliornissaq.....	60
6.3 Suliniutissat takornariaqarnerup ineriartortinnissaanut periarfissanik qulakkerinnittuusut ...	61

<u>7. Illuaqqat/stationit kikkunnit pigineqarnerannit aalajangiineq.....</u>	<u>62</u>
<u>8. Avatangiisinut tunngasut – Nuna Allangutsaaliugassat</u>	
<u>Immikkoortitami/Umassusileqarfimmi igitassat.....</u>	<u>65</u>
<u>9. Naggasiineq.....</u>	<u>66</u>

Kalaallit Nunaata avannaarsuani kangianilu Nunamut Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitamut/Uumassusilinnik najorneqartumut tunngatillugu periusissanik suliaqarneq pillugu killiffimmik nassuiaat

1. Aallaqqaasiut

Kalaallit Nunaata avannaarsuani kangianilu Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq nunarsuarmi Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitat annersaraat nunataa qaleriiaarsimanerminik aallaaveqartumik inissitsitersimanernik assigiinngiiaartunik asseqanngitsunillu pinngortitalik, nuna isikkumigut eriagisarialik, pinngortitaq eriagisarialik, taamatullu qanganngortunik eqqaassutissanik allanillu kulturikkut itsarsuarnitsap amiakkuinik peqarfiusoq.

Nuna allanngutsaaliugassaq 1974-mili immikkoortinneqarpoq, 1977-miillu Uumassusilinnik najorneqartutut eqqissisimatitassanngortinneqarluni. Tamaani eqqissisimatitsinissamik aalajangersakkat Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq pillugu nalunaarummi 1992-imeersumi ataasiakkaatigut 1999-mi allanguuteqartinneqartumi allaaserineqarput tunngavigneqarlutillu.

Piujuaannartitsineq tunngavigalugu atuineq aammalu avatangiisinik illersuineq Naalackersuisut kingullermik naalackersuisooqatigiinnissamik isumaqatigiissutaanni pingaarnertut anguniakkatut allaqqajuarsimavoq. Pinngortitamik illersuineq pillugu Inatsisartut inatsisaat 2003-meersoq ullumikkut Kalaallit Nunaanni pinngortitamik illersuinermit sinaakkusersuisuavoq. Tassani pingaarnertut tunngaviusut ilagaat, pisuussutinik uumassusilinnik aqutsinermi piujuaannartitsineq tunngavigalugu atorluaaneq mianersornissamillu tunngavissat naapertorlugit ingerlatsisoqarnissaanik piumasaaqatit, taamatullu piffinnik eqqissisimatitanik pilersitsisinnaanermik periarfissaqarneq nunami uumassusillit assigiinngisitaartuunerisa illersornissaat siunertaralugu.

Naalackersuinermit suliaqartut tungaanniit kissaatigineqarsimavoq Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq/Uumassusileqarfik pillugu misissueqqissaartoqassasoq, ataatsimoortillugillu siunissami qanoq pitsaanerpaamik tamatuma illersornissaanut atorneqartussanik, peqatigitillugulu inuiaqatigiinnut aningaasarsiornikkut iluaqutaanerata annertusineqarsinnaanera. Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitamut/Uumassusileqarfimmut soqutigisaqartut arlariinnit aallaavillit, soorlu; sumiiffimmi najugaqartut, aatsitassarsiornermik ingerlatalit suliffeqarfissuit taamatullu takornariaqarnermit suliaqartut aammattaaq kissaatigisimavaat, suliaminnut tunngatillugu tamaani ersarissunik malitassiuisoqassasoq. Aatsitassarsiornermut atatillugu avatangiisit pinngortitarlu pillugit malitassanik inatsiseqareerpoq, soorlulu aamma inatsiseqareersoq kulturikkut eqqaassutissat pinngortitalu illersorneqarnissaat pillugit. Tamakkua suliap ingerlateqqinneqarnerani ilanngutitinneqassapput.

Taamanikkut Avatangiisinut Pinngortitamullu Naalackersuisup Miljøministerillu, 7. august 2001-mi Zackenberg pillugu isumaqatigiissuteqarnerannik tunngaveqartumik Naalackersuisut

aalajangiipput Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq/Uumassusileqarfik pillugu suliap ingerlaqqinnissaanut iliuusissanut pilersaarummik suliaqartoqassasoq.

Iliuusissanut pilersaarut suliarineqarsimavoq piviusunnngortitsiniarnermi aqutsinermi sakkussatut, Naalakkersuisullu pingaarnertut anguniagaannut qulakkeerinneqataasussatut – tassaasumi; “sumiiffiup assigiinngitsunik sunniutilimmik illersorneqarnissaa qularnaarneqassasoq, siunissami uumaffiup allanngortinneqanngitsup kinguaariinnit pigiinnarneqarnissaa anguniarlugu aammalu nunat assigiinngitsut pinngortitamik illersuinissamat pisussaaffiliussaannik naammassinnittoq.” Taamaalliluni iliuusissanut pilersaarut, siunissami tamaani pinngortitamik illersuinerup qularnaarneratigut imminut nammassinnaasumik ineriartortitsinissamat sinaakkusersuisuussaaq, sumiiffimmilu najugaqartut inuussutissarsiornerullu iluani soqutigisat aallaavigalugit ineriartortitsinissaaq siunissamik qulakkeerinnittuusoq.

Soorlu nassuiaammi matumani takuneqarsinnaasoq Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq/Uumassusileqarfiup immikkoortukkaanut aggornilersornissaanik (zoner) pisariaqartitsineq siusinnerusumut naleqqiullugu ullumikkut aatsaat taama pisariaqartigisorineqarpoq. Sumiiffiup eriagisariaqarneranik tamatumalu akornuserneqarsinnaaneraniq soorasinnaaneq siusinnerusukkut annikippallaarsimavoq, taamaattumillu sumiiffiup assigiinngitsunik sunniutilimmik illersorneqarnissaa pisariaqanngitsoq siusinnerusukkut nalilerneqarsimalluni. Kisiannili aatsitassarsiornermik ingerlataqartut annerusumik suliaqarsinnaanermik kissaateqarnerisa, takornariaqarnerup siuarsarnissaanik siunnerfeqarnerup ilimagisatullu silap pissusaata allanngoriartorerata kingunerisaanik, sumiiffiullu tikinneqarsinnaaneranut ajornanninnerulersitsinermik il.il. malitseqartinneqarsinnaasumik, taava sumiiffimmik assigiinngitsunik sunniutilimmik illersuisariaqarnissaaq aatsaat taama pisariaqartigilissaaq.

Iliuusissanut pilersaarut piviusunnngortinniarnerni allaffissornikkut aqutsinermi aporfiusinnaasunik arlalinnik isummerfigisassaqarpoq. Tamakkua erseqqissarumallugit eqimattanik aqutsisoqatigiinnik, suliassanillu suliaqartussanik eqimattanik arlalinnik pilersitsisoqarsimavoq, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitamut/Uumassusileqarfimmut allaffissornikkut aqutsinissamik innersuussusiortussanik. Suleqatigiissitat, matumani nassuiaammi erseqqissarneqarumaartuni aporfiusinnaasut makkua nalilersortussaasimavaat:

- 1) Sumiiffiup qanoq illersorneqarnissaanut tunngatillugu killiffiusup paasiniarnissaa, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq imaluunniit Uumassusileqarfik.
- 2) Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq/Uumassusileqarfiup sumiiffikkaartumik aggornilersorneratigut assigiinngitsunik sunniutilimmik illersugaalernissaa,
- 3) Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi takornariaqarnerup siuarsarnissaaneranut periarfissat,
- 4) Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi illuaqqat ingerlatsiviusimasullu tamarmik kimit pigineqarnerannik aalajangiinissaaq, taamatullu illuaqqat sorliit siunissami iluatinnaatilittut pigiinnarneqarnissaanik nalilersuinerit,
- 5) Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi angallannikkut piareersaneq aqutsinerlu (tamatumaa ataani Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitamut/ Uumassusileqarfimmut appakaaffiusinnaasumik pilersitsinissamik qulaajaanerit),
- 6) Igitassat sumiinnerinik nalunaarsuinerit, qanorlu saliisinnaanermik innersuussuteqarnerit,

Suleqatigiissitat amerlanerpaat suliatic nalunaarusiornikkut naammassereerpaat. Taamaattumik Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi eriagisariaqartut soqutiginarsinnaasullu pillugit nalunaarsuutit amigaataalersunik ilanngussuiffiqineqarsimasut siammasissut pigineqarput. Taakkulu ataatsimoortinnerisa ilaatigut kingunerissavaa Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq/Uumassusileqarfik pillugu nalunaarutip nutartertariaqarnera, allaffissornikkut aqutsinissamik pilersaarusiorneq taamatullu inuussutissarsiornerup iluani sumiiffiup ineriartortinneqarnissaanik pilersaarusiornissaq. Sulialli naammassivinnissaanup pilersaarummi suliassat immikkuualuttut arlariit suli naammassineqarsimanngillat.

Iliusissanut pilersaarut piviusunngortinniarlugu aallartinneqarpoq 2001-mi, kingusinnerpaamillu 2006-mi naammassillugu suliarineqareersimasussaagaluarluni. Piffissamik tamatuminnga killiliisimaneq assigiinngitsunik peqquteqartumik malinneqarsinnaasimanngilaq, ilaatigut suliassat assigiinngitsut aalajangersimasunik sammivillit nutartertariaqartarnerinik pissuteqartumik, Namminersornerullutillu Oqartussani ingerlatsinermi kinguartinneqarsinnaanngitsunik arlariinnik suliarisariaqarsimasanik pissuteqartumik. Namminersornerullutik Oqartussani sulinerup allanngortiterneqarnerani sulianillu tulleriiarinermi pilersaarutip piviusunngortinniarneqarnera qaffatsinneqarsimavoq, suliallu naammassiniarnissaanup nukissanik amerlanerusunik nuussisoqarsimalluni. Taamaattumik Naalackersuisut siunnerfigaat ungasinngitsukkut suliap naammassineqarsinnaanera.

Nassuiaat manna suliatic ingerlareersut killiffiinik takussutissiivoq, sumiiffimmi soqutigisanik assigiinngitsunik allaaserinniffusoq sumiiffillu pillugu nutartikkamik nalunaarusiornissap qanoq ingerlanneqarnissaanik pilersaarummik saqqummiiffusoq, allaffissornikkut aqutsinissamik pilersaarummik taamatullu ineriartortitsinissamut pilersaarummik saqqummiiffusoq. Iliusissanut pilersaarummi, matumani nassuiaammi allaaserineqartumi suliatic/sammisat suut erseqqissarneqassanersut allaaserineqarput, sumiiffiup assigiinngitsunik sammivilimmik illersorneqarnissaa anguniarlugu pilersaarutip aammalu sumiiffimmik atorluaasinnaanermik pilersaarutit naammassivillugit suliarineqarnissaanik erseqqissaqqaagassat.

2. Eqikkaaneq

Kalaallit Nunaata avannaarsuani kangianilu Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq nunarsuarmi nunat allanngutsaaliugassatut immikkoortitat annersaraat nunataalu qaleriiaarsimanerminik aallaaveqartumik ujaranngorlutik inissitsitersimasunik assigiinngiaartunik asseqanngitsunillu pinngortitalik, nuna isikkumigut eriagisarialik, pinngortitaq eriagisarialik, taamatullu qangangortunik eqqaassutissanik allanillu kulturikkut itsarsuarnitsap amiakkuinik peqarfusoq.

Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq 1974-mili pilersinneqarpoq, 1977-miillu Uumassusileqarfittut aamma inissisimalerluni. Tamaani eqqissimatitsinissamik aalajangersakkat Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq pillugu nalunaarummi 1992-imeersumi ataasiakkaatigut 1999-mi allanguuteqartinneqartumi allaaserineqarput tunngavigineqarlutillu. Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi aatsitassarsiornermik ingerlatsisoqarsinnaavoq.

Naalackersuinermik suliaqartut tungaanniit kissaatigineqarsimavoq Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq/Uumassusileqarfik pillugu misissueqjissaartoqassasoq, ataatsimoortillugillu siunissami qanoq pitsaanerpaamik tamatuma illersornissaanut atorneqartussanik, peqatigitillugulu inuiaqatigiinnut aningaasarsiornikkut iluaqutaanerata annertusineqarsinnaanera. Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitamut/Uumassusileqarfimmut soqutigisaqartut arlariinnit aallaavillit, soorlu; sumiiffimmi najugaqartut, aatsitassarsiornermik ingerlatallit suliffeqarfissuit taamatullu takornariaqarnermik suliaqartut aammattaaq kissaatigisimavaat, suliainnut tunngatillugu tamaani ersarissunik malitassiuisoqassasoq.

Taamanikkut Avatangiisinut Pinngortitamullu Naalackersuisup taamanikkullu qallunaat Miljøministeriata, 7. august 2001-mi Zackenberq pillugu isumaqatigiissuteqarnerannik tunngaveqartumik aalajangerneqarpoq Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq/Uumassusileqarfik pillugu suliap ingerlaqqinnissaanut iliuusissanut pilersaarummik suliaqartoqassasoq.

Iliuusissanut pilersaarut suliarineqarsimavoq piviusunngortitsiniarnermi aqutsinermi sakkussatut, imminut nammassinnaasumik ineriartortitsinissamut sinaakkusersuisuusassaq, sumiiffimilu najugaqartut inuussutissarsiornerrullu iluani soqutigisat aallaavigalugit ineriartortitsinissaq siunissamik qulakkeerinnittuusooq angujumallugu.

Iliuusissanut pilersaarut Naalackersuisunut 2002-mi saqqummiunneqarpoq, piviusunngortinniarnanilutik allaffissornikkut aqutsinermi aporfiusinnaasut arlallit isummerfigisassat allaaserineqarsimallutik. Iliuusissanut pilersaarutip iluani eqimattanik aqutsisoqatigiinnik, suliaassanillu suliaqartussanik eqimattanik arlalinnik pilersitsisoqarsimavoq, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitamut/Uumassusileqarfimmut allaffissornikkut aqutsinissamik innersuussusiortussanik. Suleqatigiissitat, matumani nassuiaammi erseqqissarneqarumaartuni aporfiusinnaasut makkua nalilersortussaasimavaat:

- 1) Sumiiffiup qanoq illersorneqarnissaanut tunngatillugu killiffiusup paasiniarnissaa, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq imaluunniit Uumassusileqarfik.
- 2) Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq/Uumassusileqarfiup assigiinngitsunik sunniutilimmik illersugaanissaa,
- 3) Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi takornariaqarnerup siuarsarsinnaaneranut periarfissat,
- 4) Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi illuaqqat ingerlatsiviusimasullu tamarmik kimit pigineqarnerannik aalajangiinissaaq, taamatullu illuaqqat sorliit siunissami iluatinnaatilittut pigiinnarneqarnissaanik nalilersuinerit,
- 5) Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi angallannikkut piareersaneq aqutsinerlu (tamatuma ataani Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitamut/ Uumassusileqarfimmut appakaaffiusinnaasumik pilersitsinissamik qulaajaanerit),
- 6) Igitassat sumiinnerinik nalunaarsuinerit, qanorlu saliisinnaanermik innersuussuteqarnerit,

Iliuusissanut pilersaarutip piviusunngortinniarlugu ingerlanneqarnerata ilaatigut kingunerissaavaa Nuna allanngutsaaliugassatut immikkoortitaq pillugu nalunaarutip nutartertariaqalenera, allaffissornikkut aqutsinissamik pilersaarummik suliaqartoqartariaqarnera taamatullu ineriartortitsinissamik pilersaarummik suliaqartoqartariaqarneraq. Allaffissornikkut aqutsinermi pilersaarummi, sumiiffiit illersugaasut pillugit allaffissornikkut aqutsivigineqarnissaannut

sinaakkutassat allaaserineqarput, ineriartortitsinissamik pilersaarummi inuussutissarsiornikkut ineriartortitsinissamik periarfissiisinnaasunik tunngavissiisinnaasunillu pilersitsiniarnerit sammineqarlutik, inuiaqatigiinnut kalaallinut, tamatuma iluani pingaartumik Illoqqortoormiunut iluaqusiisinnaasut.

Nassuiaat manna suliat ingerlanneqareersut killiffiinik takussutissiivoq, sumiiffimmi soqutigisat assigiinngitsut allaaserineqarlutik, taamatullu suliat ingerlaqqinnissaanut iliuusissanut pilersaarummik saqqummiiviulluni. Iliuusissanut pilersaarummi, matumani nassuiaammi allaaserineqartumi suliat/sammisat suut erseqqissarneqassanersut allaaserineqarput, sumiiffik pillugu siunissami aqutsinissamat tunngatillugu qulaajartariaqarnersut allaaserineqarlutik.

Illersugaanera pillugu inissisimaffik

Siuliani soorlu taaneqartutuut Iliuusissanut pilersaarutip piviusunnngortinneqarnerata kingunerisassaasa ilagaat, sumiiffiup siunissami illersugaanermigut sorlermi inissisimanissaanik qularnaarinninnerit, tamatuma ataani, Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitatut taaguut atorneqassanersoq aammalu sumiiffik Uumassusilitut taaguuteqaannassanersoq paasissallugu.

Sumiiffik uumassusileqarfittut inissisimanera tunngavigalugu aqutsivigineqarsimanngilaq, tassa imaappoq; uumassusileqarfittut inissisimanissamik najoqqutassiap aqutsinermi najoqqutarineqarnissaa piviusunnngortinneqarsimanngilaq. Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitap uumassusileqarfittut inissisimatillugu piviusunnngortitsineq ingerlanneqassappat, suli maannamut qulaajarneqanngitsunik pisariaqartumilli arlalinnik suliniarnernik malitseqartinneqartariaqassaaq. Ersarereerpoq massakkut Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitaq Uumassusileqarfittut aamma inissisimalluni ingerlaannassappat, tamanna sumiiffiup nunatamigut annertussusaata allannngortittariaqarneranik piumasaqarfiussasoq, inuiaqatigiit aalajangersimasumik najugaqartuusut ilanngutsinneqarnerisigut (soorlu; Illoqqortoormiut). Tamannalu sumiiffiup siunissami illersugaanerata qanoq inissisimasinnaaneranik iliuuserisinnaasanik qanorlu angitiginissaanut tunngasutigut imaattunik tikkuussivoq:

- a) Uumassusileqarfittut inissisimanerata taamaatiinnarneqarnissaa, siunissami Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitatuinnaq inissisimatilerlugu.
- b) Illoqqortoormiut, Illoqqortoormiullu Kangerlussuata maannakkut uumassusileqarfittut taagukkamat ilanngutsinneqarneri. Uumassusileqarfittut inissisimanissamik najoqqutassiaq piviusunnngortinneqassasoq aalajangiisoqarpat, tamannalu takuneqarpat allaffissornikkut aqutsinermi sakkussaasoq pitsaasoq, isumaliutigineqarsinnaavoq assigusumik nunatamik alliliisinnaaneq Qaanaap eqqaani pisinnaanersoq.
- c) Ullumikkut Uumassusileqarfittut inissisimanerata taamaatissinnaaneranik periarfissaq, uumassusileqarfittullu maannamut killeqarfiup kujammut ungavarneratigut, kujasissusilerlugulu Illoqqortoormiut, Illoqqortoormiullu Kangerlussuat ilanngullugit. Uumassusileqarfittut inissisimanissamik najoqqutassiaq malillugu ingerlatsineq iluatsissappat isumaliutigineqarsinnaavoq Qaanaap eqqaani sumiiffimmik taamatut pilersitsisoqassanersoq, maannakkullu Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitaq kingusinnerusukkat tassunga ilanngutsinneqassanersoq.

Sumiiffiup assigiinngitsumik sunniutilimmik illersorneqarnera

Iliusissanut pilersaarutip piviusunnngortinniarnernani aporfiusinnaasut isummerfigisassat pingaaruteqartut ilagaat sumiiffiup assigiinngitsunik sunniutilimmik illersorneqarnissaanik aalajangersaaneq, sumiiffimmi eriagisariaqartut aallaavigalugit immikkoortukkaanut aggornilersuinikkut. Sumiiffimmi ujarannngornikut, kulturikkut tunngasutigut aammalu pinngortitami eriagisariaqartut sumiiffimmi tamarmi siammasissumik assigiissaartumik agguluttorsimangillat. Taamaattumik sumiiffiit ilaat allanut naleqqiullugit illersortariaqarnerupput, taamaattumillu sumiiffiup assigiinngitsunik sunniutilimmik illersorneqartariaqarnera pisariaqartinneqarluni. Taamatut assigiinngisitaalersitsineq siunissami sumiiffimmik illersuinissamik atorluannissamillu sinaakkusersuisuussaaq (tamatuma ataani aatsitassarsiornerit, takornariaqarneq, ileqqutoqqallu malillugit piniartarnerit, il.il.). Tassa imaappoq; Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup iluani sumi pisariaqarpallu qaqugukkut susoqarsinnaanersoq allaaserineqassapput, tamatuma ataani sumi aatsitassarsiorortoqassasoq aatsitassanillu piaasoqassanersoq.

Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap/ Uumassusileqarfiup assigiinngitsunik sunniutilimmik illersorneqarnissaanik pisariaqartitsineq siusinnerusumut naleqqiullugu ullumikkut aatsaat taama pisariaqartigisorineqarpoq. Sumiiffiup eriagisariaqarneranik tamatumalu akornuserneqarsinnaaneranik sioorasinnaaneq siusinnerusukkut annikippallaarsimavoq, taamaattumillu sumiiffiup assigiinngitsunik sunniutilimmik illersorneqarnissaa pisariaqanngitsoq nalilerneqarsimalluni. Kisiannili aatsitassarsiornermik ingerlataqartut annerusumik suliaqarsinnaanermik kissaateqarnerisa, takornariaqarnerup siuarsarnissaanik siunnerfeqarnerup ilimagisatullu silap pissusaata allanngoriartornerata kingunerisaanik, sumiiffiullu tikinneqarsinnaaneranut ajornannnginnerulersitsinermik il.il. malitseqartinneqarsinnaasumik, taava sumiiffimmik assigiinngitsunik sunniutilimmik illersuisariaqarnissaaq aatsaat taama pisariaqartigilissaaq.

Sumiiffiup assigiinngitsunik tunngaveqartumik illersorneqarnissaanik sulinermi nutartikkanik nuna assinginik annertuumik suliaqartoqarsimavoq (Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitamik/ Uumassusileqarfimmik ilioqqarluakkanik nutaamik titartakkat taamatullu Illoqqortoormiut Kangerlussuata isikkuanik titartakkat) soorlulu illersortariaqarsorisat pillugit assigiinngitsunik ilisimasallit nalunaarusiaat suliarineqarsimasoq, tassanilu takuneqarsinnaallutik nunap assingi digitaliserikkat pinngortitami eriagisariaqakkanut tunngasut, kulturikkut eqqaassutissat (tamatuma ataani illuaqqat) taamatullu nunap qaleriaarsimanerminik aallaaveqartumik inissitsitersimaneri pingaarutillit, ujarannngorsimasut ilanngullugit. Taamaattumik maannakkut Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi eriagisariaqartut pillugit nalunaarsuutit nutaanik ilanngussiffigineqartuurtut annertuut pigineqarput, Naalakkersuisut sumiiffiup assigiinngitsunik sunniutilimmik illersorneqarnissaanut kissaateqarnerisa pitsaalluinnartunik tunngavissaqartikkumallugit. Erseqqissarneqassaaq, ilisimasat pigineqartut nutarterneqartuurtullu nalunaarusianut ataatsimoortillugit katersorneqarsimagaluurtut sulii Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap ilarujussua qulaajaaffigineqarsimangilaq, sumiiffiit illersortariaqartut soorlu; pinngortitami kulturikkullu eriagisariaqartunut tunngatillugu, taamatullu atorluannissamik soqutigisanut tunngasutigut, assersuutigalugu; aatsitassaqarnerata niuernikkut iluaqutigineqarsinnaanerata taamaattumillu inuiaqatigiinnut naleqarluartuuneranik qulaajaanit.

Taamaattumik Naalakkersuisut innersuussutigaaq Suleqatigiissitap siuliani taaneqartup – sumiiffiullu siunissami illersugaanermi qaffasissutsip inissisimanissaanik inassuteqaasiortussap – aammattaaq inassuteqaasiussagaa sumiiffiup assigiinngitsunik sunniutilimmik illersorneqarnissaata atortilernissaa qanoq naammassineqarsinnaasoq.

Misissuineq, nakkutigineqarnera aammalu isumannaallisaaneq

Sumiiffiup aqutsivigineqarneranut tunngatillugu nalilersortariaqakkatut isigisariaqagaq tassaavoq, ullumikkut Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi misissuisarnerit-aammalu nakkutiginninnerit taamatullu oqartussaaffeqarluni inatsisinik malitsitsiniaanerup Sakkutooqarfimmit ingerlanneqarnera, tamannalu qimussimik ingerlateqarlutik nakkutilliisut Siriusikkut ingerlanneqarneratigut pilluni. Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup annertoorsuunera eqqarsaatigalugu Siriusikkut nakkutilliinerat siammasissuuvoq.

Taamaattumik naleqquttuuvoq nalilersussallugu ataatsimik arlariinnilluunniit Sakkutooqarfiup Nuna allanngutsaaliugassatut immikkoortitamik/Uumassusileqarfimik nakkutilliineranik tapertaasussanik ilasisoqarsinnaanersoq. Tamanna pisinnaavoq nunamik nakkutilliisunik (parkbetjente – ranger) ataatsimik arlalinnilluunniit Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi nakkutilliitinneqartussanik atorfinitsinikkut, imaluunniit umiarsuit takornariartaatit qaammataasakkut sumiinnerisa nakkutigineqarnissaannik piumasaqaatip atulersinneratigut. Periarfissinnaasinnaasoq alla tassaavoq, umiarsuarnut takornariartaatinut ilaatillugu Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup imartaani angalanerini nakkutilliisumik ilaasoqartariaqarnermut piumasaqaatit atuutilersinneqarneri. Periarfissat taakkartorneqartut tamarmik, Iliuusissanut pilersaarutip piviusunngortinniarnenerani sukumiisumik nalilersorneqassapput.

Ilisimatuutut misissuisarnerit

Isigisariaqagaq alla tassaavoq, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi ilisimatuutut misissuisarneq pingaaruteqarluinnartuuvoq annertusiartuinnartorlu. Kalaallit Nunaanni Ilisimatusarnermut atatillugu Misissuisarnerit pillugit Kommissioni (KVUG), Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi ilisimatuutut misissuinerit pillugit iliuusissanik suliaqarsimavoq, ukiuni tulluuttuni 10-20-ni ilisimatuutut misissuisarnissat aalajangersarneqarsimallutik.

Illersortariaqakkatut soqutigisat ulorianartorsiortitaasinnaasullu nakkutigineqarneri

Sumiiffimmik nakkutiginninneq pillugu pilersaarusiamik ataatsimoorussamik ineriartortitsisoqartariaqarpoq, tasanilu allaaserineqassallutik nakkutiginninnerit/nalunaarsuinerit ingerlanneqartartut, dataflow (pisariaqassappallu paasissutissanik katersuiffik (database), suliffeqarfiit/kattuffiit akisussaallutik suliaqartuusut allaaserineqarneri, nakkutiginninnermilu paasissutissat pineqartut sumiiffiup aqutsivigineqarnerani qanoq atorneqartariaqarnerisa allaaserineri, nunap immikkoortukkaanut aggornilersornissaata appakaassinnaanissamullu malittarisassat naleqqussartarnissaannik pisariaqartitsinerup nalilersortuarnissaanut atatillugu.

Nakkutiginninnermut programmi, ilisimatuutut misissuinerimik suliaqartut suliffeqarfii, naalakkersuisoqarfiiit suliamut akisussaasut aammalu suleqatissarsiarineqarsinnaasutut periarfissaasut allat qanimut suleqatigilluinnarlugit ineriartortinneqassasoq eqqarsaatigineqarpoq. Programmit imai suleqatissarsiarineqarsimasut aningaasaliisimanerlu apeqqutaatillugit pitsaassusilerneqassapput.

Angallanneq

Angallanneq/pilersuineq pillugu suleqatigiissitaq – Iliuusissanut pilersaarutip piviusunngortinniarneqarneranut atatillugu pilersinneqarsimasumi – Nuna Allanngutsaaliugassatut

Immikkoortitami/Umassusileqarfimmi siunissami angallannikkut pissutsit qanoq ittuunissaannik inassuteqaasiorsimavoq, tamatumunnga ilaalluni piffimmu appakaattarfiusinnaasumik pilersitsinnaaneq. Angallanneq, pilersuineq pillugu suleqatigiissitap inassutigaa, maannakkut Nerleriit Inaanni/Constable Pynt timmisartunut mittarfik atorunnaarsinneqassasoq, taarsiullugulu Illoqqortoormiut qanittuani timmisartunut mittarfimmik pilersitsisoqassasoq. Suleqatigiissitap saqqummiuppaa, tassunga tunngatillugu aalajangiisoqalinnginnarani nalilersuilluartoqariaqartoq, tassunga ilaalluni aningaasaliiffigisinnaaneranut periarfissat qulaajarneqarneri.

Takornariaqarneq

Iliuusissanut pilersaarummitaaq erseqqissarneqassapput Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Umassusileqarfimmi takornariaqarnerup ineriartortinnissaanut periarfissat. Takornariaqarneq pillugu suleqatigiissitap, Iliuusissanut pilersaarutip ataani pilersinneqarsimasup tamatumunnga tunngaveqarluni isummerfigaa, ikittuinnarnut tunngatitamik (soorlu akissaqarluartunut) annertuumik takornariaqarnerup ineriartortinneqarsinnaanera ilippanaateqarluartoq, pingaartumik Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Umassusileqarfiup kujasinnerusortaani avannamut avannarpasissuseq 75°, Danmarkshavni tikillugu. Tassunga atasumik nalunaarusiami takornariaqarnermut tunngatillugu iliuserisassat arlallit siunnersuutigineqarput, taakkulu nalilersoqqissaarneqassallutik.

Illuaqqat pigineqarneri iluatinnaateqarsinnaanerilu

Iliuusissanut pilersaarutip piviusunngortinniarnerani aammattaaq paasinarsarneqassapput Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Umassusileqarfimmi illuaqqat ingerlatsiviusimasullu kikkunniit pigineqarneri, taamatullu siunissami illuaqqat sorliit pigiinnarneqassanersut. Kingullermut tunngasumik, Iliuusissanut pilersaarummi Illuaqqat pillugit suliaqartussamik suleqatigiissitami pilersinneqarsimasumi, illuaqqanut tunngasut aqutsivigineqarnissaannut tunngatillugu suussutsinut 4-nut agguataarneqarsimapput:

- 1) Illuaqqat eqqissisimatitassanngortinneqartariaqartut, 2) Illuaqqat aserfallatsaaliorneqartariaqartut, 3) Illuaqqat aserfallatsinneqaannassanersut taamatullu 4) Ingerlatsiviit (stationit) inuttaqartinneqartut. Taamatut agguataarineq pingaaruteqarpoq, kinguaariinnut tulliuuttunut atungassatut pigiinnarneqassanersut nalilersortariaqarnerannut atatillugu.

Igitassat nalunaarsorneqarneri

Nunamut allanngutsaaliugassatut immikkoortitamut/Umassusileqarfimmut Iliuusissanut pilersaarummi pingaaruteqartut ilagaat igitassat sumiinnerinik nalunaarsuisioneq. ”Asimi nunaannarmi eqqagassat nalunaarsorneqarfii suliarinissaalu”-mi suliarineqarsimasumi Nunami allanngutsaaliugassatut immikkoortitami piffinni 35-it missaanniittuni igitassaqsinnaasooq nalunaarsorneqarsimavoq. Suliffeqarfiit inoqartuurtuusut (soorlu Station Nord, Danmarkshavn, Daneborg aammalu Zackenberg) Nunami allanngutsaaliugassatut immikkoortitami/Umassusileqarfimmi piffinnik eqqagassaqsarfiusunik nalunaarsuineri ilanngunneqarsimanngillat. Illuaraqarfiusut arlalissuit, eqqagassanillu peqarsinnaasut, eqqissisimatitaasutut nalilerneqarput taamaattumillu sumiiffinni eqqagassaqsarfiusunut ilanngunneqaratik.

Sumiiffinni nalunaarsorneqarsimasuni arlalissuarni igitassaqsarnerata saniatigut avatangiisinik mingutsitsisunik akuutissanik peqarsinnaanera ilimagineqarsinnaavoq, soorlu olie-mik aallaavillit, PAH-t imaluunniit aatsitassanit oqimaatsunit aallaavillit il.il.

Sumiiffinnut ataasiakkaanut ilisimasat killeqartut pigineqarput, saliinissamullu 50 millioner koruuninik akeqarsinnaaneraniq missingersuusiorsimanerit qularnaavissumik oqaatigineqarsinnaanatik. Missingersuusiorsimanerimi taamaallaat igitassat peernissaat aammalu pisariaqassappat mingutsitsisimasinnaanermik misissuinissaq ilanngunneqarsimapput. Akuutissanik avatangiisinut mingutsitsisoqarsimasoq paasineqarpat, aningaasartuutissat taakkut saniatigut annertungaatsiortuusariaqassapput, mingutsitsinerup siaruaatinnginnissaanut qulakkeeriniarnermi imaluunniit mingutsitsisimanerup piivinneqarnissaanut atorneqartussanik.

Inassutigineqarpoq, sumiiffinni Nuna Allannugtsaaliugassatut Immikkoortitamiittumi/Uumassusileqarfimmi igitassat nalunaarsorneqarsimasut suliarineqarneri, igitassanut Nuna Allannugtsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup avataaniittut nalunaarsorneqarsimasunullu ilanngullugit suliarineqassasut. Taamaalilluni asimi nunaannarmi sumiiffinni 449-ni igitassaqarfiusutut nalunaarsorneqarsimasuni ataatsimoortumik tulleriarinikkullu suliarineqarneri ingerlanneqarsinnaagaluar mata. Tamanna sumiiffiit avatangiisinut navianartorsiortitsisinnaasut suliareqqaarneqarnissaat siunertaralugu inassutigineqarpoq.

Ineriartortitsinissamut pilersaarut malillugu suliniarnissat piffimmi ineriartortitsinissamik pilersitsinissamut tunngatillugu

Siusinnerusukkut taaneqartutut Iliuusissanut pilersaarummi siunertanut ilaavoq, siunissamik qulakkeerinnittumik Illoqqortoormiuni najugaqartut soqutigisaat malillugit ineriartortitsinissaq taamatullu inuussutissarsiornikkut ineriartortitsinissap pilersinneqarnissaa. Tamanna assigiinngitsunik arlalinnik sammivilinnik eqqarsaatigineqarsinnaavoq, ilaatigut Illoqqortoormiut eqqaanni timmisartunut mittarfimmik pilersitsinikkut. Taamatut timmisartunut mittarfimmik pilersitsineq sumiiffimmi najugaqartut takornariaqarnermut tunngatillugu ineriartortitsinissaannut, Nuna Allannugtsaaliugassatut Immikkoortitamilu/Uumassusileqarfimmi angallannikkut pilersuinnikkullu pitsaanerussasut nalilerneqarluni, taamatuttaarlu illoqarfimmut takornariat amerlisinnaanerannik kinguneqarsinnaalluni ilaatigut Island-imiit ulluinnarlugu takornariatitsisalnikkut, aammattaarlu tamatuma illoqarfimmut iluaqutaasumik malitseqarsinnaanera eqqarsaatigalugu.

Sumiiffimmi najugaqartunut iluaqutaasussamik inuussutissarsiornikkut ineriartortitsinissap siuarsarnissaanut periarfissaasut isumaliutigineranut tunngatillugu aporfusinnaasut amerlasuut nalilersorluarneqassapput, tamatumunnga ilaallutik Nuna Allannugtsaaliugassatut Immikkoortitami /Uumassusileqarfimmi sammisanut aalajangersimasunut akuersissuteqartarnissamik periarfissap qulaajarneqarnera, taamatullu sumiiffimmi najugaqartut atugassaannik ukiunut arlalinnut atuuttumik takornariatitsinermut akuersissummik tunniussisinnaanermut periarfissat nalilersorneqarneri.

Suliap ingerlaqqinnissaa

Iliuusissanut pilersaarut piviusunnigortinniarlugu aallartinneqarpoq 2001-mi, kingusinnerpaamillu 2006-mi naammassillugu suliarineqareersimasussaagaluarluni. Piffissamik tamatumunnga killiliisimaneq assigiinngitsunik peqquteqartumik malinneqarsinnaasimannigilaq, ilaatigut suliassat assigiinngitsut aalajangersimasunik sammivillit nutartertariaqartarnerinik pissuteqartumik, Namminersornerullutillu Oqartussani ingerlatsinermi kinguartinneqarsinnaanngitsunik arlariinnik suliarisariaqarsimasanik pissuteqartumik. Kisiannili Naalakkersuisut siunertaraat, Iliuusissanut pilersaarut naammassivillugu suliarineqarsimasoq ungasinngitsukkut naammassineqarnissaa.

Suliniutissat erseqqissarneqartussat pillugit Iliuusissanut pilersaarut, sumiiffiup siunissami aqutsivigineqarnissaani erseqqissaavigineqartussat

Pisorta qarfitsigut aqutsisoqarnikkut suliat ingerlanneqarnissaannut iliuusissanut tunngavissat

Sammissat aammalu suliniarnerit	Oqartussaasut akisussaasuusut peqataasullu
1. Inatsisiliorneq, aqutsinermi ineriartortitsinermilu pilersaarutit	
1a) Nuna Allangutsaaliugassatut Immikkoortitaq pillugu nalunaarut	Akisussaasoq: NNPAN Tusarniaaneq: tamanut
1b) Angalaarneq pillugu nalunaarut, tassunga ilaallutit Nuna allangutsaaliugassatut immikkoortitami aalajangersakkat ataqatigiissarneri	Akisussaasoq: NNPAN Tusarniaaneq: tamanut
1c) Aqutsinissamut pilersaarut	Akisussaasoq: NNPAN Tusarniaaneq: tamanut
1d) Ineriartortitsinissamut pilersaarut	Akisussaasoq: NNPAN Tusarniaaneq: tamanut
2. Illersugaanerata qaffasissusaata inissisimaffia	
2a) Suleqatigiissitaq suliarisassat allattorsimaffiannik tunngaveqartumik inassuteqaasiussaaq, Uumassusileqarfittut inissisimanissamik najoqqutassiaq qanoq ililluni piviusunnigortinneqarsinnaanersoq, taamaappallu: <ul style="list-style-type: none"> - Sumiiffinni sorlorni - Aqutsinerup aalajaallisarneqarnera - Qallunaat oqartussaasuinut atassuteqarneq - aningaasalersuineq - il.il. 	Suleqatigiissitaq Akisussaasoq: NNPAN AIP, ISIIN, APNN, GTE, KIIIN, Sermersooq
3. Assigiinngitsunik sunniutilimmik illersorneqarnera	
3a) Suleqatigiissitaq siunnersuusiussaaq nunap immikkoortukkaanut aggomilersornissaa pillugu aammalu appakaassinnaanissamut malittarisassat atortinneqartussat pillugit, taakkulu suliamut attuumassutilinneersuussapput inussutissarsiormermilu soqutigisat aallaavigineqassallutik.	Suleqatigiissitaq Akisussaasoq: NNPAN AIP, ISIIN, APNN, GTE, KIIIN, Sermersooq
3b) Takornarianut atorneqartussanik illuaqqanik pilersitsisinnaanermut periarfissat nalilersorneqarneri.	NNPAN
3c) Nuna Allangutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi illuaqqat kikkunnit pigineqarnerisa erseqqissarneqarnissaat.	Akisussaasoq: NNPAN GLK
3d) Illuaqqat nunatsinnit pigineqalersussat pillugit erseqqissaaneq, aserfal-latsaalineqarnissaat ilanngullugu.	Akisussaasoq: NNPAN Nunatta Katersugaas. Allagaateqarfialu, KIIIN, GLK
3e) Illuaqqat pioreersut atorneqartarnissaannut malittarisassiorneq, takornariaqarnermi ingerlatsinermi unnuiffigineqarsinnaasunik.	Akisussaasoq: NNPAN Nunatta Katersugaas. Allagaateqarfialu, KIIIN, GLK
3f) Nuna Allangutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup imartaani angalanermi avatangiisit eqqarsaatigalugit piumasaaqatit pisariaqartinneqartut pillugit nalilersuineq.	Akisussaasoq: NNPAN – avatangiisinut immikkoortortaq
4. Nakkutiginninneq	
4a) Illersortariallit suliniarnerillu pillugit ataatsimoortumik nakkutiginninnermut pilersaarummik suliaqarneq, sumiiffiup immikkoortukkaanut aggomilersornerata appakaassinnaanissamullu malittarisassat nalilersortuarnissaannut sulinissamut pilersaarut ilanngullugu.	Akisussaasoq: NNPAN APNN, KIIIN, Nunatta Katersugaas. Allagaateqarfialu
5. Iisimatuutut misissuisarnerit pillugit iliuusissat	
5a) Suliarineqareerpog.	
6. Nakkutilliineq/Misissuineq/Oqartussaaffeqarlunilu inatsinik malitsisinaaneq	
6a) Nuna Allangutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup	Akisussaasoq: NNPAN

kujasinnerusortaani sumiiffimmi najugaqartut nunamik nakkutilliisunngorsinnaanerannik periarfissap nalilersorneqarnera, Siriusikkut politiit oqartussaaffeqarneranut ilapittuutissatut.	APNN, GLK, politiit, Kommuneqarfik Sermersooq
6b) Isumannaallisaaneq pitsanngorsarniarlugu umiarsuit qaammataasakkut nakkutilliisutilersinnaanerinnik pisariaqartitsinerup periarfissallu nalilersorneqarneri.	Akisussaasoq: Angallannermut aqutsisoqarfik NNPAN, GLK
6c) Umiarsuit nakkutilliisoqartariaqarnerisa atuutilersinneqarsinnaanerannik periarfissaq nalilersorneqassaaq.	Akisussaasoq: Angallannermut aqutsisoqarfik NNPAN, GLK
7. Isumannaallisaaneq	
7a) Nuna Allangutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup imartaani angallannikkut isumannaallisaanerup annertusarneqarnissaanik periarfissat nalilersorneqarneri, tamatuma ataani ilisimasortaqaarnissamik aqqissuussinerup atuutilersinneqarsinnaanera, immami uuttortaanerit aammalu umiarsuit imarsiutissaqqissuunissaannik piumasaqaasiornissaq.	Akisussaasoq: Angallannermut aqutsisoqarfik Søfartsstyrelsen, politiit, GLK, AIP, NNPAN
8. Igitassat	
8a) Sumiiffinni igitassaqaarfiusuni eqqaaneq, Nuna Allangutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup avataaniittuni igitassaqaarfiusuni eqqaanermut ilannguttussanngorlugu suliarineqassaaq.	NNPAN – Avatangiisinut Immikkoortitaqarfik

Nunap ilaanut atuuttumik ineriartortitsinissamik pilersitsiniarnerit

Sammissat aammalu suliniarnerit	Oqartussaasut akisussaasut peqataasullu
9. Takornariaqarneq	
9a) Nuna Allangutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi sammisanut aalajangersimasut akuersissuteqartarnissamik periarfissap erseqqissaavigineqarnissaata pisariaqartinneqarnerata nalilersorneqarnera.	Akisussaasoq: ISIIN APNN, NNPAN, projekt- og landsplanafdeling
9b) Takornariartitsisartunut ukiunut arlalinnut akuersissuteqartarsinnaanerannik periarfissat nalilersorneqarneri.	Akisussaasoq: NNPAN
10. Angallanneq	
10a) Illoqqortoormiut qanittuani timmisartunut mittarfiliorsinnaanermik aammalu/imaluunniit talittarfiliorsinnaanermik periarfissap nalilersorneqarnera, tamatuma ataani aningaasalersuinissaq.	Akisussaasoq: Angallannermut Aqutsisoqarfik Oqartussaasut naleqquttut
10b) Angallannermut tunngasutigut atuarfimmik pilersitsinnaanermut periarfissap nalilersorneqarnera, ilaatigut nunami nakkutilliisussanik atuarfitsivittut atorneqarsinnaasumik.	Akisussaasoq: NNPAN KIIIN, Sermersooq

APNN = Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoqarfik,

NNPAN = Nunamut Namminerumut, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfik,

GLK = Grønlandskommandoen

GTE = Kalaallit Nunaanni Takornariaqarnermut Inuussutissarsiornermullu Siunnersuisoqatigiit,

ISIIN = Inuussutissarsiornermut, Suliffeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik,

KIIIN = Kultureqarnermut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik,

Nunatta Katersugaas. Allagaateqarfialu = Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu

AIP= Aatsitassanut Ikummatissanullu Pisortaqaarfik

Sermersooq = Kommuneqarfik Sermersooq

Piffissap ingerlanera malillugu pisussatut naatsorsuutigineqartut

Piffissaq killilik siulleq.

Imm. 2-7: Nalunaarummik suliaqarnissamut aqutsinissamullu pilersaarusiornermut atorneqartussanik tunngavissat.

Imm. 8: Suliat ingerlanneqarnerannut sulinerumut nalinginnaasumik ilaareersunut tunngavissiineq.

Imm. 9-10: Ineriartortitsinermut pilersaarummut ilannguttussanik tunngavissiorneq.

Piffissap killillip aappaat.

Imm. 1a-c: Nuna allangutsaaliugassatut immikkoortitaq pillugu nalunaarummik, Angalaarneq pillugu nalunaarummik aammalu aqutsineq pillugu pilersaarusiamik suliaqarnissat.

Piffissap killillip pingajuat.

Imm. 1d: Ineriartortitsinissamat pilersaarusiaq.

3. Nuna Allangutsaaliugassatut Immikkoortitap/Umassusileqarfiup oqaluttuassartaa

3.1 Nuna Allangutsaaliugassatut Immikkoortitaq

Kalaallit Nunaata avannaarsuani kangiani Nuna Allangutsaaliugassatut Immikkoortitatu pilersinneqarpoq 1974-mi, Kalaallit Nunaanni Eqqissisimatitsinermut inatsit aqutugalugu. Taanna Folketingip inatsisigaa, Nuna Allangutsaaliugassatut Immikkoortitarlu pillugu aalajangersakkat kingorna Kalaallit Nunaanni Namminersornerullutik Oqartussaniilerput, Kalaallit Nunaanni pinngortitamik allangutsaaliuineq pillugu Inatsit 1980-meersukkut, kingusinnerusukkullu 1988-mi allangortinneqartumut ilanngunneqarluni. Pinngortitamik allangutsaaliuineq pillugu inatsimmi sumiiffik killiligaavoq sumiiffiullu illersorneqarnissaanik siunertat aalajangersarneqarsimallutik.

Inatsimmik taassuminnga tunngaveqartumik, Nuna Allangutsaaliugassatut Immikkoortitaq pillugu Nalunaarut 1987-mi 1992-milu atortuulersinneqarpoq, 1999-mi allannguuteqartinneqarluni.

Nuna Allangutsaaliugassatut Immikkoortitaq pillugu nalunaarummi allaffissornikkut aqutsinermi, illersuinermi aammalu appakaassinnaatitaanermut najoqqutassat aalajangersarneqarput, tamatumunnga ilaallutik aalajangersakkat makkununnga tunngasut;

- Sumiiffimmi najuisarneq angallannerlu
- Piniarneq aalisarnerlu
- Naasut, uumasut erngullu illersorneqarneri
- Ingerlatsiviusimasut itsarsuarnitsat oqaluttuarisaanermullu tunngasut illersorneqarneri
- Nunap immikkoortortanut aggornilersornera (zoner)
- Appakaassinnaatitaaneq/isersinnaatitaaneq nakkutilliinermullu aaqqissuussinerit, tamatuma ataani aatsitassarsiornermi ingerlatsinerit ilanngunneqannginnerannut tunngasoq
- Suliffeqarfiit (stationer) aalaakkaasut
- Akuersissutit

Nuna allangutsaaliugassatut immikkoortitatu inissisimanissamik najoqqutassiaq immikkoortumi 5.1.1.-mi allaaserineqarpoq.

3.2 Umassusileqarfik

Kalaallit Nunaata avannaarsuani kangiani Nuna Allangutsaaliugassatut Immikkoortitaq UNESCO-p Nunarsuarmi Umassusileqarfiit allattorsimaffianut 1977-mi ilanngunneqarpoq, Eqqissisimatitsineq pillugu Aqutsisoqarfik Danmark-p aammalu Kalaallit Nunaannut Ministereqarfiup suleqatigiinnerisa kingorna ilanngunneqarsimalluni.

Avatangiisinut Pinngortitamullu Aqutsisoqarfik umassusileqarfimmut tunngatillugu oqartussaasutut akisussaasuvoq, Kultureqarnermut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik UNESCO National Kommission-imut tunngatillugu suleqatigineqartarluni.

Uumassusileqarfittut inissisimanissamik najoqqutassiaq allanngortinneqarpoq Seville-mi Iliuusissat pillugit Isumaqatigiissutip (*Seville Strategien*) 1995-mi suliarineqarnerata kingorna (matuma kingorna allaaserisat takukkit). Allannguutit taakkua nunatsinni sumiiffimmik aqutsinermi piviusunnngortinneqarsimangillat.

Uumassusileqarfittut inissisimanissamik najoqqutassiaq immikkoortumi 5.1.2.-mi allaaserineqarpoq.

3.3 Maannakkumut sumiiffimmik aqutsineq

3.3.1 Allaffissornikkut aqutsivigineqarnera

Nunamut Namminermut, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfik ullumikkut Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq pillugu nalunaarummi aalajangersakkanik malitsitsiniarnermik aqutsisuuvoq, tassungalu atatillugu ilaatigut Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitamut/Uumassusileqarfimmik appakaassinnaanermik akuerineqarnissamik qinnuteqaatit tamaasa suliarisarlugit (aatsitassarsiornermut tunngasut kisiisa pinnagit).

Appakaassinnaatitaanermulli qinnuteqaatit ullumikkut Klima- og Polarenheden, Forsknings- og Innovationsstyrelsep ataaniittoq (siusinnerusukkut Dansk Polar Centeriusoq) aqqusaaqqaartarpaat, tassanilu aamma Angalaarnermut nalunaarummi aalajangersakkat malitsinneqarnissaat aqunneqarpoq, Kalaallit Nunaata avannaarsuani kangiani angalaarnerit aalajangersaaffigineqarsimammata. Klima- og Polarenheden-ip allaffissornikkut aqutsinera Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq pillugu nalunaarummi aalajangersakkanut toqqaannartumik attuumassuteqanngitsunut tunngavoq, assersuutigalugu ujarlertariaqarsinnaanermut, aallertariaqarsinnaanermullu sillimmasiinernut tunngasuulluni.

Angalaarnermut nalunaarummi aalajangersakkat malitsinniarneqarnerannut aqutsineq nunatsinnit 1. januar 2010-miit aqunneqalernissaa naatsorsuutigineqarpoq (angerlaanneqarnissaa), Nunamut Namminermut, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfimmit tamatuma kingorna aqunneqalissalluni, taamaalillunilu Angalaarnermut nalunaarummi aalajangersakkat Nuna allanngutsaaliugassatullu Immikkoortitaq pillugu nalunaarummi aalajangersakkat malitsinniarneqarnerini allaffissornikkut aqutsineq tigummilissallugu. Angalaarnermut nalunaarummi aalajangersakkat malitsinniarneqarneranut allaffissornikkut aqutsinerup angerlaanneqarnerani pingaaruteqarpoq, Nunamut Namminermut, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfimmi aqutsinermut tunngatillugu pisariaqartutigut ataqatigiissaarinissaq, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup allaffissornikkut aqutsivigineqarnera pitsaasumik ingerlaqqullugu, Angalaarnermut nalunaarummi taamatullu Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq pillugu nalunaarummi aalajangersakkat pitsaasumik malitsinniarneqarnissaat angujumallugu. Tassani ilaatigut pineqarput, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi angalasinnaanermut uninngasinnaanermullu akuersissutinik tunniussisarneq.

3.3.2 Nunap immikkoortukkaanut agornilersorneqarnera (zoner)

Aallaqqaataaniilli Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq tamarmiulluni ataatsitut toqparneqarsimavoq, tamannalu Kalaallit Nunaanni eqqissisimatitsinermut Inatsisikkut 1974-

imeersukkut aammalu Pinngortitamik eqqissimatitsinermut Inatsisikkut 1980-imeersukkut aalajangersarneqarsimalluni, sumiiffillu tamaat ataatsimut isigalugu assigiimmik aalajangersaaffigineqarsimalluni. Tamanna kingusinnerusukkut allanngortinneqarpoq, Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitaq pillugu nalunaarutikkut 1987-imeersukkut, Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitaq iluani sumiiffiit assigiinngitsut 4-t killilerneqarlutik aalajangersaavigineqarmata, angallaneq suliniarnerillu allat aalajangersaavigineqarlutik, imaattunillu tunngaveqartinneqarlutik:

Immikkoortortaq 1: Eriagisassartalik pingaartumillu sumiiffiit ajortiasuusinnaasut.

Immikkoortortaq 2: Sumiiffiit pingaarutillit sunnerneqarsinnaanermullu malussarissut.

Immikkoortortaq 3: Sumiiffiit soqutiginaatillit.

Immikkoortortaq 4: Pinngortitami pissuseqatigiinneq pingaartillugu imartat ammaannartut sissuerneqarneri, tamatuma ataani imartat sarfaqarfiusut.

Namminersornerullutik Oqartussani allaffissornikkut aqutsinerup allisarneranut peqatigitillugu, immikkoortortakkaanut aggornilersuineq aammalu sumiiffinnut aalajangersimasunut toqqakkanut appakaassinnaatitaanerit aalajangersaavigineqarsimapput. Sumiiffinnik taakkuninnga sukumiinerusumik killeqarfilerlugit aalajangersaanissamik siunnersuutit 90-ip aallartinnerani suliarineqarsimapput, katillugillu sumiiffiit 27-it toqqarneqarsimallutik.

Taamaattorli siuliani taaneqartutuut immikkoortortakkaanut aggornilersuineq sumiiffimmik allaffissornikkut aqutsinermi piviusunngortinneqarsimangilaq, nunap assinga – sumiiffinnik taakkuninnga takussutissiisoq – Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitamut/Uumassusileqarfimmut appakaassinnaanissamut qinnuteqartunut tamanut ukiut ingerlanerini nassiunneqartartut eqqaassanngikkaanni. Sumiiffiit toqqarneqartut taakkua 27-it, Namminersornerullutik Oqartussat atortitaannut sumiiffinnut appakaassinnaanissamik piumasqaatinut atuutinneqartunut tunngaviliisooqataasimapput.

Maannakkut nunap immikkoortukkaanut aggornilersuinissamik nutaamik ineriartortitsisoqalerpoq, paasissutissanik nutaarluinnarnik tunngaveqartinneqartussaq. Taamaattumillu Iliuusissanut Pilersaarutip piviusunngortinniarnernanut atatillugu assigiinngitsunik suliallit ilisimasaat tunngavigalugit suliarineqartut nalunaarusaannik pissarsisoqarsimavoq, taamatut ullumimut naleqquttumik nunap immikkoortukkaanut aggornilersornissaa piviusunngorsinnaanersoq paasiumallugu, ilaatigut pinngortitat inuunerannut tunngasutigut, nunarsuup pinngortitaassusaata tungaatigut aammalu kulturikkut tunngasutigut soqutigisat aallaavigalugit.

3.3.3 Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi suliniarnerit

Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi misissueqqaarnernut, aatsitassanik ujarlernernut atuisinnaanermut akuersissutit, Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornermut inatsisitigut aalajangersarneqarput. Taamaattorli, Kalaallit Nunaata avannaarsuani kangiani Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitaq pillugu Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaata 1999-mi allanngortinneqartumi aalajangersarneqarpoq, misissueqqaarnernut, misissoqqissaarinernut aatsitassanillu atuinnissamik akuersissutinik qinnuteqarnermi Avatangiisinut Pinngortitamullu Pisortaqarfimmut (maannakkut Nunamut Namminermut, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalackersuisoqarfimmut) oqaaseqaatinik piniartoqartassasoq.

Ullumikkut aatsitassarsionermut tunngasutigut ingerlatsinnerup saniatigut, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Umassusileqarfimmi suliniarnernik arlariinnik ingerlatsisoqarpoq, ilaatigut makkuusunik:

- nammineq oqartussaaffeqarluni inatsisinik malitsitsiniaaneq (suværenitetshåndhævelse),
- Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq pillugu nalunaarut malillugu nakkutilliineq, misissuinerlu.
- ilisimatuutut misissuisarnerit nalunaarsuinerillu,
- suliffeqarfiit ukioq kaajallallugu inuttaqartinneqartut (stationit) sulinerat,
- takornariaqarnerit nunakkut imaatigullu ingerlanneqartartut, taamatullu
- ileqqutoqqat atorlugit piniartarneq aalisartarnerlu.

4. Sumiiffiit soqutiginaatillit nalunaarsorneqarneri

Zackenbergs-imi 2001-mi isumaqatigiisummi pingaarnertullugu siunertarinearpoq, assigiinngitsunik sunniutilimmik sumiiffiup illersorneqarnissaa. Tassa imaappoq, illersorneqartariaqartutut- atorluannissamullu soqutigisat missingersuunneqarput, siunissami sumiiffimmi suliniutaasussat/ingerlatassat tunngavissaannik sinaakkusersuissutaasussamik. Iliussissanut Pilersaarutip piviusunngortinniarneqarneranut atatillugu Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Umassusileqarfimmi illersortariaqakkatut- atorluannissamullu soqutigisat pillugit nalunaarusiat arlalissuit suliarineqarsimapput.

Nalunaarusiat taakkua illersortariaqartutut- atorluannissamullu soqutigisat saqqummiuppaat, ilisimasat pigineqartut tunngavigalugit. Tamanna imatut paasisariaqarpoq, illersorneqartariaqartutut atorluannissamullu soqutigisat nalunaarsorneqarnerat maannakkorpiat paasissutissanit pigineqartunit tunngaveqarmata, paasinngitsoorsimasinnaasat aammalu soorlu silap pissusaata allanngorneranik kinguneqartumik siunissami allanngortoqarsinnaanera eqqarsaatiginagit suliarineqarsimallutik. Paasinngitsoorsimasinnaasat illersuinerlutik atuinerimullu soqutigisanit aallaaveqartuusinnaapput.

Ingerlatsiviusussanik pilersitsiniarnermi avatangiisinut qanoq kinguneqarsinnaaneriniq nalilersuisarnissamik piumasaqaasiortoqartariaqarpoq (soorlu tamanna Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami aatsitassanik piaasoqassatillugu piumasaqataareersoq, soorlulu aamma nunatta sinnerani tamanna atuutereersoq), taamatullu ilisimatuutut misissuinissat-nakkutiginninnissallu pillugit pilersaarusanik suliaqarnissamut piumasaqaateqartarnissaq atuutilersinneqartariaqarsorinarluni.

Appakaassinnaatitaanerup malittarisassiunneqarnerani, sammisat aallaavigalugit suussutsinut marlunnut avinneqarsimapput, a) sanaartugassanik suliaqarnerup aatsitassanillu piaanermi suliaqarnermi malittarisassat aamma b) piffissami killilimmi sumiiffimmik najuisinnaanermut tunngasutigut malittarisassat.

- Angallannermut tunngasutigut pilersitsineri malittarisassat (illuaqqat, talittarfinnik sanaartornerit, mittarfinnik pilersitsinerit, il.il.) taamatullu aatsitassaqaarsinnaaneraniq ujarlernerit piaanerillu.
- Piffissami killilimmi sumiiffimmik najuisinnaanermut tunngasutigut malittarisassat atuupput, malunnaatilimmik pinngortitamik allannguinngitsut, assersuutigalugu takorniaqarnermi aammalu aatsitassaqaarneranik misissuinerit annikinnerusut assigiinngitsut.

Appakaassinnaatitaanermut malittarisassat politiit illersornissamullu suliaqartut sulineranni atuutinngillat. Taakkua sulinerminnut atatillugu Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitami sumiluunniit angalasinnaapput.

Illersortariaqakkatut- atorluaanissamullu soqutigisat pillugit naalisakkat tulliuuttuni allaaserineqartut, oqartussaasut attuumassuteqartut suliffeqarfiillu assigiinngitsunik suliallit pineqartunut attuumassuteqartut immikkuualuttukkaanik ilisimasaat aallaavigalugit suliarineqarsimapput.

4.1 Geografi – nunap assinginik suliaqarneq

Iliuusissanut Pilersaarummi 2004-mi saqqummiunneqartumi, Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Umassusileqarfimmi (aammalu Illoqqortoormiut eqqaat ilanngullugu) nunap assingi nunap ilusaa ilanngullugu titartarneqarsimasunik suliaqarnissamik pisariaqartitsineq allaaserineqarpoq (digitaliseriinissaq), taamatullu aalajangersimasumik sammisalerlugit pinngoriartorsimanermut tunngasut, pinngortitamut tunngasut aammalu kulturikkut tunngasut eriagisariaqakkat pillugit ilisimasamik katersuiffissamik (database) suliaqartoqarnissaanik pisariaqartitsineq.

DANCEA aqutugalugu aningaasaliisoqarnerata kinguneranik, peqqissaarulluakkamik nunap ilusaa ersarissunngorlugu nunap assinginik suliaqartoqarsimavoq, tassanilu nuna aqqi 1700-t sinnerlugit amerlassusillit nalunaarsorneqarlutik assiliorneqarsimallutik (qallunaatut kalaallisullu), siku, tatsit, kuuit, imaq, nunap qaata sinarsui, qutsissutsit il.il. assiliunneqarlutik. Nunap assingi digitaliserikkat taakkua Namminersorlutik Oqartussat GIS-i atorlugu aqutsinermi sakkutut atorneqarput, taaguuteqartinneqarlutik NunaGIS (www.nunagis.gl). Ataqaatigiissumik aqqissuussaasumi tamatumani aalajangersimasumik sammisalerlugit immikkuualuttukkaanik ilisimasat aallaavigalugit nalunaarusiarineqarsimasut ilanngullugit suliarineqarsimapput, nunarsuup pinngoriartorneranut pissusianullu tunngasortaamik, pinngortitamut tunngasutigut kulturikkullu tunngasutigut eriagisariaqakkat (tamatumani illuaqqat ilanngullugit) illersortariaqarluinnakkallu toqqartorneqarsimallutik. Taamaattumillu ullumikkut paasisutissat pisariaqartinneqartut nittartakkami tassani takuneqarsinnaapput.

Taaneqassaarli Nunamut Namminermut, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfik immikkuualuttukkaanik ilisimasat aallaavigalugit sulianik nalunaarusiat nutarterneqarnissaannik aallartitsisimammatt (tamatumalu marts 2009-p ingerlanerani naammassissangatinneqartup), paasisutissallu taakkua qanittuklut pigineqareersunut nutarterutaassallutik.

4.2 Kulturikkut oqaluttuarisaanermi eriagisassat

Itsarsuarnitsap eqqaassutissartai

Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitaq/Umassusileqarfik itsarsuarnitsap eqqaassutissartaanik peqarfiuvoq, oqaluttuarisaanikkut Kalaallit Nunaata sinnerani assissaqanngitsunik, allat pingaarutilinnik oqariartuuteqartut taamanikkut inuusimasut immikkut naleqqussarsinnaassuseqarnerannik aammalu/imaluunniit oqaluttuanut ilaasutut, qanoq sukkullu inuit piffissap ingerlanerani Kalaallit Nunaata tamarmi ilaannaataluunniit iluaqutissartaanik atuisimanerannik. Sumiiffimmi itsarsuarnitsap eqqaassutissartaanik palæo-eskimoiske kulturimiit (Independence 1 aammalu Dorset-it) piffissami ukiut 2.400 – 200 missaanni Kristusip inunngornera sioqqullugu inuusimasunit, neo-eskimoiske kulturimiillu (Thulekultur) piffissami Kristusip inunngornera sioqqullugu ukiut 1300-t missaanniit 1850-t missaannut inuusimasut illukoqarfiinik nassaassaqqarpoq.

Palæo-eskimuut najortarsimasaanni ilisarnaataavoq uninngaffigisarsimasaasa nunamik qallerneqarpiarsimasannginnerat. Tassa imaappoq, eqqaassutissat itsarsuarnitsat 2.200 – 4.400-nik pisoqaassusillit nunap qaavani saqqumiinnartumi takussaallutik. Inuinnaap takujuminaatsissavaa sanaartugakut palæo-eskimuut nalaaniit pisimasuunersut, taamaattumillu sumiiffiit tikinneqartarneranni ajortiasuusinnaallutik. Uninngaffiusarsimasut tamakkua pingaartumik Young Sund-imiit avannamut Frigg Fjord ilanngullugu ilisimaneqarput.

Thule-kulturip nalaani najugaqarfiusarsimasuni ujarujussuarnik issuinnaannuanillu illuikkiaasarsimasuni ukiiffiusarsimasunilu atortukunik qimagaannakkanik annertuunik nassaassaqqakkajuttarpoq (pequtit qisunnit sanaat, saarngit kigutillu). Sumiiffimmik tikeraartut amerlanerpaartaasa pequtit tamakkua ilisarisinnaavaat, pilerinarluinnartuuvorlu atortussanik/ tammajuitsussanik katersinissaq. Thule-kulturip nalaani najugaqarfiusimasunik pingaarnertut ilisimasaqarfigineqarpoq Germania Land/Dove Bugt, tassa avannarpasissutsip 77°-ip missaaniit kujammut.

Illuaqqat suliffeqarfiillu ukioq kaajallallugu inuttaqartinneqartut (stationit)

Illuaqqat suliffeqarfiillu ukioq kaajallallugu inuttaqartinneqartut, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitamilu/Uumassusileqarfimmi oqaluttuarisaanikkut eqqaassutissat allat, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup oqaluttuarisaanikkut allanik peqarneranik uppersaataapput paasissutissanillu pigineqartunut aalajangiisuusumik iluaqutigineqarlutik. Nunap piffissami nutaajunerusumi atorneqarneranik atorluarneqarneranillu oqaluttuuartuupput, pingaarnertullu europamiut piniartarnerannik-, ilisimassarsiortarnernik-, nassaassarsiortarnernik,- aammalu sorsunnerup nalaani pisimasunik, ingammillu qallunaat norskillu aningaasarsiornikkut naalackersuinikkullu oqaluttuarisaanerannik assiliartalersuisuusut.

Iliusissanut Pilersaarutip piviusunnigortinniarneqarneranut atatillugu illuaqqat pillugit suleqatigiissitamik pilersitsisoqarsimavoq. Suleqatigiissitap taassuma illuaqqat allaffissornikkut aqutsinermut tunngatillugu suussutsinut 4-nut agguataarsimavaat:

- 1) Illuaqqat, eqqissisimatinnearqartariaqartut,
- 2) Illuaqqat, aserfallatsaaliqartariaqartut,
- 3) Illuaqqat, aserfallaannartussat, taamatullu
- 4) Suliffeqarfiit ukioq kaajallallugu inuttaqartinneqartut.

Illuaqqat nalinginnaasumik ajortiasuunngillat tikeraarneqarnerinnarminni, kisiannili nutaanngitsunik peqarfiusarput, soorlulu eqqaanni atortut nutaanngitsut nassaassaajuartartut, taakkulu oqaluttuassartaqartuurtarput allani takussaanningsunik. Taakku tamarmik pingaaruteqarput eqqissisimatitaallutillu, kisiannili ajoraluurtumik tammajuitsussarsiniarlutik katersisartunik eqqungaasinnaalluurtik.

Sumiiffiit illersortariaqartut appakaassinnaanissamullu piumasaqaatinik malittarisassiorneq

Nunatta Katersugaasiviata Allagaateqarfialu oqaatigaa, kulturikkut eqqaassutissat eqqissisimatitaasut arlaannaataluunniit piffissami siviisujaami attassinnaanngikkaat inunnit tikinneqartuurtarissaq, taamaattumillu appakaassinnaanissamut piumasaqaasiortoqartariaqarluni tamannalu nakkutigineqartariaqartoq.

Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu sumiiffinnik arlalinnik qangarnitsanik eqqaassutissartalinnik annertuumik peqarfiusunik toqqartuisimavoq, aammalu illuaqqanik

iluatinnaatilinnik toqqartuisimalluni (takuuk nunap assinga 1). Sumiiffiit illuaqqallu taakkua appakaassinnaatitaanermut akuersisarnermi malittarisassat suussutsinut agguataarsimaneranni pisinnaatitaaffiligaapput, sanaartorniarnermi piaaniarnermilu (assersuutigalugu aatsitassarsiornermi) aammalu piffissami killilikkamik uninngasinnaatitaanermik (assersuutigalugu takornariaqarnermi) akuersissutinik tunniussisarneq malillugu pisinnaatitaaffiligaallutik.

Sanaartornermik- piaanermillu (assersuutigalugu aatsitassarsiornermik) suliaqartarnerup malittarisassiorneqarnera.

Sumiiffiit kulturikkut oqaluttuarisaanermi pingaaruteqarluinnartuunerat tunngavigalugu, Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu siunnersuuteqarpoq sumiiffiit toqqarneqarsimasut suussutsinut marlunnut aggulunneqarnissaat:

- A) Tikinneqaqqusaanngitsut. Sumiiffiit illuaqqallu oqaluttuarisaanermi pingaarutilinnut ilaalluinnartut, taamaattumillu inunnit attorneqaratik erigianeqarluinnartariaqartut.
B) Inatsisit atuuttut killingeqqusaat qaangernagit appakaassinnaatitaaneq.

Piffissami killilikkamik uninngasarnerit malittarisassiuunneqarneri (soorlu takornariaqarnermi).

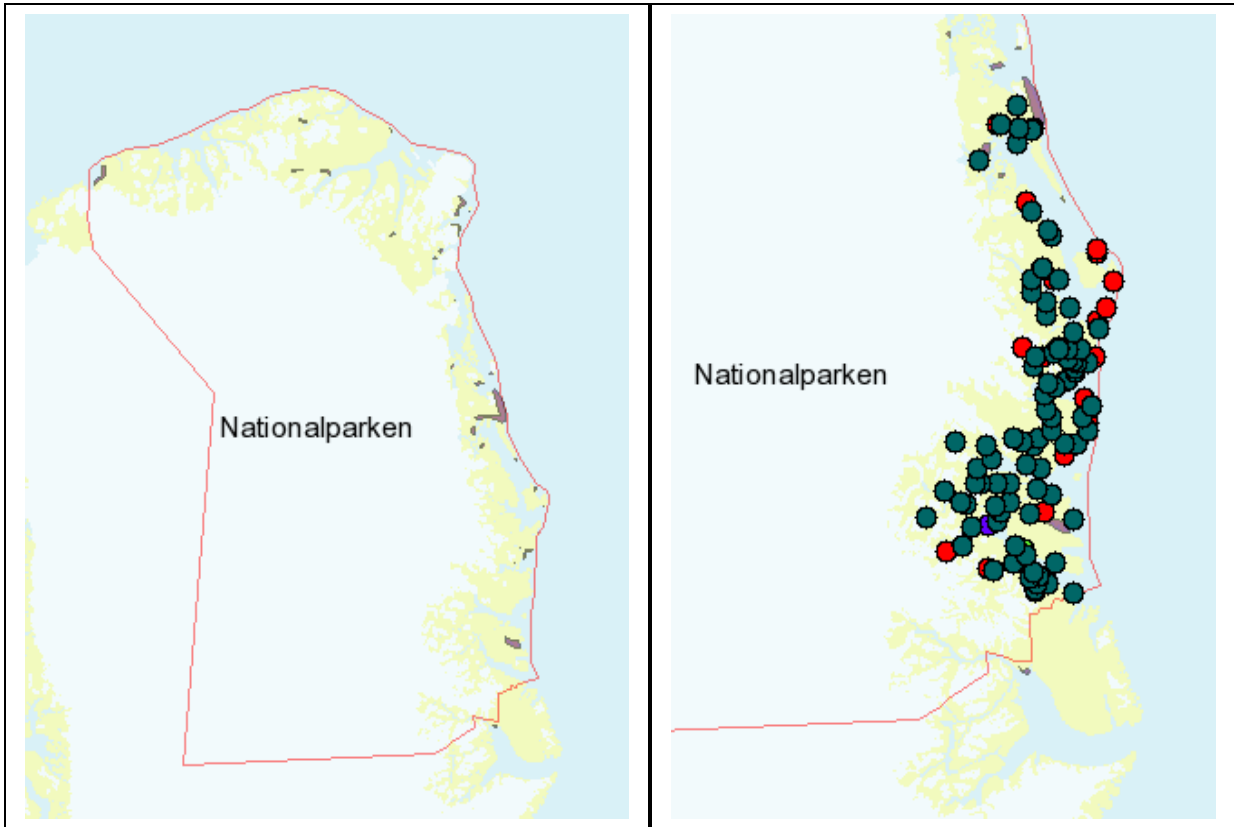
Sumiiffiit ajortiasinnaanerit kulturikkullu oqaluttuarisaanermut pingaaruteqarmata, Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu appakaassinnaatitaanermi akuersisarnerup malittarisassiuunnissaanut imaattunik sisamanik siunnersuuteqarpoq:

- a) Tikinneqaqqusaanngitsut (appakaaffigineqaqqusaanngitsut)
b) Piukkunnaateqarluartumik nassuiaassisumik ilaqarluni angalaneq/appakaassinnaaneq (Nunatta Katersugaasivianit Allagaateqarfianillu akuerineqartumik)
c) Takornarianut nassuiaassisumik ilaqarluni angalaneq/appakaassinnaaneq
d) Inatsisit atuuttut killigeqqusaat qaangernagit appakaassinnaatitaaneq.

Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu siunnersuuteqarpoq, aappakaassinnaatitaanerp suussutsinut agguataarsimanerini b) malillugu malittarisassiuunniarneqartoq, takornariartitsinermilu illuaqqani unnuisitsinernut tunngasuni, avannarpasissutsillu 75°-ip kujasinnerusortaani ingerlanneqartuni, Illoqqortoormiuniillu aallaaveqartunut tamanna atortinneqassasoq.

Itsarsuarnitsat eqqaassutissartai avannarpasissutsip 77° –p kujasinnerusortaaniittut naasoqarneratigit namminerisamik illersortuupput, tamatuma avannarpasinnerusortaani itsarsuarnitsap eqqaassutissartai akornusersorneqarnermit ajortianerullutik. *Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu taamaattumik siunnersuuteqarpoq aqutsinermi nuna immikkoortunut aggulunneqassasoq avannarpasissutsimut 77° –imut killeqarfilerneqartumik, killeqarfiullu tamatuma avannarpasinnerusortaani akimmisaarnarnerusunik appakaassinnaanissamut akuersisarnerit malittarisassiuunneqassasut.*

Nuna Allannagutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi itsarsuarnitsap eqqaassutissartaanik peqarneranik ilisimasat amigaatilerujussuupput, taamaattumillu Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu kissaateqarpoq tamatigit akiliutitinneqartarnissamik, sanaartornissamik misissuinissamillu pilersaarutigineqartuni tamani.

Nunap assinga 1. Sumiiffinnik (saamerleq) aamma illuaraqarfinnik (talerpilleq) kulturikkut oqaluttuarisaanermi immikkut soqutiginaatillit pillugit takussutissiaq. Sumiiffiit appakaassinnaanissamut akuersissuteqartarnermi malittarisassanut suussutsit malillugit assigiinngitsunut agguluttorneqarsimasunut immikkoortitigaapput, pingaaruteqassaseq ajortiasuusinnaanerlu apeqqutaatillugit, illuaqqallu nalunaarsorneqarsimasut illuaqqat eqqissimatitassanngortinneqartariaqartut (aappaluttumik qalipaasikkat) illuaqqat iluatinnaatillit (qasersoqtungujortoq) aammalu suliffeqarfiit ukioq kaajallallugu inuttaqartinneqartut (tungujortoq) immikkut nalunaarsorneqarlutik. Sumiiffinni allanik illuararpassuaqarpoq, taakkulu aserfallaannaraluarunik ajoringeqanngitsoq isumaqarfigineqarluni.

4.3 Pinngortitami eriagisariaqakkat

Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq/Uumassusileqarfik 1400 km-it sinnerlugit kujataanit avannamut isorartussuseqarpoq, sumiiffinnik 8-nik naggorilluinnartunik qallerneqarsimasoq¹. Assersuutitut taaneqarsinnaavoq, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi naasut suussutsimikkut qaqutigoorluinnartut 20-it nassaassaammata (minnerpaamik sumiiffinni tallimani ilisimaneqartut), taakkunanga marluinnaat Kalaallit Nunaanni nassaassaapput (sumiiffinni aalajangersimasuinnarni pinngortartut) naasut assigiinngitsut arfineq-pingasut mianerisariaqartuullutik. Ullumikkut sumiiffiup naasoqassusianut navianartorsiortitsisinnaasut annikitsuinnaapput, aatsitassarsiornerulli takornariaqarnerullu annertusiartornerat siunissami pisumik navianartorsiortitsilersinnaapput.

Naasut immikkut illersortariaqartunut ilaapputaaq naasut uumasullu navianartorsiortitaasut allattorsimaffianni allaqqasut, nunatsinni pisussaaffigalugu suussutsit illersortariaqartut, sumiiffinni aalajangersimasuinnarni pinngorartartut, taamatullu qaqutigoortut sumiiffinnilu ataasiakkaani siammarsimallutik pinngorartartut. Kalaallit Nunaanni naasut uumasullu navianartorsiortitaasut

¹Sumiiffik naggorilluinnartoq (floristisk provins), tassaavoq assigiinngitsunik naasoqarfik piffimmut aalajangersimasumik ilisarnaataasoq.

allattorsimaffianni suussutsit 36-it ilaapput, taakkulu IUCN-ip naasut uumasullu navianartorsiortitaasut allattorsimaffianni ilanngunneqarsinnaanermi aalajangiisarnermut tunngavia malillugu navianartorsiortitaasutut isigineqarlutik. Taakkunanga naasut assigiinngitsut 17-it Nuna Allannugtsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi naasarput. Taakkunanga naasut assigiinngitsut 11-it nunatsinni pisussaaffigalugu illersortariaqartuupput² imaluunniit sumiiffinni aalajangersimasuinnarni pinngorartartuullutik³, taakkuuppullu Kalaallit Nunaanniit immikkut suliaqarnikkut illersortariaqaraluartut.

Nuna Allannugtsaaliugassatut Immikkoortitaq/Uumassusileqarfik sumiiffinnik arlalinnik immikkut illersortariaqartunik peqarfiuvoq. Taakkununga ilaapput sumiiffiit uumassusillit assigiinngisitaarnerannik peqarfiulluinnartut, sumiiffiit annertuumik pingaaruteqartumik pinngorarfiusut, ammalatat, puilasut assigiipajaartumik kissassusillit aammalu sumiiffiit naggorilluinnartuusut. Pinngortitamik assissaqanngitsunik peqarpoq, pinngortitaassutsit assigiinngitsut amerlalluinnartut qaqutigoorluinnartullu eqqarsaatigalugit, tamaanilu pinngortitaq illersortariaqarpoq appakaassinnaatitaanermullu malittarisassiorortoqartariaqluni.

Sumiiffiit najugannaat illersortariaqartut appakaassinnaanissamullu malittarisassiorneq

Danmarkimi Avatangiisinut Misissueqqissaartarfik (DMU) aammalu Kalaallit Nunaanni Pinngortitaleriffik nalunaarusiaminni arlalikkaani toqqartuisimapput, Nuna Allannugtsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi Illoqqortoormiullu eqqaani, sumiiffiit uumasooqassutsikkut naasoqassutsikkullu immikkut pingaaruteqartut toqqartorneqarsimallutik. Danmarkimi Avatangiisinut Misissueqqissaartarfik taassuminnga tunngaveqartumik pissuseqatigiiaat immikkut ittut pingaarnertut najugaannik aammalu najugannaat illersortariaqartut nassaariortorsimavaat. Appakaassinnaatitaanermut malittarisassat taakkua inassutigineqartut sumiiffiit apeqputaatillugit assigiinngitsuusinnaapput, sumiiffinnilu aalajangersimasuni assigiinngitsuni allanngorartunik inerteqqutinik piffissallu aalajangersimasut iluini tikinneqarsinnaanerinik ilaqartinneqarlutik.

Sumiiffiit uumasunik aalajangersimasunik najorneqarnertik pissutigalugu mianerisariaqakkat piffissallu assigiinngiiaarnerat tunngavigalugu DMU appakaassinnaanissamut akuersissuteqartarnermi malittarisassaasinnaasutut siunnersuutinik suliaqarsimavoq, sumiiffiit pingaarnertut najukkat najugannaallu illersortariaqartut pillugit atorneqarsinnaasumik, sanaartornernut piaanerillu suliaqarnernut (assersuutigalugu Aatsitassarsiornermi) aammalu piffissami killilikkamik najuisarnerni (assersuutigalugu Takornariaqarnermi) malittarisassaasinnaasunik.

Appakaassinnaanerit suussutsinut aggulunneqarsimasut, sumiiffinni toqqarneqarsimasuni sanaartornernut piaanerillu suliaqarnernut taamatullu piffissami killilikkamik najuisinnaanermut malittarisassiornermi atorneqartussatut eqqarsaatigineqartut tulliuttuni taaneqartut makkuupput:

Sanaartornermi piaallunilu suliaqarnermi malittarisassat (soorlu aatsitassarsiornermi).

A) Tikinneqaqqusaanngitsoq

B) Misissuinerit piaanerillu, nalilersuilluaqqaarluni piffissap pinngortitat malussariffiisa avataani akuerineqarsinnaasoq.

² Pissuseqatigiit nunami pisussaaffigalugu illersortariaqartutut taaneqartarput, nunarsuarmi tamarmi uumasooqatigiit tarmiusut 20%-i nunamiikkaangata/tassaniikkaangata.

³ Naasut marlussuit "sumiiffinni aalajangersimasuinnarni pinngortartut" Nuna allannugtsaaliugassat immikkoortitami nassaassaapput.

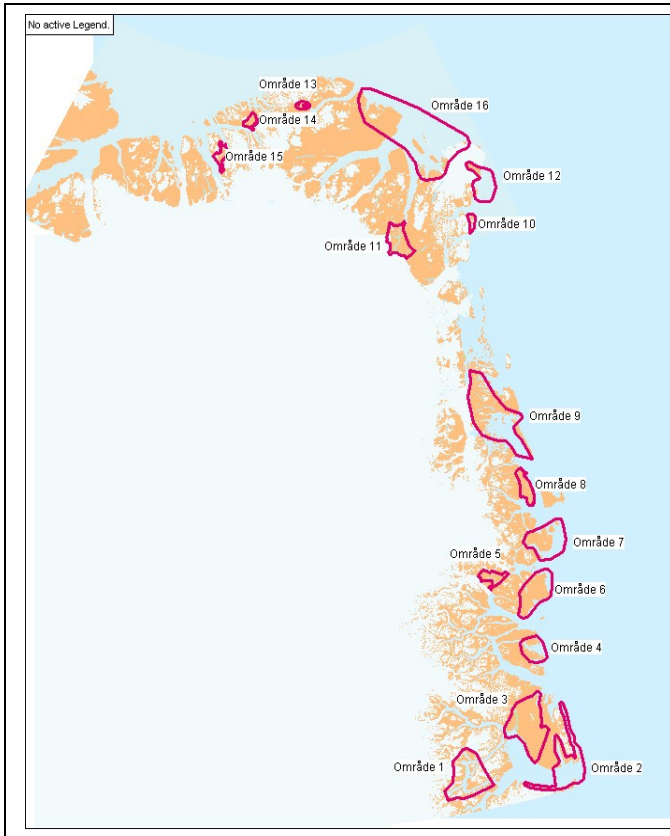
C) Inatsisit atuuttut killigeqqusaat qaangernagit appakaassinnaatitaaneq (Aatsitassarsiornermi Inatsit)

Piffissami killilikkamik najuisinnaanerup malittarisassiornera (soorlu takornariaqarnermi.

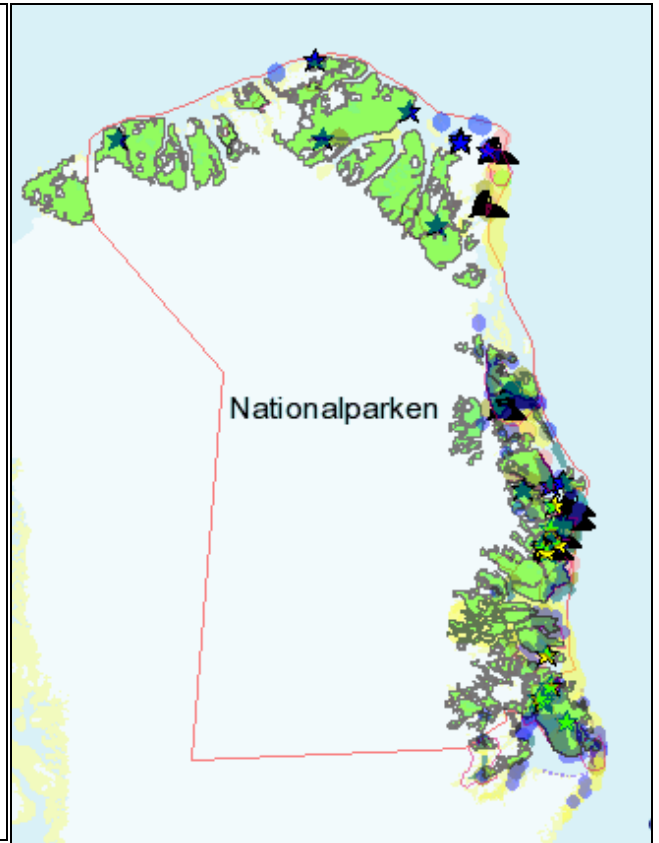
- a) Piffissap pinngortitat malussariffiisa nalaani tikinneqaaqqusaanngitsoq
- b) Angalanermi nassuiaassisartunik ilaqarluni, najuisinnaanermullu malittarisassat malillugit appakaassinnaaneq
- c) Najuisinnaanermi malittarisassat nalinginnaasut innimigalugit appakaassinnaaneq

”Pinngortitat inuunerannut tunngatillugu sumiiffiit soqutiginaatillit”

Uumasut aalajangersimasut najugannaavi aallaavigalugit Danmarkimi Avatangiisinut Misissueqqissaartarfik pinngortitat inuunerannut tunngatillugu sumiiffinnik soqutiginaatilinnik 16-nik toqqagaqarsimavoq, tamaanilu, illersorneqarunik, sumiiffiup ataatsimoortumik uumassusillit assigiinngisitaartuunerannut ilanngutiinnartussanik (takuuk Nunap assingi 2 aamma 3). Pinngortitat inuunerannut tunngatillugu sumiiffiit soqutiginaatillit tassaapput, sumiiffiit annertujaartut immikkoorluinnartumik uumasunit assigiinngitsorpasuaranit najugannaarineqartut, imaluunniit pinngortitaassutsimikkut immikkooruteqarluinnartuunerat pillugu. Pinngortitat inuunerannut tunngatillugu sumiiffiit soqutiginaatillit tamaani uumassusillit assigiinngiaartuunerat ataatsimut isigalugu sumiiffimmut tamarmut atuuttusoq nalilerneqarpoq, taakkuninngalu illersuineq uumasut inuuffissaqarnissaannik qulakkeerinnittussaavoq uumasut nungutitaanissaminnut navianartorsiortinneqartut allattorsimaffianni ilanngunneqarsimasut tamaasa eqqarsaatigalugit, uumasut Nunami illersorneqarnissaannik akisussaaffigineqartut eqqarsaatigalugit, najugannaarineqarnertik pissutigalugu illersortariaqartut aammalu naasoqassutsip assigiinngiaartup kusanarluinnartullu eqqarsaatigalugit. Nunat assigiinngitsut akornanni Kalaallit Nunaat pisussaaffeqarpoq uumasut inuuffigisinnaasaannik qulakkeerinissamut tamakkulu uummaviit piunnarnissaannik qulakkeerinissamut. Tamanna suleqatigiissitap sumiiffiup malittarisassiuunnissaanut appakaassinnaatitaanissallu malittarisassiornissaanut siunnersuusiorniarnernani ilanngutitinneqartariaqarpoq.

Nunap assinga 2. Nuna allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfimmi Illoqqortoormiullu Kangerlussuani pinngortitap inuuneranut tunngasutigut soqutiginaatillit nalunaarsorneqarnerat. Malugiuk sumiiffiit pingasut (1-3) Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqar-fiup killeqarfiata ungatingajaaniimmata ungaterluinnaaniillu-tilluunniit.

Nunap assinga 3. Nuna allanngutsaaliugassatut immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi pissuseqatigiiaat siamarsimanerisa nalunaarsorneqarnerat. Aarrit nunnisi-maartarfii (aavermik titartarsimasoq), umimmaat (sumiiffiit qorsummik nalunaarsimasut), timmiaqarfiit (toornerit qalipaatickut suussutsinut nalunaaqutallit), nannut (aggornilersukkat sungaartumik nalunaaqutsikkat), naasut sumiiffinni aalajangersimasuinnarni pinngortartut (ulloriaasaq pissuseqatigiit malillugit assigiinngitsunik qalipaasikkat), il.il. Ilisimasanik nutaanik uanilu assimi ilanngunneqanngitsunik takkuttoqarnikuvoq..

4.4 Ilisimatuutut misissuineq nalunaarsuinerlu

Ukiorpaalunngortuni Kalaallit Nunaanni Pinngortitaleriffik, Københavns Universitet, Danmarks Miljøundersøgelser, Dansk Polarcenter, allallu ilanngullugit, Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi ilisimatuutut misissuisarnernik ingerlataqarsimapput. Tamatuma ataani issittumi uummavinnik piffissami sivisuumi nalunaarsuinerit sikullu pinngoqqaarfiinik misissuilluni qillerinerit, tamannalumi periarfissatsialaavoq silap pissusaata allanngornerata issittumut sunniuteqarneranik nalilersuinissamut. Taamaattumillu Suliffeqarfiit Ilisimatuutut misissuisartut kissaatigineqarpoq sumiiffinnut aalajangersimasunut appakaassinnaanissamik malittarisassiornissaq ilisimatuutut misissuinerit nalunaarsuinerillu tamakku akornusersorneqaratik ingerlaannarnissaat qulakkeerumallugu (takuuk nunap assinga 4).

Sermersuarmi ilisimatusarfeqarpoq ”North Greenland Ice core Project (NGRIP)-imik taaguutilimmik. Ilisimatusarfik Københavni Universitet-aniit aqunneqarpoq 3.000 meterinillu qutsissusilimmiilluni avannarpasissutsimilu 75,1°, kippasissutsimilu 42,3°,-mi inissisimalluni.

Ilisimatusarfimmi tassani siunertaavoq silap pissusaanik silallu pissusaata allanngorneranik paasissutissarpassuarnik sermersuarmilu sulii pigineqartunik misissuinissaq. Sikup tunngavianik misissuilluni qillerinermi tamatumani pingaartumik neriuutigineqarpoq kingullermik ukiut 11.500-it matuma siorna sermersuaqarnerata nalaani paasissutissanik nutaanik pissarsinissaq, taamatullu kingulluip tullianik ukiut 130.000-it matuma siorna kiatsinnerata nalaani paasissutissat.

Kujammut kangimukanneq illikaraanni asserluinnaanik amerikamiut ilisimatusarfiat Summit (72,34°N 38,4°V) inissisimavoq. Ilisimatusarfiup Summit-ip silap pissusaata allanngornera nakkutigisaraa, silaannaap-aputillu sunniivigeqatigiinnerat misissoqqissaarumallugu, tamannami pingaaruteqarlunnarmat ilaatigut sikup tunngavianik misissuilluni qillerinermik nassuiaaniarnermi.

Danmarks Meteorologiske Institut (DMI) taakkua saniatigut annikitsualunnik inuttaqartinneqanngitsunik misissuivinnik sermersuarmi sanaartorsimavoq.

Zackenbergiimi Ilisimatuutut Misissuisarfik (Zackenberg Forskningsstation) 1995-miilli pinngortitat inuunnerannut tunngasutigut misissuisarnerni, piffissamilu sivisuumi pilersaarusiukkanik nakkutiginninnerni aallaavimusimavoq. Taakkulu paasissutissarpassuarnik pissarsiffiusarput issittumi taamaallaat paasineqarsinnasunik. Suliniarnerit taakkua Nuna Allannugtsaaliugassatut Immikkoortitami/Umassusileqarfimmi suliniarnerit allanit akornusersorneqalinnginnissaat qulakkeerumallugu, Zackenberg – Young Sound-ip eqqaani appakaassinnaanissamut malittarisassiornissaq pisariaqartinneqarpoq.

Sumiiffiit illersorneqartariaqartut appakaassinnaanermullu malittarisassaliorneq

Zackenbergiimi Ilisimatuutut Misissuisarfik 2006-mi Kalaallit Nunaanni Namminersornerullutik Oqartussanut tunniunneqarpoq. Namminersornerullutik Oqartussat DMU-mik isumaqatigiissuteqarsimapput, Zackenbergip Ilisimatuutut Misissuisarfiata ingerlanneqarneranut, taannalu ukiunut 10-nut atuuttussanngorlugu isumaqatigiissutigineqarsimalluni. Suliamut attuumassuteqartut ilanngutitinneqarnerisigut DMU Zackenbergip Ilisimatuutut Misissuisarfiata eqqaani sumiiffimmik toqqaasimavoq (alanngusaliorgorlugu qorsummik titartagaq), tassanilu sanaartorluni suliniarnerit aamma sumiiffinni mikinerusuni pingasuni (tungujortumik ungaluusalikkat) piffissami killilikkamik najuisarnerit malittarisassiorneqarinnissaat kissaatigineqarluni.

Appakaassinnaatitaanermut akuersissutaasartut suussutsinut agguluttorneqarneri tulliuttuni taaneqartut DMU-miit inassutigineqarput, Zackenbergip Ilisimatuutut Misissuisarfiata eqqaani sumiiffinni toqqakkani, sanaartornermut/piaanermilu suliniarnerit, piffissamilu killilikkamik najuisinnaanerup malittarisassiunneqarnissaanut:

Sanaartornerit piaallunilu suliaqarnerit malittarisassiunneqarneri (soorlu aatsitassarsiornerit).

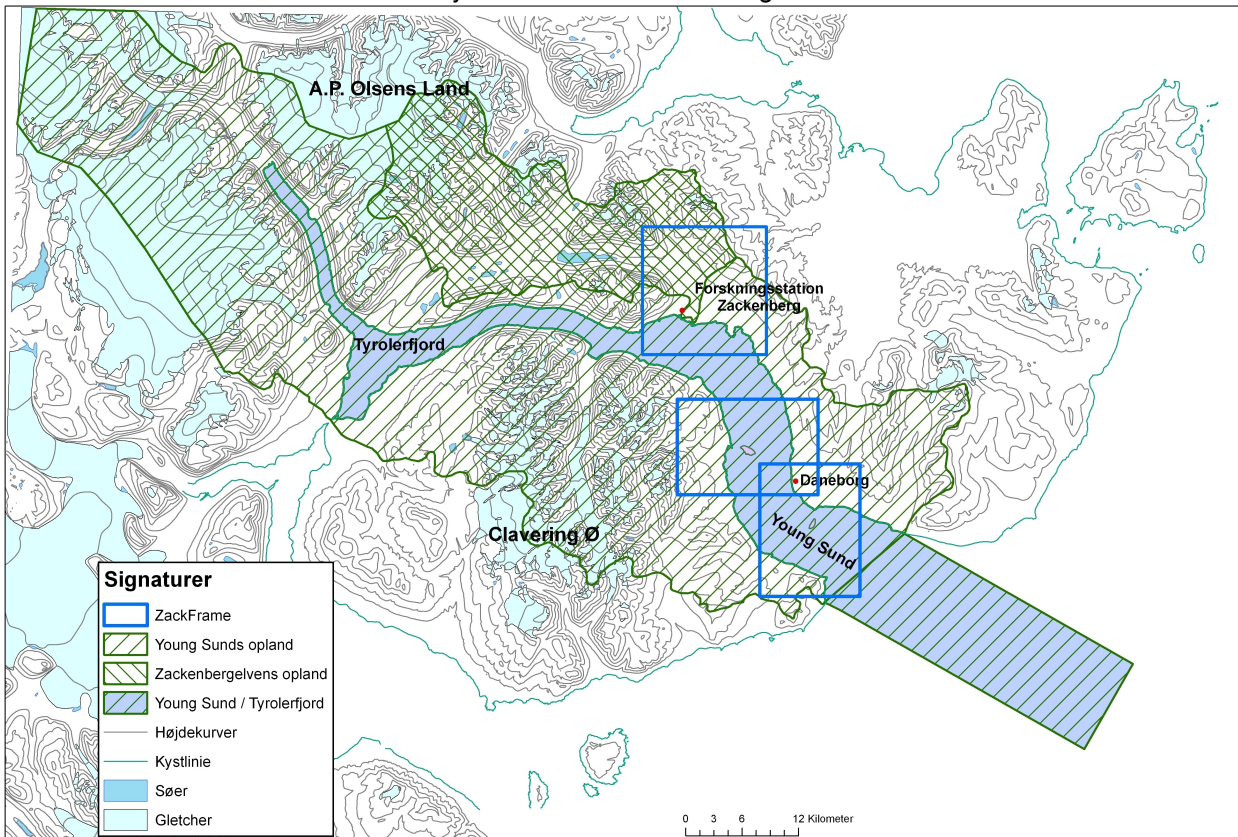
- A) Ilisimatuutut misissuisarfiup eqqaani sumiiffiit toqqakkat tamarmik tikinneqaqqusaannginnissaat.

Piffissami killilikkami najuisinnaanerup malittarisassiunneqarnera (soorlu takornariaqarnermi).

- a) Appakaaffigeqqusaanngillat
b) Sumiiffimmi killeqarfikkamik appakaassinnaatitaaneq najuinermilu najoqqutassaarneq

Sermersuarmi ilisimatuutut misissuisarfiit taamaallaat ilisimatuut misissuinissamik pilersaarusiornertalinni atorneqarsinnaapput, Danmarkshavn-imilu silasiorfik taamaallaat tikinneqarsinnaavoq Tele-Post-imik isumaqatigiissuteqaqqaarnikkut, taassumani silasiorfik allaffissornikkut aqutarimmagu.

Beskyttelseszoner i Zackenberg området

Nunap assinga 4. Zackenbergimi Ilisimatuutut misissuisarfiup sumiiffiit soqtiginartitai. Sumiiffiit tungujortumik kipparissunik titartorneqarsimasut sakkortunerpaamik malittarisassiuunneqarnissaat siunnersuutaavoq, qorsunnillu titarnilersukkanik nalunaaqtsikkat piffissami killilikkamik uningasinnaanermut akuerineqarsinnaallutik (soorlu takornariat) inassutigineqarluni tamaani sanaartornernik piaalluni suliaqarnernik ingerlatsisoqassanngitsoq (soorlu aatsitassarsiornernik).

4.5 Geologii

Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup Illoqqortoormiullu Kangerlussuata eqqaata nunataa asseqanngitsunik qaleriaarsimanerninik aallaaveqartumik inissitsitersimanernik assigiinngisitaartunik, sumiiffinnilu arlaqanngitsuni nunarsuarmilu allami takussaannngitsunik kangerlunnik qaqqanik iigalinnik pinngortitaqarpoq. Sumiiffik peqarportaaq ujarannornikunik kvartærillu nalaanni uumasunik nunamut kissimasunik (naasut ilamerngi toqusimasut uumasullu toqusimasut sinneri ukiunik 2 million-inik amerlanerusunik pisoqaassuseqarsinnaasut).

De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland (GEUS) sumiiffinnik 39-nik pinngoriartorfinnik, ilisimatusarnermilu immikkut soqutiginaateqarluinnartunik toqqartuisimavoq (takuuk nunap assingi 5 aamma 6). Sumiiffiit taakkua isikkuminartuupput, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup pinngoriartornerata assigiinngiiaartuuneranik takutitsisuusut, ilisimatusarnerup iluani isiginnittariaaseq aallaavigalugu soqutiginaateqarluartuusut, taamaattuunertillu pillugu aningaasarsiornikkut iluanaarniutigineqarsinnaaneranut soqutiginaatilinnut ilaatinneqaratik. Sumiiffiit taakkua 39-t nunap assingatigoorlugu Kalaallit Nunaata avannaani Hall Land-ip kitaatungaaniit, kangiani Jamesom Land-i tikillugu, piffissanilu pinngoriartorfinni Palaeoproterozoic-miit Holocene-mut ingerlanerup nalaani pisimasuullutik.

De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland (GEUS) har udpeget 39 geologiske lokaliteter som værende af særlig videnskabelig interesse (se Kort 5 og 6). Disse lokaliteter ses som repræsentative områder, der afspejler Nationalparkens/Biosfæreområdets geologiske diversitet ud fra et videnskabeligt synspunkt, og vedrører således ikke kommercielt interessante geologiske forekomster. De 39 lokaliteter dækker geografisk området fra de vestlige Hall Land i Nordgrønland til det sydlige Jameson Land i Østgrønland, og dækker geologiske perioder fra Palaeoproterozoic til Holocene.

Sumiiffinnik toqqartuineq ilisimatusarnermi soqutiginaateqarluinnartunik, nunap pinngoqqaarfimminiit qaleriiaarsimanerminik aallaaveqartumik inissitsitersimanerminik assigiinngiiaartunik ilaqartinneqarpoq (soorlu imartorumarngisa kinnerinik imaluunniit asseqanngitsunik nunap qalipperiaratorsimaneranut assersuutit). Tamakkununnga assersuutissaapput sumiiffiit J.P. Koch Fjord-imi aammalu Keglen-imiittut, sumiiffiillu qanga naasut uumasullu sinnikuinik nassaassaqaarfiusut allanik assigineqanngitsut (Sirius Passet aammalu Celsius Bjerg), kvartærillu nalaanni uumasut nunamut kissimasut (Kap København) aammalu sumiiffiit kinnernik ujaranngornikunik asseqanngitsunik peqarfiusut (Navarana Fjord aamma Wollaston Forland).

Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup annertunersaata pinngoriartorneranut ilisimasat, Europap avannamut kitaani ilisimasanut naleqqiullugit misissueqqaarnerinnarniit ilisimaneqartuupput, taamaattumillu pinngoriartornermut ilisimasat qaffasissutsikkut nikerartorujuusinnaallutik aammalu appakaassinnaanermut tunngasutigut sulianut samminerusarlutik.

Taamaattumillu sumiiffiit toqqarsimasat utaqqiisaagallartumik allattukkatut isigisariaqarput, allanngoratarsinnaallutillu siunissami piumasaqaataasumik toqqaasarnerup allanngoriartornissaanik aallartitsisoqarneratigut imaluunniit siunissami misissuinerit takutippassut, sumiiffiit allat toqqarneqarsinnaaneranut aalajangersakkanik naammassinnittuusut.

Sumiiffiit illersorneqartariaqartut appakaassinnaanermullu malittarisassaliorneq

GEUS-ip sumiiffiit pingaaruteqartuunerat, akornusersorneqarlutillu ajortiasuunerat tunngavigalugu sumiiffinnik 39-nik toqqaasimavoq, tamaani sammisaqarnerit/suliaqarnerit malittarisassiunneqarnissaat siunnersuutigalugu.

Matuma kingorna appakaassinnaanerit suussutsinut aggulunneqarsimasut GEUS-imit atorneqartussatut inassutigineqarput, sumiiffinni toqqartukkani aseruutaasinnaasut (soorlu

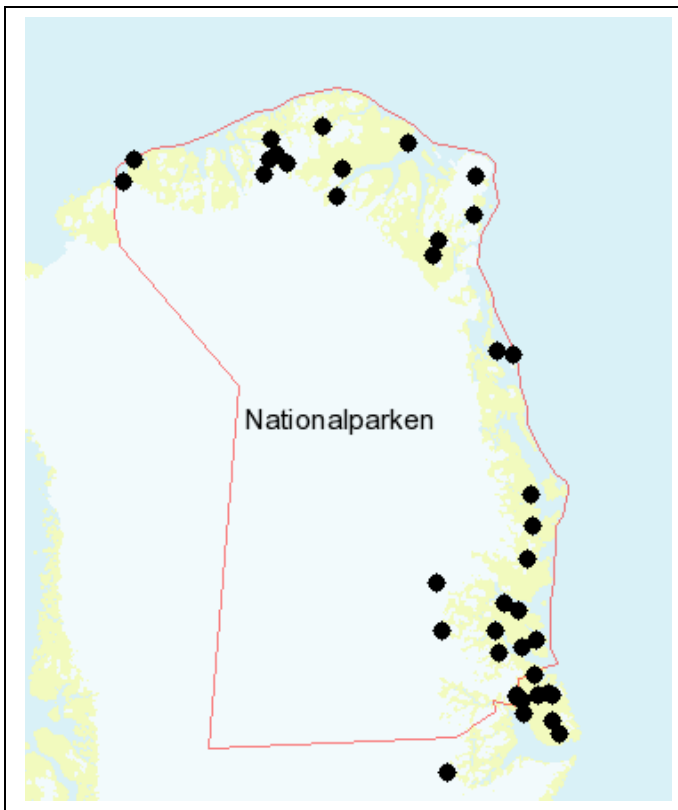
aatsitassarsiornerni) aammalu piffissami killilikkamik najuisinnaanerit (soorlu takornariaqarnermi) malittarisassiornerninut atatillugu:

Sanaartornermi piaallunilu suliaqarnermi malittarisassat.

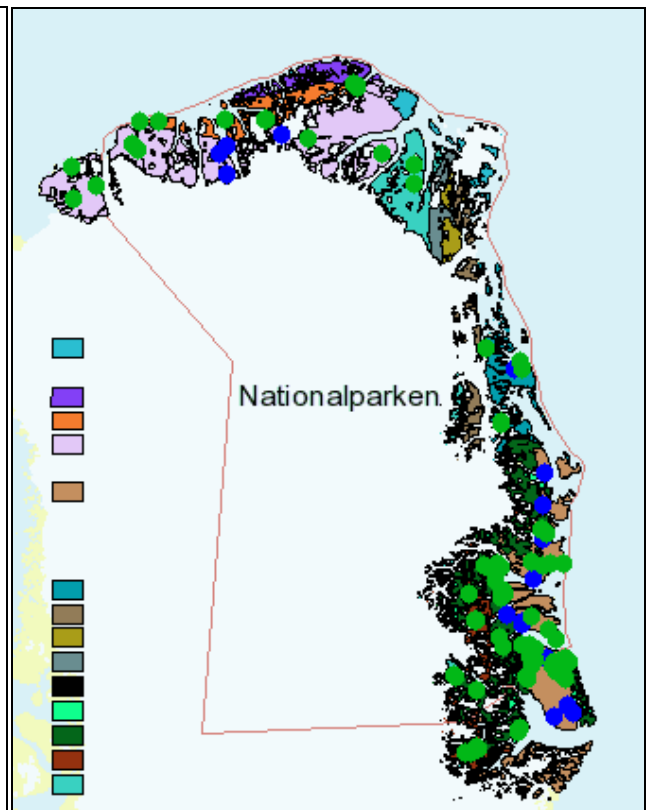
- A) Tikinneqaqqusaanngitsoq.
- B) Appakaassinnaaneq immikkut nalilersuilluaqqaarnikkut
- C) Inatsisit atuuttut killigeqqusaat qaangernagit appakaassinnaatitaaneq (Aatsitassarsiornermi Inatsit)

Piffissami killilikkamik najuisinnaaneq.

- A) Tikinneqaqqusaanngitsoq
- B) Piukkunnaatilimmik angalanermi nassuiaasartumik peqateqarluni appakaassinnaaneq
- C) Inatsisit nalinginnaasut malillugit appakaassinnaatitaaneq (Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitaq pillugu nalunaarut, kulturikkut eqqaassutissanut tunngasut inatsisit, aammalu aatsitassarsiornermik inatsit)

Nunap assinga 5. Pinngoriartorneq pillugu ilisimat-sarnikkut soqutiginaatillit pillugit sumiiffiit 39-it nalunaarsorneqarneri. Malugiuk sumiiffiit ataasiak-kaat Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitaq/Uumassusileqarfiup killeqarfiata ungataaniimmata. Piffissami killilikkamik najuisinnaanissamat sumiif-finnit 39-nit 11-it malittarisassiuunneqarnissaat siunnersuutigineqarpoq.

Nunap assinga 6. Pinngoriartornerup sannai pillugit nalunaarsuutit (sumiiffiit qalipaasikkat), sumiiffiit aatsitassaqrneranik ilisimaneqartut (toornerit qorsuit), kulbrinteqrneranillu ilisimaneqartut (toornerit tungujortut).

4.6 Aatsitassarsiornerit – atortussiassanik- aammalu hydrocarbonatinik (uulia, gassi) piaanerit

Kalaallit Nunaanni naalakkersuinikkut suliaqartunit siammaasissumik isumaqatigiissutigineqarpoq aatsitassarsiorneq siuarsarneqassasoq, inuussutissarsiornikkut iluaqutissanngorlugu. Ersarissumillu naalakkersuinikkut suliaqartunit piumasarineqarpoq aatsitassarsiornerup ingerlanneqarnera, teknikkikkut, isumannaallisaanikkut,- peqqinnissaq pillugu avatangiisinullu tunngasutigut illersorneqarsinnaasariaqartoq.

Kalaallit Nunaata avannaarsuani kangiani assigiinngiiaanik annertuumik aatsitassaqqarfeqarpoq, pinngoriartorsimanermi pisoqaassuseqarluartunik suussutsillu assigiinngiiaartuunerat eqqarsaatigalugu. Atortussiassaqqarneranik ilisimasaqqarneq sumiiffiup pinngoriartorsimaneranut tunngasutigut aammalu misissueqqissaarnermik suliniarnernik ingerlatitsivoq. Sumiiffiup nunarujussuunera sumiiffiillu tikikkuminaassinnaasarnerat pissutigalugit atortussiaqqarneranik ilisimasat annikitsuinnaat pigineqarput. Sumiiffiup pinngoriartornermigut assigiinngiiaartuunera katitigaaneralu isumaqalersitsipput tamaani atortussiassanik annertuunik peqarluartoq.

Kalaallit Nunaata Avannaarsuani Kangianilu uuliaqarsinnaaneranik misissuinerit aallartisarfimmiileruttorput, taamaallaallu nunami immamilu sajuppillatsitsilluni misissuinerinik sumiiffinnillu pingaarnernik qillerinernik ingerlatsisoqarsimalluni. Ilisimasat tunngavissat killeqqarnerannut nunap ilaatigut tikikkuminaannerujussuanik ersersitsipput, Kalaallit Nunaatali Avannaarsuani Kangianilu kulbrinteqqarluarsinnaaneranik neriunaateqqarluartuunera nalilerneqarpoq.

Atortussianik piaanerit pisariaqartilissavaat assartuinissamut atortunik pilersitsiortorneq, umiarsuakkoortinneqarnissaanut issoraaffiusinnaasunik atortorissaarusiornissaq, kulbrintimillu imartalinni piaanermi piareersaasiorfissamik nunamiittumik sanaartortoqqarnissaa pisariaqartinneqassaaq, angallanneqarneranut, umiarsuakkoortinneqarnissaanut tunngasunik il.il. sanaartortoqqartariaqarluni. Taakkulu qalluiffimmit sapinngisamik qanittumiitinneqassapput angallanneqarnissaasa minnerpaaffimniitinnissaa piniarlugu. Tamannalu isumaqarpoq, ajornartorsiutaasinnaasoq sanaartornissamik suliaqqarnissat sinerissami tamaani isorartuumi tamarmik inerteqqutinngortinneqarpata.

Sumiiffiit soqutiginaatillit

Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqqarfimmi aatsitassanik atorluaaneq ullumikkut taamaallaat Mestersvig-ip eqqaani Blyklippen-imi aqerlumik-zinkimillu piaanerni ingerlanneqarsimavoq. Malmbjergget-ip Molybdæn-eqarnera pillugu atuinissamik akuersissuteqqartoqqareerpot aamma Citronfjorden-ip aqerlumik-zinkimillu peqarnerat piaaniarnermi soqutiginaatilinnut ilaapput. Nuna allanngutsaaliugassatut Immikkoortitamili/ Uumassusileqqarfimmi atortussiaqqarneranik misissuisimanerit amerlanerpaat maannakkumut annikitsuinnarmik misissuiffigineqarsimapput.

Aatsitassaqqarsinnaaneranik misissueqqaarnernut/misissuinernut/piaanernullu arlalinnik akuersissutinik tunniussisoqarsimavoq (takuuk Nunap assinga 7).

Atortussiassanik peqarnera

Nalilerneqarpoq sumiiffiit minnerpaamik 200-250-it tungaanut atortussiassaqqarfiunerat:

Nunap ilaa avannarpasissutsimiittoq 70°–74°30’;

- Pinngorarfiit allanngorartuupput atortussiassaqaqfiillu 170-it missaanniittut ilisimaneqarlutik.

Nunap ilaa avannarpasissutsimiittoq 74°30'–80°:

- Pinngorarfiit assigiaarnerupput taamaallaallu atortussiaqaqfiit 20-it missaat ilisimaneqarlutik.

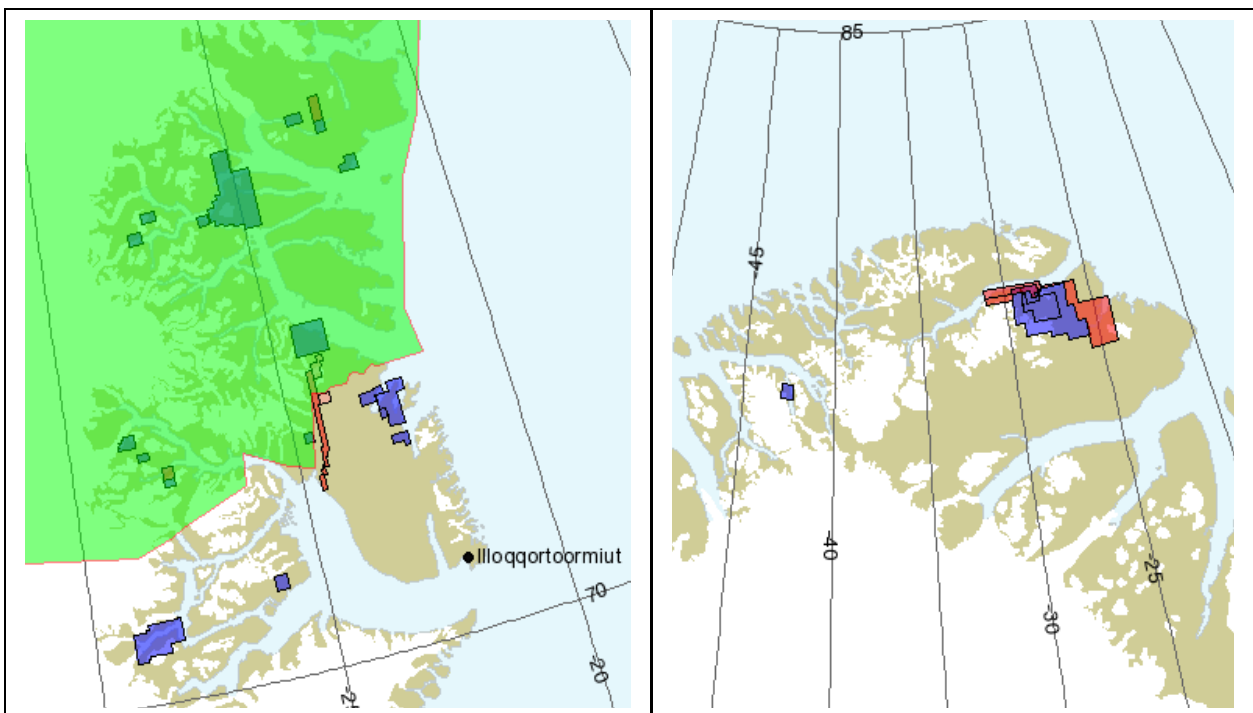
Nunap ilaa avannarpasissutsip 80°-ip avannaatungaaniittoq:

- Pinngorarfiit nalinginnaasut atortussiaqaqfiillu 30-it missaanniittut ilisimaneqarpoq.

Kulbrinteqaqnera

Sumiiffiit 18-it kulbrinteqaqfittut soqutiginaatillit nassaarinqarsimapput, tamannalu annikitsuinnarmik iliuuseqartoqarsimagaluartoq paasineqarsimalluni. Aammattaaq Germania Land-
ip avannamut-kujammut sineriaani, avannamut Flade Bugtinip tungaanut uuliamik seerisoqaqnera takuneqarsimavoq.

USGS-imit (US Geological Survey) naatsorsorneqarsimavoq Nuna Allannagutsaaliugassatut Immikkoortitap avataani (immami) uuliamik gas-imillu nappartat 31 milliardit angullugit peqartoq. Tamanna nunarsuarmi sumiiffiit uumaatsunik pisuussutillit kingulliit annersaannut ilaavoq. Atortussiaqaqneranik ilisimasat avannarpasissutsip 74°30'-ip avannaatungaaniittut tamaani annikitsuinnarmik misissuisimanernit aallaaveqarput. Killilimmik aatsitassaqaqsinnaaneranik misissuisimanerit pissuteqarpoq, allanut naleqqiullugu tamaani soqutiginaatilinnik toqqartuinissamut ilisimasat annikitsuinnaaneri. Taamaattumillu Nuna Allannagutsaaliugassatut Immikkoortitami/ Uumassusileqarfimmi sumiiffinni annertuuni aatsitassaqaqsinnaaneranik piaallunilu iluanaarutaasinnaasunik tamakkiisumik ilisimasaqartoqanngilaq, pinngortitaassutsilli assigiinngiaarlunartuusup ilimanaateqartilluinnarpaa misissuilluarnikkut piaaffusinnaasunik nassaartoqarsinnaanera.

Nunap assinga 7. Maannakkumut akuersissutit tunniunneqarsimasut nalunaarsorneqarneri misissueqqaarnernut/ misissuinerit/ piaanissamullu akuersissutaasimasut. Nunap assingisa aappaanni Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup killeqarfia ilanngunneqarpoq takutikkumallugu akuersissutit sorliit killeqarfiata iluani tunniunneqarsimanersut.

4.7 Takornariaqarnek

Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi pingaarnertut takornariat taakkuusarput ilisimasassarsiorlutik takornariartut aammalu umiarsuarnik takornariartaatinut ilaallutik angalasut. Ullumikkut eqimattakkaarlutik umiarsuarnut takornariartaatinut ilaallutik Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitamut/Uumassusileqarfimmut pisartut tamaani takornariaqarnermi annertunersaapput (inuit 848-it, 2005-mi tamaanga pisut 69%-ii), ilisimatuutut misissuitalugit ilisimasassarsiorlutit tulleralugit (2005-mi 26%-ii) sukisaarsaatigalugu ilisimassarsiorlutit (2005-mi 5%-ii). Takornariaqarnerup nalliuteruttorfigisarpaa martsiiimimajimut aammalu julimiit-septemberimut.

Sumiiffiit soqutiginaatillit

Sumiiffiit illersortariaqartutut pingaaruteqartut, pinngortitami, kulturikkut tunngasuni aammalu pinngoriartornermut tunngasut nalaatsornikkut aamma taakkuusarput takornariaqarnerup ineriartornerani soqutiginaateqartuusut.

Umiarsuarnut takornariartaatinut ilaallutik angalasartut kissaataasa annerpaartaat naammassineqarsinnaagaluarpoq sumiiffinni kujataatungaani Kangerittivap eqqaani, avannaatungaani Hold With Hope-p eqqaani angalaartitsisarnikkut, tamannalu ingerlanneqarsinnaalluni aasaq tamaat. Sumiiffiit avannarpasinnerusumiittut sumiiffinnut kujasinnerusumiittunut naleqqiullugit misigineqarsinnaasut tunngavimmikkut pitsaanerujussuunngillat, taavungalu umiartorneq sivisuallaarujussuarluni. Peqatigitillugu sapinngisaq malillugu takornariaqarnek kujasinnerusumiitinnerqarsinnaavoq, isumarlu Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfik ”innarlerneqanngitsoq inuilaarluni” pigiinnarnerqarsinnaagaluarluni. Iliuusissanut Pilersaarummi Takornariaqarnermut suleqatigiissitaq tamatuminnga tunngaveqartumik inerniliivoq, ikittuinnarnut tunngatitamik takornariaqarnerup Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup kujasinnerusortaanit avannamut avannarpasissuseq 75°, Danmarkshavn tikillugu (takuuk Nunap assinga 8) annertuumik ineriartortinnerqarsinnaalluortoq.

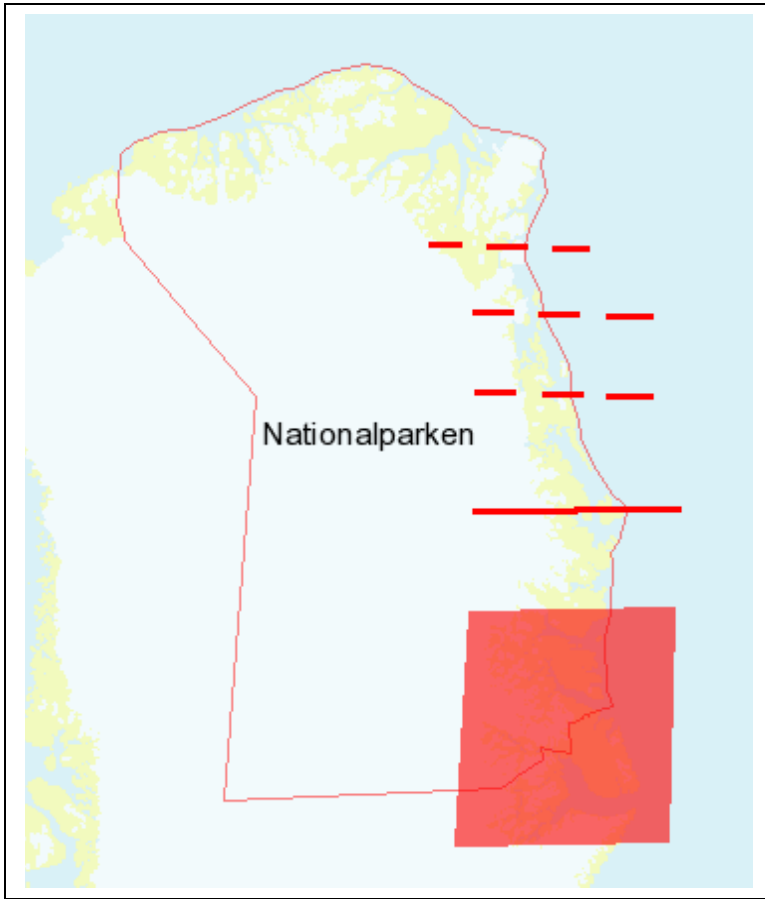
Umiarsuarnik takornariartaatinik ingerlatsisartut peqatigiiffiata AECO-p oqaatigaa, takornarianik ingerlatsisartut sineriammut qanittoq sikoqarfiunngitsorlu soqutiginerugaat. AECO-p aammattaq kissaatigaa nunat assigiinngitsunik isikkullit tikinneqarsinnaanissaat, kangerluit, sermit uukkartartut, assigiinngitsunik naasoqarfiit, uumasut suussutsimikkut assigiinngitsut, sumiiffiit itsarsuarnitsanik misissuiffusinnaasut, il.il. Sikoqartarnera pillugu sumiiffiit taamaattut tikinneqarsinnaasut arlariunissaat pingaaruteqarpoq, sumiiffiit orninniakkat sikuutillugit allanik qinigassaqaarsinnaanissat qulakkeerumallugu. AECO-p kissaatigineruaa sumiiffinnut illersortariaqarnerusunut appakaassinnaatitaanissaq killilersuinertalimmik. AECO-p ilanngulluguttaq oqaatigaa, appakaassinnaatitaanissap malittarisassiornerqarnera soqutigisaqatigiinnut tamanut (aatsitassarsiornermi, takornariaqarnermi, sumiiffimmi najugaqartut piniarsinnaatitaaneranni, il.il.) assigiissuusariaqartoq.

Takornariaqarnerup ineriartortinneqarnissaanut sumiiffiit immikkut soqutigineqartut ukuupput: a) Aarrit Sandøen-imiittartut, b) Krumme Langsø-p imaluunniit Hold With Hope-p eqqaani takornarianik pisuttuartitsisarnerit, c) takornarianik nassuiaasartumik ilalerluni qaqqasiomerit Staunings Alper-ini, d) ikittuinnarnut tunngatitamik assilisassarsiorluni Dove Bugt-imi angalaarnerit, e) Ella-p Qeqertaata eqqaani qajariartitsinerit.

Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi ilisimasassarsiuutigaluni takornariartitsinermut atatillugu kissaatigineqarluni oqaatigineqarsimavoq unnuiffiusinnaasunik/illuaqqanik marlunnik sisamanilluunniit pilersitsisinnaanissamik periarfissiisoqassasoq, aamma/imaluunniit illuaqqat pioreersut takornarianit Illoqqortoormiuniit aallaavilinnit atorneqarsinnaanissaannik periarfissaqarnissaat.

Siusinnerusukkulli sumiiffimmi najugaqartut takornariartitsisartut kissaateqarsimapput, takornarianik angallassisartut ulluni arlalikkaani angallassitillutik uumasunik mikinerusunik pisaqartarsinnaanissaat, sumiiffinni nerineqartussanik. Tamanna tunngavilersorneqarpoq takornariat amerlasuut kissaatigisarmassuk kalaallit piniariartaasiannik misigisaqarnissaq, tamannalu aamma iluaqutaassaaq Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/ Uumassusileqarfimmi ileqqutoqqat malillugit piniartarnerup ingerlatiinnarnissaanut.

Suliffeqarfiit sakkutooqarfusut soorlu Daneborg aammalu ilisimatuutut misissuisarfik Zackenberg takornariaqarnermi aamma nuannarineqarluartuupput. Sakkutooqarfiup ilisimatusarnikkulli suliffeqarfiit/oqartussaasut namminneq aalajangissavaat tamaanga appakaattoqarsinnaasariaqarnersoq, aammalu appakaassinnaaneq qanoq malittarisassiorneqassanersoq

Nunap assinga 8. Ilusilersuinnarlugu titartagaq, sumiiffiit takornariaqarnermi soqutigisat. Aggornilersuinermi kujallerpaami (aappaluttumik nalunaaqqasoq) takornariaqarnerup annertunerpaartaa tamaani ingerlanneqarsinnaasutut isigineqarpoq, Illoqqortoormiuniit aal-laaveqartumik. Sumiiffiit avannarpasis-suseq 75° –ip kujasinnerusortaaniittut (titarneq aappaluttoq) pingaarnerpaas-sapput ikittuinnarnut tunngatitamik nunamilu takornariarnerup ineriartortin-nissaanut. Umiarsuit takornariartaatit soqutigisaat avannarpasinnerpaaffimmiip-put sikoqarneralu apequtaalluinnartas-salluni (titarnernik aappaluttunik kittorar-taartunik assersuusiarineqarsimalluni).

5. Nuna Allannugtsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup siunissami aqutsivigineqarnera

5.1 Illersugaanera pillugu inissisimaffik

Sumiiffiit illersugaasut nunami inuiaqatigiinni aamma nunat assigiinngitsut akornanni uummaviit pijuinnarnissaannut illersuiniarnermik iliuuseqarnermi atorneqartarput, pissuseqatigiiaanut assigiinngitsunut oqqiffittut atorneqartarlutik, pinngortitami pissuseqatigiit akulerussinnaanerisa pigiinnarnissaannut toqqammaviusarlutik, sumiiffinni allani iluaqutigineqarlunilu atasinnaannginneq pissutigalugu. Taamaattorli sumiiffinnik illersugaasunik pilersitsineq aamma tunngaveqarsinnaavoq nunap ilaa kulturikkut pingaarutilittut isigineqartup allanngortinnagu pigiinnarnissaa anguniarlugu, oqaluttuarisaanermut pingaarutillit qimagaannakkat, nunap pinngoriartorneranut tunngasut (soorlu ajoranngornikut), il.il. Illersuinissamilli atulersitsisoqartillugu tamanut atuuttuuvuq, ulorianartorsioritsisinnaalluartutut ilimanaateqartut illuatungilersimaarnissaat.

Sumiiffik ullumikkut Nuna allannugtsaaliugassatut Immikkoortitatut aammalu Uumassusileqarfittut inissisimavoq. Iliuusissanut Pilersaarummut atatillugu suleqatigiissitat pilersinneqarsimapput, taakkulu inassuteqaasiortussaapput siunissami illersugaanerata qanoq inissisimanissaa pillugu, Naalakkersuisut sumiiffiup assigiinngitsunik sunniutilimmik illersuinissamik siunertaqarnerannik naammassinnittussamik. Nuna Allannugtsaaliugassatut Immikkoortitamik pilersitsisinnaanermut aammalu Uumassusileqarfittut inissisimanissamik najoqqutassiat isumaat nalunaajarneqassapput, allaaserineqassallunilu Kalaallit Nunaata suut iliuuserissanerai assigiinngitsunik sunniutilimmik illersuinissap, illersuinissamillu najoqqutassiap piviusunngortinniarnissaanut aallartitsinissami.

5.1.1 Nuna Allannugtsaaliugassatut Immikkoortitaqarnissaq pillugu najoqqutassiaq

Sumiiffiit illersugaasut ukiut 100-it ingerlaneranni assigiinngitsorpassuarnik taagorneqarsimapput:

- Nuna Allannugtsaaliugassatut Immikkoortitaq
- Nuna nalinginnariffigeqqunngisatut immikkoortitaq
- Nuna eqqissisimatitaq
- Nuna inuilaarsuaq
- Allarpassuillu

Ataasiakkaat taakkartorneqartut assigiinnerusumik taagorneqarnissaat siunertaralugu IUCN-i (Verdensnaturbeskyttelsesorganisationen), sumiiffiit illersugaasut assigiinngitsunik tunngavillit suussutsinut agguataarneqarnerannik suliaqarsimavoq (takuum Nalunaarsuiffik 1).

Nalunaarsuiffik 1. IUCN-ip sumiiffiit illersugaasut suussutsinut (kategorier) agguluttorneqarneri pillugit isumasiuina

SUUSSUSEQ la	Sumiiffiit eqqissisimatitaalluinnartut: Illersugaasut pingaarnertut ilisimatu-sarneq nalunaarsuinerlu eqqarsaatiginerullugit
Isumasiuut	Sumiiffiit uummavinnik asseqanngitsunik isikkuminartunillu peqarfiusut, pissuseqatigiiaanik assigiinngitsunik peqarfiusut aamma/imaluunniit nunap pinngorarneranut imaluunniit timip pisataasalu sulisaasiata pinngoqqaarfianut tunngasutigut pingaarutilinnik peqarfiusut. Ilisimatuutut misissuineranut nakkutigininner-

	nullu inniminngigaapput.
SUUSSUSEQ Ib Isumasiuut	Inuilaarsuaq: Pinngortitaq pingaernerutillugu illersugaasut Nunarujussuit/imaq, inoqartarnerminnit annikitsuinnarmik sunnerneqarsimasut pinngoqqaarnermisuullu isikkoqartoq. Illersugaasoq aqutsivigineqartorlu pinngortitaq innarlerneqanngitsoq pigiinnarumallugu.
SUUSSUSEQ II Isumasiuut	Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq: Sumiiffiit illersugaasut aqutsivigineqartut uummaviit pijuinnarnissat nuannaariarfissaqqissuuneralu pillugit. Pinngortitaq aqutsivigineqartoq siunertaralugit a) uummaavik, uummavilluunniit arlallit illersorumallugit maannakkut siunissamilu kinguaariit pillugit b) pisuussutit iluaqutigineqarsinnaanerat periarfissaqartikkumanagu najugaqarfiusinnaaneralu mattukkumallugu, tamakku pinngortitap illersorneqarneranut illuatungiliisuup-pata aamma c) anersaakkut, ilisimatusarnermut tunngasutigut, ilinniartitaanikkut nuannaariarfissaqqissuunera takornariaqarnerullu tungaatigut ingerlataqarsinnaanermik periarfissiuumalluni, tamakkulu avatangiisit tungaasigut kulturikkullu tunngaviit innarlerneqaratik piujuaannartitsinermik tunngaveqarluni ingerlanneqarpata.
SUUSSUSEQ III Isumasiuut	Pinngortitap Eqqaassutissartai: Sumiiffik illersugaasoq pinngortitami pinngoqqaarfiit immikkut ittut pijuinnarnissaat siunertaralugu aqutsivigineqartoq. Sumiiffiit ataasiakkaanik arlallinnilluunniit asseqanngitsunik qaqtigorujsuaanarlu takussaasutut isigineqartunik, pinngortitami/kulturikkut tunngasutigut pinngoqqaarfinnik peqarfiusut, isikkuminartuunertik, kusarluinnartuunertik imaluunniit pingaarutilimmik kulturikkut eriagisariaqartunik peqarnertik pissutigalugu.
SUUSSUSEQ IV Isumasiuut	Najugannaq illersugaasoq imaluunniit sumiiffik pissuseqatigiiaanik peqarnera pillugu aqutsivigineqartoq: Sumiiffik illersugaasoq, sumiiffiup aqutsivigineqarneratigut illersugaanissaa siunertaralugu. Nuna/imaq, allaffissornikkut eqeersimaartumik ingerlatsinikkut aqutsivigineqartoq, najugannaat pissuseqatigiiaallu pijuinnarnissaat qulakkeerumallugu.
SUUSSUSEQ V Isumasiuut	Nuna/imaq illersugaasut: Sumiiffiit illersugaasut aqutsivigineqartut nunap isikkuata nuannaariarfissaqqissuuneralu pigiinnarnissaat pingaernerutillugit. Nunami sumiiffiit inuit pinngortitallu sunniivigeqatigiinnerisa kinguneranik kusarluinnartumik, pinngortitami pissuseqatigiit allanit sunnerneqanngitsut aamma imaluunniit kulturimut tunngasutigut eriagisariaqartut uumassusillillu assigiinngisitaartuunerannik peqarlutartuusut pilersissimasut. Pisarneq malillugu taamatut inuit pinngortitallu sunniivigeqatigiittarnerat illersuineranut pingaaruteqarpoq, sumiiffiup allanngortinneqannginnissaanut aammalu sumiiffimmi ineriartortitsinissaq eqqarsaatigalugit.
SUUSSUSEQ VI Isumasiuut	Isumalluutit aqutsivigineqarnerat: Illersugaasoq pinngortitamik piujuaannartitsinermik tunngaveqarluni atuinissaq pingaarnertut qulakkeerumallugu Sumiiffiit innarlerneqanngitsunik pinngortitallit, illersugaajuarnissaat uumassusillillu assigiinngisitaarnerisa piuinnaarissaat siunertaralugu aqutsivigineqartut, peqatigitillugu pinngortitami pisuussutit atorneqarnerini piujuaannartitsinermik tunngaveqarnissaq periarfissaqartikkumallugu.

Suussutsinut immikkoortiterisarneq tamanna malillugu Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitanik, pinngortitanik nunami imaaniluunniit, toqqaasarneq pisarpoq siunertaralugu:

- a) Uummaviit ataasiakkaat arlallilluunniit ataqatigiinnerisa pijuinnarnissaat siunertaralugu, namminermut siunissamilu kinguaariit eqqarsaatigalugit,

- b) Atorluaaneq pinaveersaartinniarlugu sumiiffiup toqqarneqarneranut siunertap akerlianik iliornikkut, aammalu
- c) Anersaakkut, ilisimatusarnikkut, ilinniartitaanikkut, nuannaariarfissaqqittuuneranut tikeraarneqarsinnaanerannullu periarfissaqarneq, tamakku tamarmik avatangiisit innarlerneqannginnissaanut piumasaqaatit qaffasissut kulturikkullu periutsit nalinginnaasut tunngavigalugit ingerlanneqarpat

IUCN-ip sumiiffinnik illersugaasunik suussutsinut immikkoortiterisarnerata malinnerani, pingaaruteqarpoq erseqqissassallugu Kalaallit Nunaata avannaarsuani kangiani Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami aatsitassanik ujarlerneq piaanerlu inerteqqutaanngimmat, tamannalu IUCN-ip illersuineri suussutsinut immikkoortiterisarnerani I-IV-mi piumasaqaatinut naleqqutinngilaq. Tassa imaappoq nuna tamanna sumiiffiit illersugaasut suussutsinut agguluttortarneranni V imaluunniit VI-miittoq, IUCN-ip sumiiffinnik illersuinissamik piumasaqaatigisartagai malissagaanni. Taakkulu taaguusersuisarnerat malissagaanni nuna Kalaallit Nunaata avannaarsuani kangianiittoq taaguuteqartinneqartariaqaraluarpoq "Nunap ilaa illersugaasoq" imaluunniit "Nuna isumalluutitigut aqutsivigineqartoq", Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitatut taanagu.

IUCN-i kattuffiuvoq, nunallu pinngitsooratik sumiiffiit illersugaasut suussutsinut immikkoortiterneqartarnerannut malittarisassaasut taakkua pisussaaffeqanngillat malissallugit. Tassa imaappoq, Kalaallit Nunaat Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitamik peqarsinnaavoq IUCN-ip aalajangiisarnermut tunngavii malinngikkaluarlugit (IUCN 2008). Tassunga tunngatillugu erseqqissarneqassaaq nunarsuarmi sumiiffinni arlalinni Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaqarmat IUCN-ip aalajangiisarnermut tunngaviinik malinneqqissaanngikkaluartunik.

Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap assigiinngitsunik sunniutilimmik illersugaanissaata piviusunngortinniarneqarnerani suliniutissat

Zackenbergi-imi isumaqatigiissummi allaqqavoq, sumiiffimmut Iliuusissanut Pilersaarummik suliaqartoqassasoq, eqqissisimatitsinissamullu soqutigisat sumiiffiup assigiinngitsunik sunniutilimmik illersugaaneratigut qulakkeerinniffigineqassasut.

Iliuusissanut Pilersaarummik suliaqarnerup aammalu tassunga atasumik assigiinngitsunik sunniutilimmik illersuinissamik pilersaaruteqarnerup (sumiiffiup immikkoortukkaanut aggornilersornerata) kinguneraa, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq pillugu nalunaarutip nutartertariaqalerneranik pisariaqartitsilerneq.

Nalunaarummi tamatuma ilanngunneqartariaqarput:

- Illersuineri suussutsini sorlarniittariaqarnerinik paasinarsaaneq (Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq/Uumassusileqarfik)
- Nunap immikkoortukkaanut agguluttorneqarnera appakaassinnaanissamullu malittarisassiorneq: Assigiinngitsunik sunniutilimmik illersorneqarnissaanik qulakkeerinninneq makkua innimigalugit
- a) illersortariaqartutut soqutigisat (pinngortitaq, pinngoriartorfiit, kulturi, il.il.),
- b) ilisimatuutut misissuisarnermi soqutigisat,
- c) oqartussaaffigalugu inatsisinik malitsitsiniaaneq, nakkutilliineq – nalunaarsuineq,
- d) inuussutissarsiornikkut soqutigisat,

- e) sumiiffimmi najugaqartut soqutigisaat, il.il.
- f) taamatullu naleqqussaanerit allat sumiiffiup siunissamik qulakkeerinnittumik aqutsivigineqarnissaanut sinaakkusersuisussanik

5.1.2 MAB-ip najoqutassiaa (koncept)

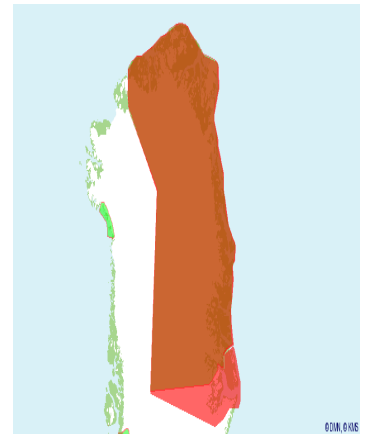
Uumassusileqarfiit taakkuupput sumiiffiit nunamiittut imaluunniit sinerissap qanittuaniittut uummaviusut UNESCO-llu anguniagaani "Man and Biosphere"-itut (MAB) taaguuserneqarsimasut. Pilersaarusiortulugu anguniagarineqartartoq tamanna taaneqareersutut 1974-mi atortuulersinneqarpoq, atorineqartarlunilu sumiiffiit illersugaasut sumiiffinnilu najugaqartut inooqatigiinnikkut aningaasarsiornikkullu ineriartortitsiniarnermi ataqatigiissumik ingerlatinniarsarinerini.

Uumassusileqarfinnut najoqutassiaq malittarisassiallu 1995-mi allanngortinneqarput allaaserineqarlutillu *Iliusissat pillugit Seville-mi isumaqatigiissummi (Seville Strategien)*. Uumassusileqarfiit iliusissanut pilersaarut tamanna tunngavigalugu aalajangerneqartartut, tunngaviusunik makkuninnga ilaqaartinneqarput:

- a) Pinngortitap paarineqarnera. Nunap pinngoqqaarfimminiit isikkuata, uummaviit, uumassusillit assigiinngisitaarnerata taamatullu timip kingornuttagaanut tunngasut illersorneqarneri.
- b) Ineriartorneq. Aningaasarsiornikkut ineriartormik pilersitsineq, pinngortitamip pissuseqatigiinnerup kulturikkullu eriagisariaqartut mianeralugit piujuaannartitsinerlu tunngavigalugit ingerlatsinikkut.
- c) Angallanneq/pilersuineq. Takutitsiniarluni pilersaarusiukkaniq sulianik tapersersuineq, ilisimatuutut misissuinerit, nakkutiginninnerit, ilinniartitsineq aammalu sungiusaaneq pinngortitamik illersuinerimik piujuaannartitsinermillu tunngaveqarluni ineriartortitsinermik.

Iliusissat pillugit Seville-mi isumaqatigiissutigineqartoq piumasaqaatinik arlalinnik imaqarpoq, ataasiakkaalli eqqarsaatigalugit naleqqusarneqarsinnaalluartunik arlalinnik peqarluni. Piumasaqaatit pingaarnerit ilagaat:

- Sumiiffimmi aalajangersimasumik najugalinnik inooqatigiiaanik peqarnissamik piumasaqaat: Piumasaqaammi ilaanngilaq inuit qassit najugaqartuusariaqarnerisut, minnerpaamilli nunaqarfik/illoqarfik sumiiffimmut ilanngutsinneqarsinnaasoq piumasaqaataluni. Siusinnerusukkut Illoqqortoormiut Kommuniup Iliusissanut Pilersaarutip suliarineqarneranut atatillugu oqaatigisimavaa Uumassusileqarfiup allisinneqarnissaa kissaatigalugu taamaalillunilu illoqarfik ilanngutitinneqassalluni. Illoqqortoormiuniit soqutigisat Illoqqortoormiut Kangerlussuata eqqaanullu pingaarnerusumik tunngammata, Uumassusileqarfiit pillugit najoqutassiaq piviusunngortinniarnepat tamanna ilanngutsinneqarsinnaavoq (takuuk Nunap assinga 9).
- Sumiiffinnik pingaarnermik immikkoortortanut aggornilersuinissamik piumasaqaat, akunnermiliuttumik immikkoortortatut aggornilersuineq (bufferzoner) sumiiffiit ikaarsarnermi immikkoortortaagallartut (overgangsområder): Immikkoortortalersuinerit

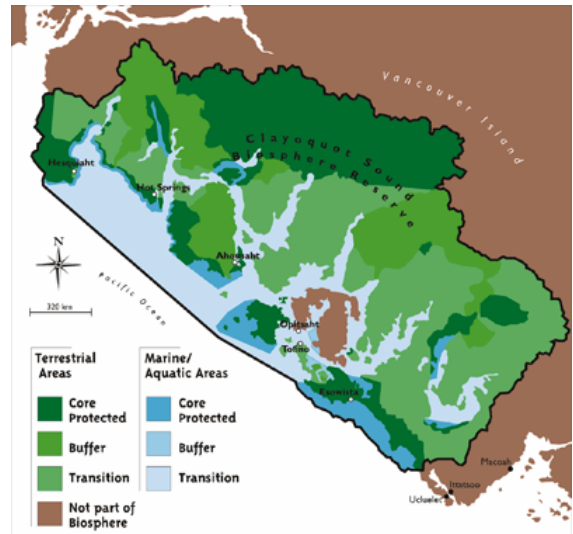

Kort 9. Korter der viser Nationalpark og det oprindelige Biosfæreområde (brun) og udvidelse mod syd (rød).

assigiinngitsut taakku nalinginnaasumik siunertaqarput, kisiannili aamma naleqqussaruminartuullutik, nunami najukkami pissutsit aallaavigalugit naleqqussarsinnaanissamut periarfissaqartinneqarlutik, tamakkulu tunngaviumik periutsinut akkerliusuunngippata.

- *Sumiiffiit pingaartitat.* Illersuineq qaffasinnerpaaq, oqartussaaffinni suliataamaallaat ingerlanneqarsinnaallutik, ilisimatuutut misissuinerit nalunaarsuinerillu taamaallaat akuerineqarsinnaallutik immikkut taasarialinnik illersortariaqartutut soqutigisanut sunniuteqanngippata (soorlu malittarisassiukkanik takornariartitsisarnermi).

- *Akunermiliullutik immikkoortortat (Bufferzoner).* Tunngaviumik nunap ilaani immikkoortortatut eqqarsaataapput sumiiffinnik pingaarnernik ungalusimasutut. Piviusunngortinneranilu akunermiliullutik immikkoortortat namminerisamik immikkoortortat atorneqartarput, sumiiffiit pingaarnernit sakkukinnerusumik illersorneqarnermikkut malittarisassaqartinneqarlutik (takuuk nunap assinga 10), inuusutissarsiutitigullu siunertanut atorneqarsinnaanerminnut periarfissaqarnerullutik (tamatumaa ataani aatsitassarsiorsinnaanermut takornariartitsisinnanermullu ilippanaatillit) taakkua piujuaannartitsinissamik tunngaveqarluni ineriartortinneqarputa, sumiiffinnullu pingaarutilittut killeqarfilerneqarsimasunut ajortisaataanngippata. Nuannaariarfissatut misileraallunilu ilisimatuutut misissuisarsinnaaneri tamaani aamma periarfissaasinnaapput

Kort 10. Eksempel på brug af Biosfære konceptets zonesystem fra Clayoquot Sound Biosphere Reserve, Canada. Bemærk at bufferzoner ikke omkranser kerneområder, men er selvstændige områder med en anden grad af beskyttelse.

- *Ikaarsaarnermi immikkoortortat (Overgangsområder).* Najukkami ineriartortitsisinnanermut periarfissaqarfiusut, pinngorarfiit inooqatigiinnerullu piujuaannartitsinermik tunngaveqarluni ingerlatsivigineqarlutik, najugaqalersinnaaneriit ajornartitaanatik.

Tassa imaappoq nunap immikkoortulersornerini assigiinngitsuni suliniarnerit suunersut apeqqutaatinneqarput. Nalunaarsuiffimmi 2-mi Kalaallit Nunaata avannaarsuani kangiani soqutiginaateqarsinnaasut pingaarutillit naatsumik nalunaarsorneqarput.

Nalunaarsuiffik 2. Immikkoortortani assigiinngitsuni suliniarnerit ajornartitaanngitsut pillugit nalunaarsuiffik.

Sulinerit	Sumiiffiit pingaarneriit	Akunermiliullutik immikkoortortat	Ikaarsaarnermi immikkoortortat
Oqartussaasut sulinerat	Aap	Aap	Aap

Ilisimatusarneq nalunaarsuineq	Aap	Aap	Aap
Aatsitassanik atuineq	Naamik	Aap, illersuineramik soqutigisat innimigalugit	Aap
Takornariaqarneq	Aap, illersuineramik soqutigisat innimigalugit	Aap, illersuineramik soqutigisat innimigalugit	Aap
Piniarneq aalisarnerlu	Naamik	Aap, illersuineramik soqutigisat innimigalugit	Aap
Nuannaariarfusinnaasutut soqutigisat	Aap, illersuineramik soqutigisat innimigalugit	Aap, illersuineramik soqutigisat innimigalugit	Aap

- Ilisimatuutut misissuinerlut nalunaarsuinerlut pilersaaruteqarnissamik piunasaqaat: Tassanittaaq minnerpaaffilikkamik piunasaqaateqartoqanngilaq. Pingaartuuvorli ilisimatuutut misissuinerup nalunaarsuinerullu aqutsinerlut ilapittuutaanissaat.
- Inuussutissarsiornerup ineriartortinneqarneranut oqaloqatigiiffiusinnaasumik pilersitsinissamik piunasaqaat, soqutigisaqaqatigiit (stakeholder) ilanngutsinneqarnissaannut, taamatullu piujuaannartitsinermik tunngaveqarluni ingerlatsinissap ajornartorsiutaanera pillugu ilinniaqarnissamik pikkorissartitsinissamillu piunasaqaat: Tassanittaaq minnerpaaffiliilluni piunasaqaateqartoqanngilaq, sumiiffulli aqutsigivigineqarnerani tunngaviit tamakkua ilanngutsinneqassapput.
- Nalunaarusiortarnissaq: Uumassusileqarfiit pillugit najoqqutassiami ilaareersutut aalajangersimasumik pisartumik *Man and Biosphere* Allattoqarfianut nalunaarusiortarnissaq piunasaqaataavoq.

Soorlu siuliani allaaserineqartut takuneqarsinnaasoq, MAB-ip najoqqutassiaanik piviusunngortitsinissaq sulisussanik amerlanerusunik pisariaqartitsilernerlut taputartuunneqartariaqarpoq.

Uumassusileqarfiit pillugit najoqqutassiaq illersuinissamut sakkussaavoq naleqqussarsinnaassuseqarluartoq. Tamannalu imatut paasineqassaaq, nunat ataasiakkaat/sumiiffiit namminneq kissaateqarneq malillugu najoqqutassiamut naleqqussarsinnaassuseqartut, najoqqutassiap pingaarnertut sinaakkusiussaasa iluini tamakku ingerlanneqarpata. Taamaattumillu najoqqutassiaq tamanna maannakkut Nuna Allannugtsaaliugassatut Immikkoortitanut najoqqutassiamut assigusunngortinneqarsinnaalluarpoq, Kalaallit Nunaata nammineerluni eqqissisimatitsinissamik maleruaqqusaliornertigit. Tamanna aamma sumiiffiit immikkoortukkaanut agornilersorneqarnissaanut atuuppoq. Tamatumani Kalaallit Nunaata nammineerluni nassuiaasiorsinnaavai sumiiffiit pingaarnertit, akunnermiliullutik immikkoortortat, ikaarsariarnermilu immikkoortortat sunik imaqassanersut, taakkua taamaallaat piviusorsiorlumik sulianullu tunngasorpianik suliaqartartunit suliarineqarlutillu tunngavilersorneqarpata. UNESCO-p MAB pillugu allattoqarfiani nalilersorneqassaaq taamatut agornilersuineq MAB-ip najoqqutassiaata iluani ingerlanneqarnerasoq.

Illersugassatut soqutigisat qulakkeerinniffiginerisa saniatigit najoqqutassiami sammeneqarputtaaq najukkani piujuaannartitsinermik tunngaveqarluni inuussutissarsiornikkut ineriartortitsinissamut, ilinniartitaanermi sungiusaanermilu suliniutissanik tunngavissat. Oqartussaallutik aqutsisoqarfinnut annikitsumik piunasaqaatitaqartinneqarpoq aqutsisoqarfiit oqallittarfusinnaasumik pilersitsinissaannik, tamatumani soqutigisaqaqatigiit attuumassuteqartut peqataaffigisaannik, najukkami ineriartortitsinissamik aallartitsiniartunut tapersersuutaasinnaanissaat siunertaralugu. Uumassusileqarfiit pillugit najoqqutassiami najukkami ineriartortitsinissap aallunneqarnera

isumaqarpoq, inuussutissarsiornikkut ineriartortitsinermik suliniarnerit soorlu aatsitassanik piaanerit, takornariaqarnermi angallannikkut aaqqissuussinerit (illuaqqat il.il.) ajornartitaanatik ingerlanneqarsinnaanissaat, ikaarsaarnermi immikkoortortaliussani akunnermiliullutillu immikkoortortaliussani.

UNESCO ataatsimeersuarnernik, suleqatigiilluni ataatsimiinnernik (workshops) aamma pikkorissartitsinernik arlalinnik ingerlataqartarpoq, uumassusileqarfiit taakkulu aqutsivigineqarneri pillugit, soorlulu paarlaateqatigiinnernik aaqqissuussisoqartarpoq. UNESCO-p Uumassusileqarfiit pillugit allattoqarfia siunnersuinerimik ilitsersuinermillu ikiuukkamasarpoq, uumassusileqarfiit ataasiakkaat pillugit suliaassanik immikkut ittunik aaqqiinernerimik, suliniarnerillu/pisussat suut ingerlanneqarsimanersut allaaseralugit nalunaarusiornissaq piumasaaqaataasarluni, aqutsinermi siunertaasut tunngavigalugit ingerlanneqarnerisut takujumallugu.

Kalaallit Nunaanni Uumassusileqarfiit pillugit najoqqutassiap siunissami ineriartortinneqarsinnaanera – Kalaallit Nunaata suut amigaatigai Iliusissat pillugit Seville-mi isumaqatigiisutip (*Seville Strategien*) piviusunnngortinnissaanut?

Uumassusileqarfiit pillugit najoqqutassiaq naleqqussarsinnaassuseqarluartuuvoq inuiaqatigiillu iluani aalajangerneqarsinnaalluarluni sunik imaqartinneqarsinnaanera, *Man and Biosphere*-ip pingaarnertut tunngavigisai malillugit naleqqussaasoqarpat.

Taamatulli naleqqussarsinnaassuseqarluartutut inissisimanerani Kalaallit Nunaat suli Uumassusileqarfiit pillugu ersarissumik aalajangersaasimanngilaq. Tamanna aatsaat pissaaq Namminersorlutik Oqartussat Kalaallit Nunaanni MAB-ip najoqqutassiaa qanoq atorneqassanersoq allaaserisaqarpata. Tamannalu imaappoq, aatsitassarsiornernerup iluani MAB-ip najoqqutassiaa qularnartoqartinneqarmat, ersarissunik malittarisassanik isummerniarnermut tunngavigineqarsinnaasunik peqannginnera pissutigalugu. MAB-ip allattoqarfia nalunaarsimavoq nunani allani MAB-ip najoqqutassiaa malillugu sumiiffinnik toqqaasoqarsimammat, Uumassusileqarfiillu pingaarnertut 30-it avataanni aatsitassanik piaanerit ingerlanneqarlutik, soorlulu aamma akuersissutit arlalissuit tunniunneqarsimallutik sumiiffinni Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitaasuni Uumassusileqarfiutigisunilu aatsitassanik piaasoqarsinnaaneranik. Kisiannili MAB-ip najoqqutassiaa malillugu piviusunnngortitsisinnaanermi ilisimaneqanngilaq, Kalaallit Nunaanni qanoq annertutigisumik aningaasaleerusussuseqartoqarnerisooq, tamatumalu qanoq sunniuteqarsinnaanera ilisimaneqarani.

Kalaallit Nunaata kissaatigippagu sumiiffiup uumassusileqarfittut inissisimaannarnissaa, najoqqutassiap ineriartortinneratigut tamanna pissaaq (Iliusissat pillugit Seville-mi isumaqatigiisut tunngavigalugu), ilaatigullu makkuninanga ilaqartinneqassalluni:

- Najugaqartunik nunap inuunik peqarnissaanik piumasaaqaat,
- Nunap immikkoortunut suussutsinut agguataarnerinik aggnilersuinerinillu suliaqarneq
 - MAB-ip nunap aggnilersorneranut aalajangiisarneranut tunngaviisa iluini assigiinngitsunik sunniutilimmik sumiiffiup illersorneqarnissaanik ineriartortitsisoqassaaq. Taakkua piviusunnngortissagaanni naleqqussaruminartorujussuupput, kisiannili aatsitassarsiornernik suliaqarnerit allallu sanaartornernut tunngasut sumiiffinni pingaarnerni akuerineqarsinnaassanatik. Sumiiffinnilli pingaarnernik, akunnermiliullutik immikkoortortanik,

ikaarsaariarnermilu immikkoortortaliussanik toqqaasinnaaneq naleqqussaruminartorujussuussaaq, nunami nammineq kissaatit malillugit nassuiaasiorsinnaanerit periarfissaqarluarmat⁴.

- Ilisimatuutut misissuinerit nalunaarsuinerillu pillugit pilersaarummik suliaqarnissaaq
 - Ilisimatuutut misissuinerit nalunaarsuinerillu suliaqarnerit allaaserineqassapput, nalilerneqarporli maannakkut suliat ingerlanneqarnerinut tunngasut MAB-ip najoqqutassiaanik naammassinnissinnaajumaartut.
- Oqalliffimmik siaruarteriviusussamik najukkami pilersitsineq, inuussutissarsiormi ineriartortitsineq, taamatullu piujuaannartitsinermik tunngaveqarluni ingerlatsinissamik ajornartorsiuteqarneq pillugu ilinniartitaanikkut pikkorissaanikkullu pilersaarusanik, soorlulu aamma paasissutissiisarnissanik assigiinngitsunik aallartitsisoqartariaqartoq sumiiffiup illersugaaneranut atuinissamullu tunngasut pillugit.
- Aqutsivigineqarnera pillugu pisinnaatitaaffinnik erseqqissaaneq, UNESCO-milu qallunaat oqartussaasui eqqarsaatigalugit attaveqarnerup erseqqissaavigineqarnera.

Nunamut Namminermut, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfiup paasinninnera malillugu suliniarnerit taakkua piviusunngortinniarnegarnissaanni aammalu najoqqutassiap ingerlatinneqarnissaanut sukumiisumik ineriartortitsinissami, sulianik suliarinnittussanik marlunnik arlalinnilluunniit atorfinitsitsisariaqarnissamik piumasaqarfiujumaartoq. Tamanna aningaasaliissuteqarnissamik piumasaqarfiussaaq Namminersornerullutik Oqartussaniit imaluunniit kommunimiit (taakkumi tamarmik inuussutissarsiormerup ineriartortinneqarnera il.il. iluaqutigilluarsinnaammasuk). Akerlianilli avataaniit aningaasaliisoqarsinnaaneramik periarfissarsiorsinnaaneq ajornakusuussaaq, tassami ingerlatsinernut aningaasaliissutit avataaneersut piffissami killiligaakkajuttarmata, tamatumalu soorlu Uumassusileqarfiup siunissaaq ungasinnerusooq eqqarsaatigalugu ingerlatsivigineqarnissaanut tulluartuunngilaq nalorniffiusunik ingerlatsivigineqalersinnaanera annilaanngatigineqarsinnaammat.

Uumassusileqarfiit pillugit najoqqutassiaq piviusunngortivillugu suliarineqarnissaa UNESCO-mut qinnuteqaqqinnissamik piumasaqarfiunngilaq, innersuussutaavorli najoqqutassiap piviusunngortittariaqarnissaanut uumassusileqarfiullu allilertariaqarnissaanut piukkunneqarnissamik qinnuteqarnermi atortussiat atorneqarnissaat (qinnuteqarfissat ileqqusumik atorneqartartut).

Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitatut inissisimanissaanik iliuuserisinnaasatut periarfissat.

Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitatut inissisimanissaa

Siuliani taaneqareersutut IUCN-ip Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitatut inissisimanissamik aalajangiisarnermut tunngavii, Kalaallit Nunaata assigiinngitsunik sunniutilimmik illersuinissamut sumiiffimmilu aatsitassanik atuisinnaanermik

⁴ Naleqqussarsinnaassuseqarneq tamanna isumaqarpoq, Kalaallit Nunaanni Uumassusileqarfiit pillugit aalajangersakkanik ersarissunik suli peqannginnera. Tamanna aatsaat takkutissaaq Namminersornerullutik Oqartussat allaaserisaqareerpata MAB-ip najoqqutassiaa Kalaallit Nunaanni qanoq atorneqassanersoq pillugu. Tamanna isumaqarpoq aatsitassarsiormermik suliaqartut MAP-ip najoqqutassiaa qularnartoqartimmassuk, ersarissunik isummersinnaanermut tunngaviusinnaasunik inatsiseqanngimmat. Nunanili allani MAB-ip najoqqutassiaa malillugu sumiiffinnik peqarpoq, taakkunanilu aatsitassarsiormermik ingerlatsisoqarluni Uumassusileqarfiit pingaarnertut sumiiffigisaasa avataanni, soorlulu ullumikkut akuersissutinik arlalinnik tunisisoqartartoq sumiiffinni Nuna allanngutsaaliugassatut immikkoortitaasuni Uumassusileqarfiutigisunilu. Kisiannili MAB-ip malitassiai malillugit piviusunngortitsinnaaneq aningaasaleerusinnaasut eqqarsaatigalugit Kalaallit Nunaannut qanoq sunniuteqarumaarsinnaanersoq ilisimaneqanngilaq.

periarfissaqarnissamik kissaataanut assigunngillat. Taamaattumillu sumiiffiup tamarmi IUCN-ip Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitatut inissisimanissamik aalajangiisarnernanut tunngavii malillugit suussutsinut agguataarneqarnissaa naleqqussorineqanngilaq.

Tamannalu tunngavigalugu Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitatut inissisimanissap isumaata imarisaa malillugu periarfissat pingasuusut ukuupput:

- a) Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaqarnissaq pillugu kalaallit isumasiuinerat atorpeqassasoq, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq pillugu nalunaarummi allaqqasut malillugit, tamatumanilu aatsitassarsiorsinnaanerit ajornartitaanatik. Tamanna sumiiffiup killeqarfilerneqarsimaneranik allannortitsissanngilaq, sumiiffiullu nunarsuarmi Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitat annersaattut inissisimaneranik allannortitsissanani (IUCN-ip aalajangiisarnermut tunngaviinik naammassinninngikkaluarpalluunniit).
- b) Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitatut taagorneqarnerata nutaamik nassuiaasiorlugu allannortinneqarnissaa, sumiiffiit annikitsunnguakkuutaartunngorlugit (sumiiffittut pingaarnertut), tamannalu siunissami immikkoortukkaanut aggornilersorneqarsimasunut illersugaasunullu inissiisinnaanermi atorpeqarluni, assersuutigalugu Uumassusileqarfinnik pilersitsinermi tunngaviusartut malillugit. Taamatut sumiiffinnik pingaarnernik taajuuserlugit pilersitsinerit kingunerilluarsinnaavaat IUCN-ip Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitanik toqqaaniarnermi aalajangiisarnermut tunngaviinut anngutsinneqarsinnaassasoq, kisiannili ullumikkut nunarsuarmi nuna allangutsaaliugassatut immikkoortitat annerpaattut inissisimanerata allannortinneranik kinguneqartussaassaaq, sumiiffiit ataasiakkaat minnerusut arlallit ataatsimoortutut taanagit immikkoortiternerisigut (takuuk assersuusiatus nunap assinga 2).
- c) Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitatut inissisimanera atorunnaarsillugu.

Iliuusissanut Pilersaarutip ingerlanneqareersup paasinarsassavaa, sumiiffiup siunissami inissisimanissaanut aalajangersaanissami qanoq iluseqarumaarnissanik toqqaasoqartariaqarnersoq.

Uumassusileqarfiup illersugaasutut inissisimanissaanik iliuserisinnaasatut periarfissaasinnaasut.

Iliuusissanut Pilersaarutip ingerlanneqareersup qulaajassavaa, sumiiffiup siunissami Uumassusileqarfittut inissisimaannarnissaa qanoq ililluni ingerlatiinnarneqassanersoq, tamatumalu qanoq piviusunngortinneqarsinnaanera.

Uumassusileqarfittut ingerlatiinnarlugu piviusunngortitsineq sumiiffiup annertussusaanik allannortitsinermik kinguneqartariaqassaaq, inooqatigiit aalajangersimasumik najugaqartuusut ilanngutsinneqarnerisigut (takuuk Nunap assinga 11). Tamanna Uumassusileqarfiup ilusilersornissaanut arlalinnik periarfissiivoq:

- a) Illoqqortoormiut, Illoqqortoormiullu Kangerlussuata maannakkut uumassusileqarfittut taagukkamut ilanngutsinneqarneri. Uumassusileqarfittut inissisimanissamik najoqqutassiaq piviusunngortinneqassasoq aalajangiisoqarpat, tamannalu takuneqarpat allaffissornikkut aqutsinermi sakkussaasoq pitsaasoq, isumaliutigineqarsinnaavoq assigusumik nunatamik alliliisinnaaneq Qaanaap eqqaani pisinnaanersoq.
- b) Ullumikkut Uumassusileqarfittut inissisimanerata taamaatissinnaaneranik periarfissaq, uumassusileqarfittullu maannamut killeqarfiup kujammut ungavarneratigut,

kujasissusilerlugulu Illoqqortoormiut, Illoqqortoormiullu Kangerlussuat ilanngullugit (takuuk nunap assinga 12). Uumassusileqarfittut inissisimanissamik najoqqutassiaq malillugu ingerlatsineq iluatsissappat isumaliutigineqarsinnaavoq Qaanaap eqqaani (takuuk nunap assinga 13) sumiiffimmik taamatut pilersitsisoqassanersoq, maannakkullu Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq kingusinnerusukkut tassunga ilanngutsinneqassanersoq.

- c) Uumassusileqarfittut inissisimanerata taamaatiinnarneqarnissaa, siunissami Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitatuinnaq inissisimatilerlugu.

5.1.3 Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitatut Uumassusileqarfittullu illersugaasutut inissisimanissaannik iliuuserisinnaasatut periarfissaasinnaasut.

Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq pillugu kalaallit nassuiaasiornerat malillugu ingerlatsioqassappat (nalunaarummi allaaserineqartutuut), tassa aatsitassarsiorluni sulisinnaanerit ingerlanneqarsinnaanerit ajornartitaanani, taava sumiiffik Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitatut uumassusileqarfittullu ingerlatinneqarsinnaanera ajornangilaq. Uumassusileqarfiit pillugit najoqqutassiami akuersarneqarpoq, oqaaseq Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq atorneqarsinnaasoq IUCN-ip taaguusersuisarneranik malinninngikkaluartuni, nunami sumiiffimmi Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq pillugu nassuiaasiornerit taamaallaat malinneqarpata. Kalaallillu paasinninnerat malillugu Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq peqatigitillugu Uumassusileqarfittut ingerlanneqarsinnaavoq (takuuk nunap assinga 11).

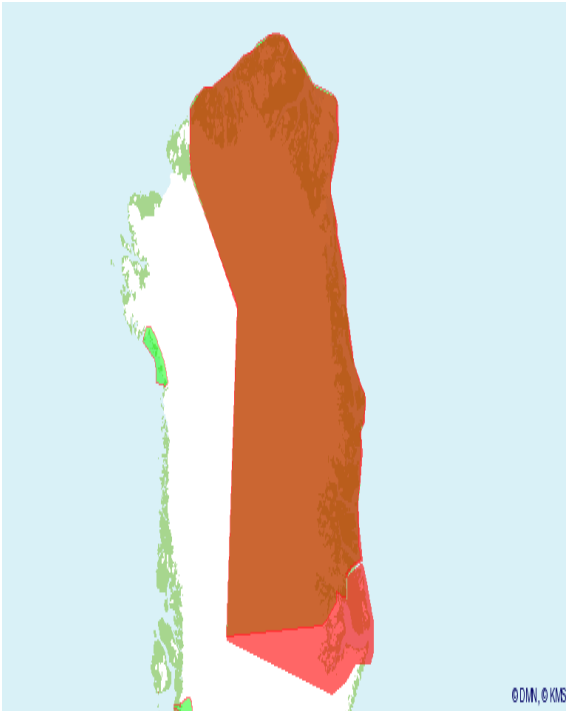
Matuma siuliani taaneqartunit tunngaveqartumik Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitatut Uumassusileqarfittullu illersugaasutut inissisimanissaannik periarfissaasinnaasunik arlariinnik inissititerisoqarsinnaavoq. Tamakkunungalugu ilaapput:

Periarfissaasinnaasoq 1: Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq maannakkullu Uumassusileqarfittut inissisimanerata ingerlatiinnarneqarnera, sumiiffimmik alliliiniklut Illoqqortoormiut, Illoqqortoormiullu Kangerlussuata eqqaata ilanngutsinneqarnerisigut (takuuk nunap assinga 11).

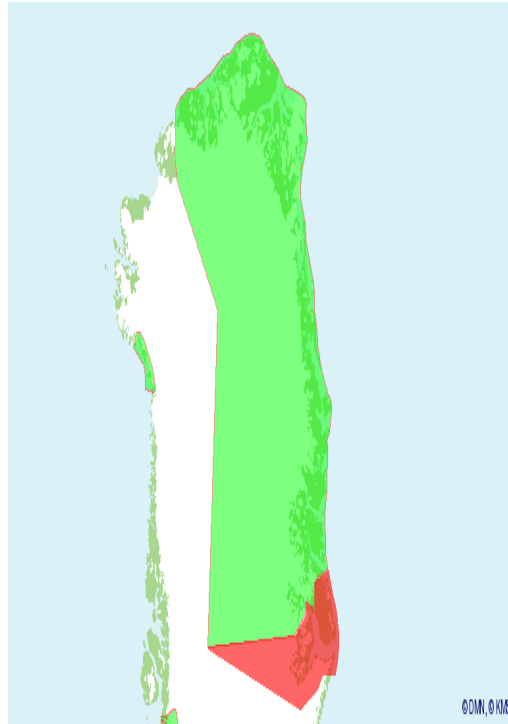
Periarfissaasinnaasoq 2: Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq, maannakkut Uumassusileqarfittut inissisimanera taamaatillugu, nutaamilli Uumassusileqarfimmik pilersitsisoqarluni maannakkut Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq kujasinnerusortaanut inissillugu Illoqqortoormiut Kangerlussuata eqqaatalu taamatullu Illoqqortoormiut ilanngutsinneqarnerisigut (takuuk nunap assinga 12).

Periarfissaasinnaasoq 3: Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq Uumassusileqarfik taamaatillugu.

Periarfissaasinnaasoq 4: Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq taamaatillugu, Uumassusileqarfiillu pillugit najoqqutassiaq piviusunngortinneqarluni, kujammut alliliineq ilanngullugu (takuuk nunap assinga 14).

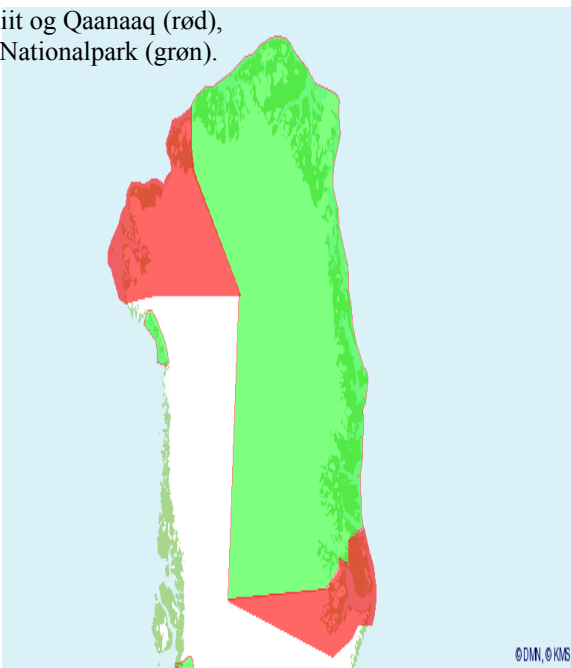

Nunap assinga 11. Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq Uumassusileqarfillu qaleriillugit takussutissiaq (kajortoq) kujammullu alliliissutaasinnaasoq (aappaluttoq).

Nunap assinga 12. Nunap assingata takutippaa Nuna allanngutsaaliugassatut immikkoortitaq (qorsuk) kujasinnerusumilu Uumassusileqarfiusinnaasoq (aappaluttoq).

Kort 7. Kortet viser eksempel på mulige Biosfærområder ved Ittoqqortoormiit og Qaanaaq (rød), sammen med Nationalpark (grøn).

Nunap assinga 13. Illoqqortoormiu Qaanaallu eqqaani Uumassusileqarfiusinnaasut (aappaluttoq), Nuna allanngutsaaliugassatullu immikkoortitaq (qorsuk).

Nunap assinga 14. Maannakkut Uumassusileqarfiusoq kujammullu allilerneqarluni, Nuna allanngutsaaliugassatullu immikkoortitaq atorunnaarlugu.

Inassuteqaat

Sumiiffiup assigiinngitsunik sunniutilimmik illersugaanissaanut suliaqarnissat ilisimatuutut misissuisartut suliffeqarfiiniit (Pinngortitaaq, Pinngoriartorneq, Kulturikkut eqqaassutissat, Ilisimatuutut misissuinerit) arlalinniit sulianut ilisimasallit suliaannit tunngaveqartinneqassapput, taamatullu soqutigisaqatigiinnit arlalinnit paasissutissat tunniussuunneqartunit tunngaveqassallutik (Aatsitassanik piaanermiit, takornariaqarnermiit, najukkami soqutigisat il.il.). Assigiinngitsunik sunniutilimmik illersuineq appakaassinnaatitaanissamut malittarisassaliuutaasinnaasunik assigiinngitsunik imaqarsinnaassaaq soorlu, tikinneqaqqusaanngitsoq, tikinneqaqqusaanngitsoq piffissap uumassusillit mianerisariaqarnerisa nalaani, piukkunnaateqarluartumik ilaqarluni appakaassinnaaneq, takorniarianut nassuiaassisartumik ilaqarluni appakaassinnaaneq, appakaassinnaanermut malittarisassat nalinginnaasut.

Nuna Allangutsaaliugassatut Immikkoortitaaq pillugu inatsisaasut kalaallit inatsisiliomerisigut aalajangersagaammata, isumaqatigiissutillu arlaannut pituttugaanatik, kalaallit inatsisiliaat allangortinneqarsinnaapput, nunap ilaata immikkoortukkaanut agornilersorneratigut assigiinngitsunik sunniutilimmik illersuineq atuuttussanngortinneqarsinnaalluni, peqatigitillugulu aatsitassanik ujarlernerit piaanerillu ingerlanneqarsinnaasunngortillugit.

Naalackersuisut sumiiffiup maannakkutut illuni assigiinngitsunik sunniutilimmik illersugaanissaanik qulakkeerinninnissamik kissaateqarnerat taamaalilluni sumiiffiup illersugaanerata qanoq inissisimam apeqqutaatinnagu suliarineqarsinnaavoq (Kalaallit Nuna Allangutsaaliugassatut Immikkoortitaat/ uumassusileqarfik).

Aqutsivigineqarneranulli tunngatillugu aalajangiiniarnermi ilanngutitassat arlalissuit toqqagassaapput (Kalaallit Nunaanni Nuna Allangutsaaliugassatut Immikkoortinneqartoq imaluunniit uumassusileqarfik).

Uumassusileqarfiit pillugit najoqqutassiaq namminermini annertuumik naleqqussarsinnaassuseqarpoq, Kalaallit Nunaatalu nammineq kissaatai malillugit naleqqussarneqarsinnaanera periarfissaqarluni, tamannalu aamma atuuppoq sumiiffiit immikkoortukkaanut agornilersorsinnaaneranni (taamaattorli aatsitassarsiorluni suliniarnerit sumiiffinnilu pingaarnerni sanaartormerik suliaqarsinnaanerit ingerlanneqarsinnaatitaanatik). Taamaattumik Uumassusileqarfiit pillugit najoqqutassiaq annertuutigut naleqquttuussaaq maannakkut Nuna Allangutsaaliugassatut Immikkoortitami ineriartortitsinissamut pilersaarutinut (tamatumataaani immikkoortukkaanut agornilersuinernut il.il.).

Aatsitassanut Pisortaqarfik siusinnerusukkut taaneqareersutut tassunga tunngatillugu tikkuaasimapput, Uumassusileqarfiit pillugit najoqqutassiaq aningaasaleerususinnaasunut nalornilersitsisinnaasoq.

Uumassusileqarfiit pillugit najoqqutassiaq inooqatigiit aalajangersimasumik najugaqartut ilanngutsinneqarnissaanik piunasaqaatitaqarpoq, tamannalu killeqarfiup kujammut ungarvarneranik kinguneqartussaassaaq, tamatumalu aamma kingunerissallugu Illoqqortoormiut eqqaata Illoqqortoormiullu Kangerlussuata eqqaa assigiinngitsunik sunniutilimmik illersugaanerup ataaniitneqalernerit.

Tamatumunnga ilanngunneqassapput, Uumassusileqarfiit pillugit najoqqutassiaq tunngaviusunik ilaqartinneqarmat, sumiiffiup illersorneqarnissaanut toqqaannanngikkaluamik attuumassuteqartunik. Tassani ilaatigut ilaapput najukkami inuussutissarsiornikkut ineriartortitsinerit, ilinniartitaaneq, sungiusaanerit, piujuaannartitsinermillu tunngaveqarluni ingerlatsinissamik ajornartorsiuteqarnerup ilinniartitsissutiginiissaanut pilersaarutit. Najoqqutassiami najukkami ineriartortitsinissamik pingaartitsineq, Illoqqortoormiuni inuussutissarsiornikkut ineriartortitsinerup aallartisarnernanut iluaqutaassaaq, pinngortitamilu pissuseqatigiit, kulturikkut inooqatigiinnikkullu piujuaannartitsinermik tunngaveqarluni ingerlatsinermut ilapittuutaalluassalluni. Tamanna imatut paasineqassaaq, najoqqutassiami taamaallaat illersuinissamik soqutigisat sammineqanngimmata, suliaqarfiilli allat Kommuneqarfik Sermersuullu takusinnaasaannik najoqqutassiap piviusunngortinneratigut periarfissarpassuaqarneranik ilaqartinneqarluni.

Tassungali atatillugu taaneqassaaq, ingerlatsiniarnerit taamatut ittut ingerlanneqarsinnaalluarmata Uumassusileqarfittut inissisimaffeqanngikkaluarpalluunniit. Uumassusileqarfiit pillugit najoqqutassiali piviusunngortinneratigut sulianut assigiinngitsunut immikkut ilisimasallit suliaat iluaqutigineqarluarsinnaanerat aammalu Uumassusileqarfiit pillugit allattoqarfiup, Uumassusileqarfiillu allat pillugit misilittakkat atorluarneqarsinnaalluarlutik. Taamatuttaaq malugineqassaaq aatsitassarsiorderit ingerlanneqarpata, siunissarlu ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu sumiiffimmi najugaqartunut ineriartortitsinermik kinguneqarsinnaanera, nunattalu aningaasatigut nammineq nammakkiartorneranut pitsaasumik iluaqutigineqarsinnaalluni. Taamaattumik sumiiffiup illersugaanerata inissisimaffia nalilersorneqassaaq aatsitassarsiorderinnaanermik periarfissat eqqarsaatigalugit.

Sumiiffiup siunissami illersugaanerata qaffasissusaata oqimaaqatigiiaanik tunngaveqartoq nalilersuinermi atorneqarnissaa qulakkeerumallugu Naalakkersuisut innersuussutigaat suleqatigiissitaq soqutigisaqatigiinnik attuumassutilinnit inuttaqartinneqartoq piaartumik suliamik ingerlatitseqqissasoq, siunissami sumiiffiup illersugaanerata qaffasissutsikkut inissisimaffigisinnaasaanik sukumiisumik inassuteqaasiornissaaq siunertaralugu.

Suleqatigiissitaq sumiiffiup siunissami illersugaanermi qaffasissutsimi sorlermi inissisimanissaanik inassuteqaasiussaaq, taamatullu allannguuteqartitsinerup qanoq ililluni aningaasalersorinnaaneranik inassuteqaasiussalluni. Aammattaaq naleqquttusorineqarpoq suleqatigiissitaq inassuteqaasiussagaa sumiiffiup assigiinngitsunik sunniutilimmik illersorneqarnissaata atortilernissaa qanoq naammassineqarsinnaasoq.

Suleqatigiissitaq inuttalersuinikkut makkunanga sinniisoqartinneqassaaq:

- Kommuneqarfik Sermersooq
- Aatsitassanut Pisortaqarfik
- Nunamut Namminermut, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfik Inuussutissarsiordermut, Suliffeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik
- Kultureqarnermut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik
- Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoqarfik
- Kalaallit Nunaannit Takornariaqarnermut Inuussutissarsiordermullu Siunnersuisoqatigiit

5.2 Assigiinngitsunik sunniutilimmik illersugaanera

Zackenberq-imi 2001-mi isumaqatigiissuteqarsimanermit tunngaveqartumik Naalakkersuisut aalajangiipput, Nuna Allannqutsaaliugassatut Immikkoortitaq/Uumassusileqarfik assigiinngitsunik sunniutilimmik illersugaassasoq. Tassalu imaappoq, illersuinermik- atorluanaanissamillu soqutigisat oqimaqatigiissarneqassapput sumiiffimmi siunissami susoqarnissaanik sinaakkusersuisuusussat.

Tamanna allaqqavoq Kalaallit Nunaata Avannaarsuani Kangiani Nuna Allannqutsaaliugassatut Immikkoortitaq/Uumassusileqarfik pillugu iliuusissanut pilersaarummi 2004-imeersumi, tassanimit allaqqammat Naalakkersuisut suliarissagaat:

“sumiiffiup assigiinngitsunik sunniutilimmik illersorneqarnissaa qularnaarneqassasoq, siunissami uumaffiup allannqortinneqanngitsup kinguaariinnit pigiinnarneqarnissaa anguniarlugu aammalu nunat assigiinngitsut pinngortitamik illersuinissamut pisussaaffiliussaannik naammassinnittoq. Iliuusissallu aamma nunap tamatuma Kalaallit Nunaata ilaatut ineriartortinneqarnissaa qularnaassavaa. Pilersaarummi pingaernerutinneqassapput; ilisimatuut nunanit assigiinngitsuneersut ilisimatusarnerat ilinniartitsinerlu, pinngortitamik aqutsineq, takornariaqarneq, inoqarnikkut aningaasarsiornikkullu ineriartorneq, angallannikkut pilersorneqarnikkullu isumagineqarneq, suliffeqarfiit aalajangersimasumik ukioq naallugu inuttaqartinneqartut, ukiunilu siusinnerusuni qimagakkat piiarneqarnissaat.” (Kalaallit Nunaata avannaarsuani kangianilu Nuna Allannqutsaaliugassatut Immikkoortitamut/Uumassusilinnik najorneqartumut periusissanut pilersaarut, APP, 2004).

Sumiiffiup assigiinngitsunik sunniutilimmik illersugaanera oqimaqatigiissarluugaassaaq, illersugaanissaanullu pisariaqartitsineq sulianik ilisimasalinnit nalilersorneqassalluni, nunattalu aningaasarsiornikkuk soqutigisai, najukkami ileqqutoqqat, ineriartortitsinissap periarfissarisinnaasai oqimaqatigiissarluarlugit ingerlatsisoqassalluni. Assigiinngitsunik sunniutilimmik illersuinerup peqatigitillugu erseqqissassavai, siunissami inuussutissarsiornikkuk ineriartortitsinissamik soqutigisat sinaakkutassai, tamatuma ataani aatsitassarsiornermik ingerlatsinerne, takornariaqarnermi aammalu ileqqutoqqat tunngavigalugit piniariartarnerit.

Sumiiffiit soqutiginaatillit erseqqissaavigineqarnerini allaaserineqartutuut, sulianut tunngassutilinnik suliallit nalunaarusiaat arlalissuit suliarineqarsimapput, Nuna Allannqutsaaliugassatut Immikkoortitaq/Uumassusileqarfiup assigiinngitsunik sunniutilimmik illersugaanissaanut suliniarnermi atorineqartussanik (sumiiffiit immikkoortukkaanut aggornilersorneri). Sulianut aalajangersimasunut tunngatillugu suliaqartut nalunaarusiaat sumiiffinnik ataasiakkaanik toqqartuisimapput, sumiiffiit illersortariaqarnerusut arlalissuit aammalu tamaanga appakaassinnaanermut malittarisassaliornissamut siunnersuutitik ilaqartinneqartunik.

Iliuusissanut pilersaarummi 1. oktober 2004-mi aaqqiivigineqartumi, Naalakkersuisut isummerfigisassaattut saqqummiussami, allaqqavoq: ”Aatsitassanut Pisortaqrarfiup pingaartikkaa, Nuna Allannqutsaaliugassatut Immikkoortitaq pillugu siunissami inatsisit suliarineqartut ilusilersorneqassasut, Nuna Allannqutsaaliugassatut Immikkoortitaq siunissami inatsisinut naapertuuttumik aatsitassaqrarneranik ujarlerfiusinnaajuarnissaa taakkuninngalu atuisinnaanissap periarfissaajuarnissaa naapertorlugit suliarineqartariaqartut kissaateqarsimalluni. Taamaattumik Iliuusissanut pilersaarutip suliarineqarluni ingerlateqqinneqarnerani ilanngunneqartariaqarpoq, Aatsitassanut Pisortaqrarfiup Nuna Allannqutsaaliugassatut Immikkoortitami aatsitassarsiornermut politikkimik ilusilersuinissaa, peqatigitillugulu aatsitassarsiornerup iluani suliniarsinnaanerit

akuersissutigineqarlutik, soorunami avatangiisit pinngortitallu illersorneqarnissaannik pingaartitsisut, tamatumani eqqarsaatigalugit pinngortitaassutsimikkut immikkut ittuusut, sumiiffiillu immikkut isigisariaqartut il.il., iliuusissanullu pilersaarummi qulaajaavigineqarnissaannik pilersaarutigineqartut!.

Sumiiffinnik illersortariaqarnerusunik toqqaaniarnermi ilisimasanut tunngaviusut, aningaasarsiornikkullu soqutiginaateqarsinnaasut pillugit ilisimasanut tunngaviusut, sumiiffiit arlallit eqqarsaatigalugit amigaateqaqaat, aammalumi uumasut naasullu siammarsimanerisa allannguuteqarsinnaanerat pissusissamisut ingerlassasoq naatsorsuutigineqartariaqarluni. Taamaattumillu pisariaqartinneqassaaq sumiiffiit immikkoortukkaanut agguluttorsimanerisa aammalu appakaassinnaatitaanermut malittarisassat naleqqussarsinnaaneri, allanngortoqarsinnaanera nutaanillu paasisaqartoqarsinnaanera eqqarsaatigalugit. Taamaattumik inassutigineqarpoq, ataavartumik ilisimasanik katersuisarnissaq, nalilersortuarneqassallunilu naleqqussaannissamik pisariaqartitsisoqarnerisooq (takuuk immikkoortoq 5.3)

Assigiinnigitsunik sunniutilimmik illersugaanissaata ineriartortinneqarnissaanut suliniutissat qularnaarisussat (sumiiffiup immikkoortukkaanut aggonilersornera)

Sulianut aalajangersimasunut tunngatillugu suliaqartut nalunaarusiaminni sumiiffiit immikkut mianerisariaqakkat nalunaarsorsimaavaat, tamaanilu suliaqarsinnaanissaq malittarisassiunneqartariaqartoq tikkuarsimallugu. Pingaarnertut anguniagaqarnerup saniatigut, tassa siunissami inuussutissarsiornikkut ineriartortitsinissap sinaakkutassaasa sulianut aalajangersimasunut tunngatillugu suliaqartunit tunngavilersugaanissaannik, siunissami sumiiffimmi inuussutissarsiornep iluani ineriartortitsiviusinnaasutut kissaatinik takkuttoqarsimavoq, taakkulu ilanngunneqartariaqarsorinarput assigiinnigitsunik sunniutilimmik illersuiniarnerup ineriartortinneqarnerani:

a) Takornarianut atugassanik sumiiffinnik illuaqqiorfiusinnaasunik toqqaaneq/Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi illuaqqiorsinnaanermut qinnuteqaatit suliarineqartarnissaasa ingerlariaasissaanik suliaqarneq. Takornariaqarneq pillugu suleqatigiissitaq inassuteqarpoq takornariartitsinermik ingerlataqartut periarfissaqartinneqassasut Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi illuaqqiorsinnaanissamik. Sumiiffiit illuaqqiorsinnaasutut piukkunneqartut aammalu sanaartornissamut akuersissutit pillugit ingerlariaasissat allaaserineqassaput Iliuusissanullu Pilersaarutip ingerlateqqinneqarnerani ilanngutsinneqassallutik.

b) Sumiiffiup avannarpasissuseq 75°, -ip kujasinnerusortaani illuaqqanik pioreersunik atuisinnaanermut malittarisassanik suliaqarneq. Kalaallit Nunaata Katersugaasivia Allagaateqarfialu inassuteqarpoq illuaqqat avannarpasissutsip 75° –ip kujasinnerusortaaniittut Illoqqortoormiuniit aallaaveqartunik takornarianik qimussertitsinermi atornerqarsinnaasut. Tassunga tunngatillugu erseqqissumik allaaserineqartariaqarpoq illuaqqat sorliit iserfigineqarsinnaanersut, illuaqqanillu atuinissami ersarissunik malittarisassiortoqartariaqarluni.

d) Takornariat nassuiaasartunik ilaqartinneqarlutik Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi angallanneqarnerini, angallassisut piniarsinnaanerannik periarfissap nalilersornera. Iliuusissanut Pilersaarutip piviusunngortinniarlugu sulinermtu atatillugu najukkami takornariartitsisartut kissaateqarnertik oqaatigisarsimavaat, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi ulluni arlariikkani takornarianik angallassitillutik

uumasunik minnerusunik sumiiffimmi nerineqartussanik pisaqarsinnaanissamik periarfissaqarnissaq.

5.2.1 Appakaassinnaannerup malittarisassaliornera

Uumasut miluumasut timmissallu arlalissuit piffissami killilimmi taamaallaat Kalaallit Nunaaniittarput, naasullu ukiup ilarujussuani apummik qallersimasarlutik. Taamatut pisaqarfiusartuni sammisaqartarnerit siunniuteqarnerusarput upernassakkut kingusissukkut aallartittumik, ukiarluarneratalu tungaanut ingerlasarluni. Uumasogatigiit piaqqiornermi-, isanermi/katannermi- aammalu erniornermi nalaani malussarinnerusarput, sumiiffinnilu taamatut piffiusuni, soorlulu neriniarnerisa nalaani uumasullu ingerlaarfiisa nalaani akornusersorneqarnerit, uumasogatigiit ilaannut pitsaanngitsumik kinguneqarsinnaasarluni.

Sulianut aalajangersimasunut tunngatillugu suliaqartut nalunaarusiaminni appakaassinnaatitaanissaq pillugu siunnersuutaat eqikkarneqarsinnaapput, sanaartornermi- piaanermillu suliaqarnerni (soorlu aatsitassarsiorluni suliaqarnerni, angallannikkut aqqissuussinerni, il.il.) aamma sumiiffinni toqqakkani piffissamik killilikkami najuisinnaanermi (soorlu takornariaqarnermi), taamatullu sumiiffiit sinnerini najuisinnaanermut malittarisassat nalinginnaasut, malittarisassiunneqarnerisa ataatsimoortinnerisigut.

Sumiiffimmi najuisinnaanermut malittarisassat nalinginnaasut

Uumasogatigiiaat akornusersorneqarneq assigiinngitsutigut qisuariarfigisarpaat, akornusersorneqarnermullu malussartarnerat ukiup pissusaa apeqqutaatillugu pisarluni, qanoq utoqqaatiginerat, uumasogatigiiaallu suaassutsikkut utoqqaassutsikkullu agguataarsimanerat/katitigaanerat, taamatullu uumasogatigiiani piaraqarnerisoq apeqqutaalluinnartarluni. Arlalitsigut periarfissaqarsinnaasarpog ukiup ingerlanerani piffissap ilaani sumiiffimmi suliaqarsinnaanissaq/sammisaqarsinnaanissaq aammalu/imaluunniit inatsisit immikkoorluinnaq ittut isiginiarnerisigut.

Danmarkimi Avatangiisinut Misissueqqissaartarfik siunnersuutinik inissititerisimavoq, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi angalanermut tunngatillugu nalinginnaasumik malittarisassaasinnaasunik. Malittarisassani taakkunani ilaapput inassuteqaatit uumasogatigiiaat qanoq qanillitigisariaqarnerinik, soorlu takunerini qanoq qanillitigisariaqarneri, tammaarnermi qanoq qanitsigisariaqarneri, timmisartornermilu qanoq atsitsigisukkut qulaavaaneqartariaqarnerinut il.il. tunngasunik. Tamakku saniatigut taaneqarput pingaartuusog uumasut kalerrineqarnerminni pissusaasa maluginiartarnissaat, ersitsannartunillu pissuseqannginnissaq (soorlu uumasut ersitsassimasut assiliniarlugit malersorneqartariaqanngillat). Tamakkua ilaatigut umiarsuarnik takornariartaatinik ingerlatsisartut kattuffiata (AECO) takornarianut ilitsersuusiaanni tunngavilersugaapput, taakkulu suliarineqarsimallutik Namminersornerullutik Oqartussat aammalu Kalaallit Nunaanni Takornariaqarnermi Inuussutissarsiornermilu Siunnersuisogatigiit paasissutissanik ilanngussaqaarnerisigut (takuuk Boks 1).

Uumasogatigiit immikkut ittumik malussajasut eqqarsaatigalugit piumasaqaatitaqartariaqarpoq takornariat nassuiaasartumik ilaqartinneqartarnissaat, taannalu pisariaqartutigut ilitsersuulluarneqareersimasussaaq – taamatullu piumasaqaateqarnissaq soorlu aarrit eqqarsaatigalugit tulluurtuusaaq. Aammattaaq pingaartuuvoq takornariatitsisartut allallu Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi sulisuusut ilisimasaqarnissaat uumasut pissusaannik takunnilluarsinnaasunik.

Sumiiffinnut toqqakkanut appakaassinnaanissamut malittarisassaut siunnersuutit

Sulianut aalajangersimasunut tunngatillugu suliallit nalunaarussiaanni appakaassinnaanissamut malittarisassatut siunnersuutit eqikkarlugit suussutsinut makkununga agguataarneqarsinnaapput (sanaartornernut- piaallunilu suliaqarnernut aammalu piffissamik killilikkami najuisinnaanermut agguataarnerisigut):

Sanaartornermi- piaallunilu suliaqarnermi (soorlu aatsitassarsiornermi)

- A) Tikinneqaqqusaanngitsoq
- B) Appakaassinnaatitaaneq piffissap uumasut malussariffiisa avataanni aammalu nalilersuilluaqqaarnikkut (Aatsitassarsiornermik inatsit malillugu)
- C) Inatsisit atuuttut killigeqqusaat qaangernagit appakaassinnaatitaaneq (Aatsitassarsiornermi inatsit)

Piffissamik killilikkami najuisinnaaneq (soorlu takornariaqarnermi)

- a) Appakaaffigeqqusaanngilaq piffissami uumasut malussariffiisa nalaanni (ukioq kaajallalluguusinnaavoq)
- b) Appakaaffigineqarsinnaavoq piukkunnaateqarluartumik nassuiaassisartumik ilaqlarluni (suliamorluinnaq ilisimasalinnit toqqarneqarsimasoq), nassuiaassisartorlu inunnik amerlanerpaamik 20-nik ingiaqateqartinneqartassalluni.
- c) Appakaaffigineqarsinnaavoq takornarianik nassuiaassisartumik ilaqlarluni, amerlanerpaamillu inunnik 20-nik ingiaqateqartinneqarluni.
- d) Appakaassinnaatitaaneq sumiiffimmi najuisinnaanissamut malittarisassat nalinginnaasut malillugit (piffissamik killilikkami najuisinnaaneq) (takukkit matuma kingorna allaaserisat).

Takornariaqarneq annertusiartortoq ilutigalugu aammalu silap pissusaata allanngoriartornerata malitsigisaanik umiarsuit nutaamik aqquteqaleriartornerini, eqqarsaatigineqartariaqarpoq Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup imartaani angallannikkut piumasaqaasiortoqartariaqarnerisigut, pinngortitap avatangiisinullu tamaaniittut pitsaanerpaamik illersorneqarnissaa angujumallugu.

Piffissami aalajangersimasumi najuisarnerit nalunaarsorneqassapput, inernerillu tunngavigalugit appakaassinnaatitaaneq malittarisassiuunneqassalluni. Taamaattumik annertusiartortumik piffissami aalajangersimasuinnarmi sumiiffinnik najuisarnerit kingunerisinnaasaannik nalilersuinissat pisariaqartinneqassanngillat.

Boks 1. AECO-ip ilitsersuutaa takornariartitsinermi pissusilersuutaasussat pillugit (guidelines)

Umiarsuarnik takornariartaatinik ingerlatsisartut peqatigiiffiat, AECO (tassanilu ilaapput ingerlatsi-viit Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup imartaani angalasartut tamar-luinnangajammik) Namminersornerullutik Oqartussat Kalaallit Nunaannilu Takornariaqarnermut Inuussutissarsiornermullu Siunnersuisoqatigiit peqatigalugit ilitsersuutininik arlariinnik suliaqarsimapput, umiarsuit takornariartaatit takornariallu ilaasut, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi qanoq pissusilersornissaannik ilitsersuummik, imaani nunamilu angala-nermi. Ilitsersuutit taakku inatsisinut atuuttunut, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitamullu/ Uumassusileqarfimmut appakaassinnaanissamut akuersissutit tunniunnerani piumasaqaataasartunut tapertaasussatut suliarineqarsimapput.

Ilitsersuutit taakkua malittarisassanik arlariinnik imaqarput, tamarmillu Nuna Allanngutsaaliugassa-tut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi eriagisariaqartut asseqanngitsut takusinnaasat illersorne-qarnissaannik siunertaqarlutik. Ilitsersuutit ilaatigut imarivaat:

- Uumasunik assigiinngitsunik takunnitsilluni aalajangersimasunik ungasissusilimmiinnissamik piunasaqaat, soorlu aarrit qaqqallu timmiaqarfiit eqqarsaatigalugit,
- Nipiliornikkut pisariaqanngitsunik uumasunik akornusersuinnginnissaq,
- Imaatigut angalanermi ilulissat/iluliarsuit il.il. sissuerluinnarlugit angalasarnissaq,
- Nunami angalatilluni naasoqassutsip kulturikkullu eqqaassutissat qanoq ililluni pitsaanerpaamik illersorneqarsinnaanerini ilitsersuutit.

Ilitsersuutit taakkua 2008-mi angallaffiup nalaani atuutilerput. 2009-mi ilitsersuutit taakkua naliler-soqqinneqassapput. Tamannalu ilaatigut pissaaq, Nunamut Namminermt, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfik aammalu Kalaallit Nunaanni Takornariaqarnermut Inuusutissarsiornermullu Siunnersuisoqatigiit 2009-mi aasaanerani umiarsuup takornariartaatip Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap/ Uumassusileqarfiup imartaani angalanerani peqataatitaqarneratigut, tassanilu takuneqassallutik ilit-sersuutit taakkua qanoq atornerqarnerisut iluaqutaanersullu.

5.3 Nalunaarsuineq

Uumasooqatigiiaat naasullu assigiinngitsut siammarsimanerisa piffissap ingerlanerani allanngoriartorsinnaapput, tamatumalu kinguneranik sumiiffinnik toqqagaqarnerup sumiiffiillu illersortariaqarnerusut appakaaffiusinnaanerannik malittarisassiornerup allannguuteqartissinnaanerannik pisariaqartitsinermik malitseqartinneqarsinnaalluni (Aastrup et al., 2005). Taamaattumillu pinngortitaaq pillugu nalunaarsuiuarnissaq pisariaqassaaq, sumiiffiit pineqartut illersorneqarnerat qulakkeerumallugu. Pisut allannguuteqarlutik nikeriartarnerat matumani pineqarpoq, ilisimasallu nutaat makkuninnga pisariaqartitsilersinnaallutik:

- i) Sumiiffiup isorartussusaata aqqittariaqarsinnaanera aappakaassinnaanermullu malittarisassat naleqqussartariaqarneri,
- ii) sumiiffinnik illersortariaqarnerusunik toqqaasariaqarneq taakkunungalunngalu tunngasut aappakaassinnaanissamut malittarisassat naleqqussartariaqarneri, imaluunniit
- iii) sumiiffiit toqqartukkat pioreersut atorunnaarsinneqarneri.

Taamaattumik pisariaqartinneqarpoq allaffissornikkut aqutsinerup ataavartumik qanoq ililluni ilisimasanik katersuisinnaaneraniq ataatsimoorussamik pilersaarusiornissaq, tunngavissanik pilersitsisussanik ingerlaavartumik sumiiffiit immikkoortukkaanut aggornilersornerisa appakaassinnaanissamullu malittarisassat naleqqussartuarnissaannik pisariaqartitsinerup nalilersortuarnissaanut atornerqartussanik.

Ilisimasat taakkua katersornissaat eqqarsaatigineqarpoq ilisimasat pioreersut ilisimatuutullu misissuisarnerit ingerlaavartut katersornerisigut pissasoq, allaffissornikkullu aqutsinermt attuumassuteqartinneqartut nalunaarsuinermt programmit nutaat atornerisigut, taakkumi siunertaqartinneqarmata sumiiffiup illersorneqarnerata navianartorsiortinneqarsinnaaneranut ingalassisimatitseqaasussatut.

Ilisimatuutut misissuisarnerit

Ilisimatuutut misissuinerup ineneri eqqarsaatigineqarpoq ilisimatuutut misissuinermik suliaqartut suliffeqarfiiniit katersorneqartarnissaat, piffissami sivisuumi nalunaarsuinermik programmit atorlugit ingerlanneqartuniit aammalu ilisimatuutut misissuinissamik pilersaarusiukkat atorlugit ingerlataniit. Nunamut Namminerit, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalackersuisoqarfik tamatumunnga akisussaasuusariaqartoq isumaqarfigineqarpoq, Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitami/ Uumassusileqarfimmi ilisimatuutut misissuinissamik qinnuteqaatit tamarmik Naalackersuisoqarfik aqutigeqqaartarmassuk. Ullumikkut piumasaqaataareerpoq, Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi misissuinissamat tunngasunik saqqummiussani tamani, akuersissutit saqqummiunneqartut assinginik Nunamut Namminerit, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalackersuisoqarfik nassinneqartassasoq.

Piffissami sivisuumi nakkutiginninnermi programmit ullumikkut sumiiffimmi atorineqartut makuupput:

- Zackenberg-imi ilisimatuutut misissuisarfik: ZERO aamma Zackenberg Basis
- NGRIP - North Greenland Ice core Project: Silap pissusaata allanngoriartorneranik paasiniaaqqissaarnerit
- SUMMIT ilisimatuutut misissuisarfik: Silap pissusaata allanngorarneranik nalunaarsuinerit aammalu silaannaap-apatillu sunniivigeqatiginnerat
- Danmarkshavn-imi silasiorfik, aammalu uuttortaaviit inuttaqartinneqanngitsut arlalissuit DMI-miit, ASIAQ-miit, allanillu inissinneqarsimasut.

Taakkua saniatigut ingerlanneqarput ilisimatuutut misissuisarnermi programmit aammalu misissuisarnerit kalaallinit, qallunaanit, nunanillu allaniit ilisimatuutut misissuinermi suliallit suliffeqarfiiniit ingerlanneqartut.

Pioreersunik suliaqarnermik nalunaarsuinerit

Suliamut tamatumunnga najoqqutassaq pingaarutilik tassaassaaq, ilisimatuutut misissuisarnerit pilersaarusiukkat aammalu sumiiffimmi takornariaqarnerup annertussusaata kisitsisinngorlugit takutitassiarineqartarnerata ingerlaavartunngortinneqarnera. Tamanna pisinnaavoq suliniarnerit taaneqartut naammassisinnaaneranut akuersissutit tunniunneqartut nalunaarsornerisigut.

Illersortariaqartutut soqutigisat nalunaarsorneqarneri

Nalunaarsuinerit programmit sumiiffimmi illersortariaqartutut soqutigisat navianartorsiorinnaaneranunngit ingalassimaarinnittussat ineriartortinneqassapput, maannakkut suliaqarnerit ingerlareersut nutaanillu suliniarnerit ingerlanneqartussat aqutugalugit. Tamakku ilagisinnaavaat:

- Assigiissakkamik nalunaarsuinerit, Siriusip nakkutilliilluni angalanermini uumasut kulturikkullu eqqaassutissat takuneqartut nalunaarsornerisigut.
- Sumiiffiit takornariat tikissisimasaasa nungullariartornerannik nakkutiginninneq, tamannalu umiarsuarnik takornariartaatinik ingerlatsisartut peqatigiiffiat AECO aqutugalugu ingerlanneqarsinnaavoq.
- Najukkami piniarnerit nakkutilliisoq suleqatigineqarsinnaavoq, najukkami piniartut takornariartitsisartullu suleqatigineqarsinnaallutik, sumiiffiit/uumasoqatigiiaat nakkutigineqarnerannut tunngatillugu.
- Sumiiffiit immikkut mianerisariaqartut pillugit nakkutiginninnermut programmi suliarineqarsinnaavoq.

- Soqutigisaqaqatigiit ataavartumik attavigiuarneri, aappakaassinnaatitaanerup malittarisassiorneranut siunertarisap nalilersortuarnissaa siunertaralugu.

Inassuteqaat

Sumiiffimmik nakkutiginninneq pillugu pilersaarusiamik ataatsimoorussamik ineriartortitsisoqartariaqarpoq, tassanilu allaaserineqassallutik nakkutiginninnerit/nalunaarsuinerit ingerlanneqartartut, dataflow (pisariaqassappallu paasissutissanik katersuiffik (database), suliffeqarfii/kattuffiit akisussaallutik suliaqartuusut allaaserineqarneri, nakkutiginninnermilu paasissutissat pineqartut sumiiffiup aqutsivigineqarnerani qanoq atorneqartariaqarnerisa allaaserineri, nunap immikkoortukkaanut aggornilersornissaata appakaassinnaanissamullu malittarisassat naleqqussartarnissaannik pisariaqartitsinerup nalilersortuarnissaanut atatillugu.

Nakkutiginninnermut programmi ataatsimoorussamik suliarineqartoq eqqarsaatigineqarpoq ilisimatuutut misissuinermik suliaqartut suliffeqarfii, naalakkersuisoqarfii suliamut akisussaasut aammalu suleqatissarsiarineqarsinnaasutut periarfissaasut allat qanimut suleqatigilluinnarlugit ineriartortinneqassasoq. Programmit imai suleqatissarsiarineqarsimasut aningaasaliisimanerlu apeqqutaatillugit pitsaassusilerneqassapput.

5.4 Nakkutilliineq/Misissuineq/Oqartussaaffeqarluni inatsisinik malitsitsiniaaneq

Illersornissamut sakkutooqarfiup ullumikkut Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi inatsisit malitsinniarneqarnerat suliarisaraa. Kalaallit Nunaanni Politimestereqarfik sinnerlugu aamma Illersornissamut Sakkutooqarfiup nakkutilliineq-misissuinerlu ingerlarai. Tamanna Siriusikkut qimussimik ingerlateqarlutik nakkutilliinerisigut ingerlanneqarpoq.

Taamaalilluni Siriusikkut politiitut oqartussaaffeqartinneqarput, soorlulu Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup killeqarfiata iluani nakkutilliisutut ingerlallutik, ilisimassarsiornermullu tunngatillugu angalasut takornariallu inatsisinik malinninersut nakkutigisaralugit, tamatumunnga ilaalluni tamaani angalasut appakaassinnaatitaanermut akuersissutinik peqarnissut misissugaralugit. Nakkutilliineq ukiumi qimussimik ingerlanneqartarpoq, aasaanerani kangerluit sikoqartinnagit imaatigut angalanikkut timmisartumillu nakkutilliineq ingerlanneqartarluni.

Nuna Allanngutsaaliugassat Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup annertoorsuunera eqqarsaatigalugu Siriusikkut nakkutilliinerat siammasilluinnartuusoq takuneqarsinnaavoq. Taamaattumik naleqquttuuvoq nalilersussallugu ataatsimik arlariinnilluunniit Sakkutooqarfiup Nuna Allanngutsaaliugassat Immikkoortitamik/Uumassusileqarfimmik nakkutilliineranik tapertaasussanik ilasisoqarsinnaanersoq. Nalilersuineq tamanna naammassiniarneqassaaq tamatumalu kingorna Naalakkersuisunut saqqummiunneqassalluni.

Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi misissuisarnernut/nakkutilliinernut atuutereersunut ilasisinnaanissamik paasiniaaqqissaarnerit siunnersuutininik imaattunik saqqummiiviupput:

- 1) Nunamik nakkutilliisunik (parkbetjente – ranger) ataatsimik arlalinnilluunniit Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/ Uumassusileqarfimmi nakkutilliitinneqartussanik atorfinitsitsineq (periarfissaasinnaavortaaq Illoqqortoormiuni nakkutilliisup piffissami ilaa Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami atortarsinnaagaa).
- 2) Umiarsuit takornariartaatit qaammataasakkut sumiinnerisa nakkutigineqarnissaannik piomasaaqatip atortuulersinneqarnera.

Ilanngunneqassaarlu Aalisarnermut, Piniarnermut, Nunalerinermullu Naalakkersuisoqarfik maannakkut Illoqqortoormiuni nakkutilliisussamik atorfinitsitsinialeruttormat, soorlulu Ineqarnermut, Attaveqarnermut Angallanermullu Naalakkersuisoqarfik nalilersuissamaartoq sumiiffiup imartaani angalasoqartillugu nakkutiginnittumik umiarsuarmi ilaasoqartarnissamik piomasaaqatip atuutilersinneqarnissaanik periarfissanik. Tunngaviusut tamakkua tamarmik ataatsimoortumik nalilersuiniarnermi ilanngunneqartariaqarput.

Nunamik nakkutilliisoqarnerup aaqqissuussaanera (Parkbetjent)

Nuna allani Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaqarfiit/uumassusileqarfiit ilutigalugit nalilersorneqartariaqarpoq ranger-itut taallugu aaqqissuussinerup nunatsinnut eqqunneqarsinnaanera (ranger: pinngortitamik eqqissimatitamik nakkutiginnittoq, allanngunnginnissaanik isumaginnittoq, tikeraartunillu ilitersuillunilu takornariartitsisartoq). Taassumalu akisussaaffigalugit isumagissavai, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi angallannerup nakkutigineqarnera

misissuiffigineqartarneralu. Taamatut aaqquissuussineq aallaqqaammut avannaarpasissuseq 75 grader tikillugu ingerlanneqarsinnaavoq, Nuna allanngutsaaliugassatummi immikkoortitap/Uumassusileqarfiup immikkoortortaa tamanna ilisimatuutut misissuisartunit takornarianillu angallavigineqarnerpaasarmat, taamaattumillumi sumiiffimmi tamaani inatsisit malinneqarnerisut nakkutigineqarnissaat pisariaqarpaalluni.

Nunamik nakkutilliisup (parkbetjentip) (imaluunniit arlallit) pingaarnertut nakkutigissavai inatsisit atuuttut malinneqarnerisut, aammalumi Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfiup tikerartut siunnersorsinnaasariaqarlugit qanoq pissusilersornissaannik, sumiiffimmi eriaqarsariaqartut allannngunnginnissaat anguniarlugu.

Nunamik nakkutilliisumik ataatsimik arlalinnilluunniit atorfinitsitsisoqassappat pisariaqassaaq, Sakkutooqarfik peqatigalugu ataqatigiissaarinissamik, Siriusikkut nunamillu nakkutilliisup Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup iluani nakkutilliinissamik pissusaaffinnut tunngasutigut.

Illoqqortoormiuniit aammattaq kissaatigineqarsimavoq Illoqqortoormiuni atuarfimmi pilersitsisoqarnissaannik, Issittumi Angallanneq pillugu ilinniartitsissut tamatumalu ilinniartitsissut igineqarnerani siuttuusumik. Atuarfimmi atuartut Kalaallit Nunaanneersut Danmarkimeersullu tiguneqartassapput, siunertarineqartassallunilu Nunamik nakkutilliisutut angallannermulluunniit tunngasutigut sulisutut ilinniartinneqartarnissaat. Atuarfimmi ilinniartitsissuussapput inuit Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfiup misilittagaqartuusut, soorlu najukkami piniartut, ilisimatuutut misissuisartut aammalu SIRIUS-ikkunni siusinnerusukkut suliffeqarsimasut. Piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu, atuarfiup neqeroortigisinnaajumaarpari højskole-ni assigiinngitsunik pikkorissaanerit, ilisimatuutut misissuisartunik SIRIUS-ikkunnillu pikkorissaanerit aammalu inuit ataasiakkaat Issittumi inuuniarsinnaanermut angalasarnermullu ilinniartinneqarnissaminnik soqutiginnittunut.

Umiarsuit takornariartaatit qaammataasakkut nakkutigineqarneri

Ullumikkut umiarsuit takornariartaatit sumiiffiit eqqissisimatitat killeqarfiisa iluiniitillugit nalunaaquttat ingerlanerata arfinilissaanni sumiiffitsit Grønlands Kommando-mut nalunaarutigisartussaavaat. Umiarsuarni nammineq ingerlasumik qaammataasakkut nakkutilliisutitaqanngitsuni, namminneerlutik radiukkut sumiiffimminnik nalunaaruteqartartussaapput. Grønlands Kommando-p nalunaarsorsimavai, umiarsuit arlallit, radiukkut attavilunneq pissutigalugu, sumiiffimminnik nalunaaruteqarnissamik alluiinnartut, attaveqarnerup iluatsinnissaata tungaanut misiliisaqattaaratik. Grønlands Kommando-p pisarnek malillugu ujaasisitsisarnermut iliuusaasartut nalunaanngitsoortoqartillugu nalunaaquttat ataatsip kingorna aallarereertarmagit, tamanna annertuumik pisariaqanngitsumillu nukinnik atuilussinnarnermik kinguneqarsinnaasarpoq. Taamaattumik inassutigineqarpoq misissorneqartariaqartoq, umiarsuit takornariartaatit tamarmik qaammataasakkut nakkutilliisutunik peqalernissaannik piumasaaqatip qanoq atortuulersinneqarnissaa.

Umiarsuarni takornariartaatini ilaatinneqartartumik nakkutilliisooqarnissaq

Kalaallit Nunaata avannaarsuani kangiani Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup imartaani umiarsuit takornariartaatit angalasut ukiut kingulliit ingerlaneranni amerliartorsimapput – taamaattumillu aamma umiarsuarnut takornariartaatitut ilallutik takornariat

amerlisimallutik, ukiunilu aggersuni amerliartuinnarnissaat naatsorsuutigineqarluni. Taakkua qaavatigut umiarsuarnut ilaasartut ukiut siuliinut naleqqiullugu amerleriarsimapput.

Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi imartaanilu umiarsuit takornariartaatit angalasut amerliartornerat ilutigalugu, pinngortitap asseqanngitsup assissaqanngitsunillu uumasoqarfeqarnerata pisariaqanngitsumik akornusersorneqarnissaata navianaateqarsinnaanera annertusiartussaaq, taamatullu Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup ilisarnaatigilluagai kulturikkut eqqaassutissat innarlerneqarsinnaanerat navianarnerulersinnaalluni.

Siriusikkut nakkutilliinermi sumiiffimmut inatsisit atuuttut malinneqarnersut nakkutigisassarivaat periarfissaqaratillu – ilaatigut sinerissap isorartunerujussuanik tunngaveqartumik – naammaginartumik nakkutigissallugit umiarsuit takornariartaatit tamaani angalatillutik inatsisit atuuttut akuersinermilu piumasaqaataasut malinneraat. Taamaattumik apeqqutaalerpoq iluaqutaasinnaansoq Siriusikkut nakkutilliinerannik tapertaasussanik Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitamut/Uumassusileqarfimmut atatillugu nakkutilliisuutitanik pilersitsineq, sumiiffimmi pingaarnersut takornariat umiarsuilli takornariartaatit najuunneranni nakkutilliisinnegartussanik, pingaarnertullu Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitamut/Uumassusileqarfimmut inatsisit atuuttut najuinissamullu akuersinermi piumasaqaatit malinneqarnersut nakkutigissallugit. Nakkutilliineq tamanna soorunami umiarsuit tamaani angalaarneranni nakkutilliinerussaaq, aammalu umiarsuarniit ilaasut nunamut niunerini najuunneranilu nakkutigineqartassallutik.

Naalakkersuisut nalilersuilluarnermik ingerlatsissamaarput, nakkutilliisuutitaqarnermik aaqqissuussinerup atuutilersinneqarnera nunat assigiinngitsut akornanni piumasaqaatinut tulluartaunersoq, soorlulu nalilersuiffiqineqarumaartoq nakkutilliisuutitaqarnerup atuutilersinneqarnera tulluartaunersoq, tassanilu Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitami misissuisarsinnaanermut nakkutilliisinnaanermullu periarfissat allat ataatsimoortillugit nalilersorneqarumaarlutik.

5.5 Ilisimatuutut misissuisarneq

Kalaallit Nunaata kangiani avannaarsuani Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi ilisimatuutut misissuinissanut iliuusissat, Kommissionen for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland-imit (KVUG) suliarineqarput januar 2003-mi.

Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfik silap pissusaanut tunngasutigut ilisimatusarnermi iluaqutaasinnaasunik periarfissaqarpoq immikkorluinnaq ittunik, ukiunilu aggersuni 10-ni 20-ni ilisimatuutut misissuinermik suliniarnerit sammisamat uunga katitinneqarsinnaapput:

”Inuuniarnermi sianigisariaqakkatut piumasaqaatit, Issittorsuarmi silap pissusaa pisuussutillu, qanga, ullumikkut siunissamilu”.

Taaguutip imartuup taassuma aqqani, ilisimatusarnermi kalaallit kulturikkut oqaluttuarisaanerata immikkorluinnaq ittuusup pinngortitakkullu ineriffiulluarsimasup sunniivigeqatigiinnerat pingaarnertinneqalissaaq, peqatigitillugu Kalallit Nunaat malunnartinneqassalluni silap pissusaa pillugit ilisimatuutut misissuisarnernut ilapittuutaalluurtutut nunarsuarmut tamarnik siaruarsimasumik isikkivilimmik.

KVUG-p aammattaaq tikkuarpai, allaffissornikkut aqunneqartunik sulianik suliaqartarnerup pingaaruteqassusaa. Uumassusilinnik misissuisartunut (biologinut) itsarnisarsiortartunullu (arkæologit) Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitamik/Uumassusileqarfimmik atuineq illersuinerlu pingaaruteqartuupput. Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitamik/Uumassusileqarfimmik annertusiartortumik atuineq nunarsuup tamatuma pinngortitaanik qangarnitsallu eqqaassutissartaasa eqqissisimatitaasut illersorneqarnissaannik piumasaqartitsipput, ilisimatuutullu misissuisarnernik pisariaqartitsineq sakkortuseqqillugu, sumiiffiup aqutsivigineqarnerani ilisimatuussutsikkut sulianik toqqammaveqarnissaa aqutissiuukkumallugu. Taamaattumik ilisimatuutut sammisap matuma pingaaruteqassusaa tikkuarneqartariaqarpoq:

”Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi inuit suliaqarnerannut atatillugu pinngortitaq kulturikkullu periutsit qanoq ilillugit allannngortinneqannginnissaat qulakkeerneqassava?”

5.6 Imaatigut angalanermi isumannaallisaanikkut piumasaqaatit

Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup imartaani umiarsuarnik angalaartarnerit ajornartorsiutitaqannginngillat, ilaatigut sumiiffiup imartaata amigaaletimik uuttortorneqarsimanera pissutigalugu. Taamaattumik umiarsuit angalaartut takussaangitsumik ajutoorsinnaanerat navianaateqarluni. Taamaattumik suliniutinik arlalinnik aallartitsisoqarsimavoq, navianartorsiorsinnaanermik qularnerit iliuuseqarfigiumallugit, ilaatigut nunat assigiinngitsut ilanngutsinnerisigut. Sulianit aallartitsinerit taakkua Namminersornerullutik Oqartussat Grønlands Kommando-llu ilaatigut kissaateqarnerisigut aallartinneqarsimapput.

Suliniutissat aallartinneqarsinnaasut erseqqissarneqartariaqartullu makkuupput:

- 1) Ilisimasortaqaartarnissamik aaqqissuussineq (Sumiiffimmi pissutsinik ilisimannilluartumik ilaasoqartarnissamik piumasaqaasioq)
- 2) Issittup imartaani angalanermut umiarsuit naleqquttuunissaannik piumasaqaatit qaffanneqarnerat, umiarsuit qaleriinnik timitaqarnissaannik piumasaqaateqarnikkut, umiarsuit marluk imminnut qanillutik angalasarnissaannik inunnik qimarngutsitsisariaqarsinnaanerat il.il. periarfissaqartikkumallugit
- 3) Imartap uuttortarneqarneranik sukkanerulersitsineq, sumiiffiillu sorliit siulliullugit uuttortartariaqarneranik pingaarnersiuneq.

Nunat assigiinngitsut akornanni sulineq isumaqatigiinniarnernik arriitsumik ingerlanneqartunik Ilaqakkajuttarpoq, taamaattumillu ukiut arlallit ingerlasinnaasarlutik matuma siuliani taaneqartut Ilaannaasaluunniit qulaajarneqarnissaannut. Tassungalugu tunngatillugu tulluartaasaaq nalilersussallugu suliasat suut Kalaallit Nunaanniit suliarineqarsinnaanersut, suliasallu sorliit nunat assigiinngitsut akornanni isumaqatigiissutinit piumasaqaatitaqarfianersut.

6. Nuna ilaanut tunngasumik ineriartortitsinissamut periarfissat

Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi siunissaq eqqarsaatigalugu illersorneqarneranut atuinissamullu sinaakkutassat nalunaarusiassami nutaassami, sumiiffiillu aqutsivigineqarneranut pilersarusiami aalajangersarneqassapput. Taakkua saniatigut ineriartortitsinissamut pilersaarummik suliaqartoqassaaq, siunissami inuussutissarsiortarnerup iluani sumiiffimmik atorluaasinnaanermik nukittunerulersitsisussamik, nunap ilaanut tunngatitamik

Illoqqortoormiuni innuttaasut ilanngutitinneqarnerisigut ineriartortitsinikkut, aammalu nunap tamarmiusup iluani ineriartortitsinikkut.

Siunertamut tamatumunnga atatillugu, piujuaannartitsinermik tunngaveqarluni atorluaanissamik ineriartortitsinissamillu ilinniartitsinerit sungiusaanerillu ilinniartitsissutigineqarnissaat pillugit suliniarnerit aallartinneqarsinnaapput (soorlu Agenda 21-itut ittunik/Asilerisullu aqutigalugit). Aalajangiisoqarpat Uumassusillit pillugit najoqqutassiaq piviusunngortinniarnearluni suliarineqartariaqartoq, suliniarnerit tamakkua Uumassusileqarfik pillugu allaffissornikkut aqutsinermi suliniarnermilu ilanngunneqaannarsinnaapput oqallittarfimmi pilersitsineq aqutigalugu, tassuunakkummi innuttaasut annerpaakkut ilanngutsinneqarnerat qulakkeerneqassamat, tamatumunngalu suliniartut tamaasa ilanngutsinneqarnerat aamma qulakkeerneqassalluni.

Pingaarnepaatulli suliniarnissat tamakkua Naalakkersuisut, Kommuneqarfik Sermersuullu inuussutissarsiornerup ineriartortinneqarnissaanik pingaarnersiullutik suliassanik qaffatsitsinissaannik aalajangernissaat apequtaatissavaat, namminersorullutillu oqartussat suliffeqarfiinik oqartussaaffiinillu arlalinnik, namminersorlutillu inuussutissarsiuteqartut suleqataallutik ilanngutitinneqarnissaannik piumasaqarfiussalluni.

Tulliuttuni allaaserineqarput suliniarnerit suut aallartittariaqarsorineqarnerisut, nunap ilaanut atuuttumik ineriartortitsinissamik soqutigisat eqqarsaatigalugit.

6.1 Uumassusileqarfik Illoqqortoormiut eqqaani Kangerlussuatalu eqqaani

Uumassusileqarfik piviusunngortissagaanni tamanna arlariinnik piumasaqaateqarfiussaaq, Uumassusileqarfiup kujammut killeqarfiata ungavarneratigut, imaluunniit Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap kujataatungaani nutaamik Uumassusileqarfimmik pilersitsinikkut, tamaani najugaqartut ilanngutsinneqarnerisigut (takuuk immikkoortoq 5.1). Uumassusileqarfiit pillugit najoqqutassiap najukkami ineriartortitsinissamik pingaartitsinera, Illoqqortoormiuni inuussutissarsiornermi ineriartortitsinissamik kivitseqataassaaq (takuuk Illersugaanerata inissisimaffia pillugu immikkoortorta).

6.2 Angallanneq – illoqarfimmut qanittumik timmisartunik mittarfiliornissaq umiarsuarnullu talittarfiliornissaq

Takornariaqarneq pillugu suleqatigiissitap aammalu Angallanneq pillugu suleqatigiissitap (tamarmik Iliuusissanut Pilersaarutip piviusunngortinniarnearneranut atatillugu pilersinneqarsimasut) inassutigaa, maannakkut Nerlerit Inaanni/Constable Pynt timmisartoqarfiusumut taarsiullugu Illoqqortoormiunut qanittumik mittarfiliortoqartariaqaraluartoq. Illoqarfimmut qanittumik timmisartoqarfimmik pilersitsinerup Illoqqortoormiut Kangerlussuani Nuna allanngutsaaliugassatut immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi takornariaqarnerup ineriartortinneqarnissaanik periarfissat annertunerulissapput, ulluinnarlugulu Island-imiit takornariarsinnaanermut periarfissiissallutik, ullumikkut soorlu tamanna ilisimaneqartut Tasiilamut/Kulusummut ulluinnarlugu timmisartuussisarnikkut. Illoqarfimmut qanittumik timmisartoqarfeqalerneq aammattaaq kiffartuussiviusussamik pilersitsinissamut tunngaviliisuussaaq takornarianut, ilisimasassarsiorlutik angalasunut aammalu ilisimatuutut suliaqartartunut, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi Illoqqortoormiullu Kangerlussuata eqqaanilu angalanissaminnut tunngatillugu ikiorneqarnissaminnik pisariaqartitsisunut

atorneqartussamik. Tassa imaappoq; angallannermut tunngasutigut suliaqartut, inissiisarfii, neriniartarfii, ilisimasassarsiorlutik angalaniartut atortussaannik tuniniaaneq atortitsisinaanerlu, tammajuitsussarsiniartarfik, paasissutissanik tunioraavisoq sullissivik, pikkorissartitsinissamik neqerooruteqarsinnaaneq il.il. pilersinneqartariaqassallutik.

Imaatigut angalalluni Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitamut/Uumassusileqarfimmut ingerlaneq aasakkut timmisartortarnerup saniatigut qinigassaasinnaavoq alla. Umiarsuit mikinerusut nalunaaquttap akunneri arlalialuinnannguit atorlugit Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitaq/Uumassusileqarfik tikissinnaavaat, taamatullu Illoqqoortormiut Kangerlussuaq nalunaaquttap akunnialuinnganngui atorlugit pulaneqarsinnaalluni. Najukkami suliffeqarfiit ilisimasassarsiorlutik angallanneqarnerannut iluaqutigineqarsinnaapput nerisassanik atortussanillu assartuisinneqarnerisigut, ”umiarsuarnillu angallassinert” takornarianik eqimattakkaanik ikinnerusunik angallassinernik aaqquissuussisinnaallutik, pisuttuarniartut qaqqasiorniartullu angallassinnaagaluarlunikkut.

Illersornissamat sakkutooqarfiup arlaleriarluni nalunaarutigisarsimavaa Mestersvig-ip matuneqarnissaa. Illersornissamat Sakkutooqarfiup nalunaarutigisimavaa Mestersvig-imiikkallarnissartik, ullulersimanagulu tamanna qaqugu qimassanerlugu.

Inassuteqaat

Angallanneq pillugu suleqatigiissitaliap siuliani taaneqartutuut inassutigaa, maannakkut Nerlerit Inaanni timmisartunut mittarfiusup matuneqarnissaa, taarsiullugulu Illoqqortoormiut qanittuani timmisartunut mittarfiliortoqartariaqartoq.

Suleqatigiissitap saqqummiuppa tassunga tunngatillugu aalajangiisoqavinninnerani nalilersuilluaqqaarnissaq pisariaqartinneqartoq, tamatuma ataani aningaasalerneqarsinnaaneranut periarfissaasinnaasut qulaajarneqarneri.

Suleqatigiissitaq naliliivoq, timmisartunut mittarfiup Nerleriit Inaanniit Illoqqortoormiunut nuunna aningaasatigut iluanaarutissartaqanngitsoq, arlalinnilli pingaarutilinnik inuiaqatigiit iluaqutigilluarsinnaasaannik aningaasatigut iluanaarutissartaqartoq, taamaattumillu inassutigineqarsinnaalluni timmisartunut mittarfiup nuunneqarsinnaaneramik periarfissat misissorneqarnissaat.

6.3 Suliniutissat takornariaqarnerup ineriartortinnissaanut periarfissanik qulakkerinnittuusut

Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi sammisanut aalajangersimasunut akuersissuteqartarnermik tunniussisarnermi periarfissaasut qulaajarneqarneri.

Takornariaqarneq pillugu suleqatigiissitap inassutigaa, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi sammisanut aalajangersimasunut akuersissutinik tunniussisarneq/kisimiilluni oqartussaaffigalugu akuersissutinik tunniussisalersinnaaneq, siunissami sumiiffiup aqutsivigineqarneranut ilanngutsinneqartariaqartoq, tunngavilersuutigalugu, piunasaqaataasinnaasoq sumiiffimmi takornariaqarnermik ingerlatsinerit ilaasa imminut akilersinnaasumik ingerlanneqartariaqarneri.

Takornarianik suliaqartut ukiunut arlalikkaanut atuuttumik akuersissutinik tunineqarsinnaanerannut periarfissap nalilersuiffigineqarnera.

Allaffissornikkut nanertuutaasinnaanera oqilisarniarlugu takornariaqarnermut suleqatigiissitap inassutigaa, takornarianik suliaqartut ukiunut arlalikkaanut atuuttumik akuersissutinik tunineqartarnissaat periarfissinneqartariaqartoq . Tamanna nalilersorneqartariaqarpoq ingerlatseriaasiusinnaasullu allaaserineqartariaqarlutik.

7. Illuaqqat/stationit kikkunnit pigineqarnerannit aalajangiineq

Ilimagineqarpoq Nuna Allannngutsaaliugassatut Immikkoortitami Uumassusileqarfimmilu maannakkut piusumi inuit kulturiat kingulleq nungussimassasoq imaluunniit tammarsimassasoq 1850-ip nalaani. Tamanna sioqqullugu sumiiffiit avataaneersunit misigisassarsiorlutik angalasunit, arfannianilluni arlaqanngitsuinnarnit tikinneqartarput. Piffissap tamatuma kingorna Kalaallit Nunaata avannarsua kangia arlalinnit aallaavilinnit tikinneqakulasarpoq; nuna assiliortunit, ilisimatuutut misissuinerit pilersaarusiukkat allaassuteqalaartut tamarmik, nunanik ilisimatusarnermut pinngoriartornermullu tunngasunik ilisimassarsiorlutik, kisiannilu aamma takornariaqartarnerit piffissami sivisuumi ingerlasimasut tamaani oqaluttuassartaqarput, timersuutigalugu ilisimassarsiorlutik peqatigalugit, piniariarlutik aalisariarlutillu angalasarnerit aamma ilisimaneqarluartuullutik.

Ukiut 1900-kut affaata siulliup ingerlanera piniartut Norgemeersut Danmarkimeersullu tamaani peruttulersimapput. Sorsunnersuup aappaata ingerlanerani tyskit, qallunaat/kalaallit/amerikarmiullu sakkutuui sumiiffimmi naapissimapput, silasiorfiit sorsuussutigisimallugit. Ullumikkut tamaani silasiorfiit aalajangersimasut inuttaqartinneqanngitsut annikitsualuinnaat piusut saniatigut, silasiorfiit inuttaqartinneqartut pigineqarput.

Sumiiffinnik tikitsisarsimanerit tamakkua, atortukunik, illulianik il.il. qimataqarsimasinnaapput imaluunniit qimataqartarsimapput, ullumikkut kulturikkut eqqaassutissaasunik, ilisimasassarsiorlutillu angalasut taamaanikkut inuuniarnikkut atungarisaannik paasinninnerulersitsinnaasunik, ilisimassarsiornerup atuunnerata nunallu tikitap imminnut qaninnerulernerannik pilersitsisunik.

Ullumikkut sumiiffimmi kulturikkut eqqaassutissat hundredikkuutaat nalunaarsorneqarsimapput. Tamakkua pingaarnarpaartaat immikkoortumi illuaqqat nalunaarsorneqarneranni suliarineqarsimapput, siunnersuutigineqarsimallunittaaq illuaqqat illersugaanissaasa pisariaqartinneqarnerata allannngortinneqarnissaa.

Kalaallit Nunaanni kulturikkut eqqaassutissat, Kalaallit Nunaata oqaluttuassartaa pillugu suliaqarnermut immikkoortutut ilanngutitineqartutut inissinneqartariaqaraluarpoq, tamannali illuaqqat sumiiffimmi kiserngoruttut eqqarsaatigalugit tamatigoortumik pisinnaanissaa qularnarpoq Tamannalu peqquteqarpoq illuaqqat ilarpassuisa, piumasaaqateqarfigalugu suliffeqarfinit piniariartarsimanerup nalaani napparneqarnerinut akiliisimasunit, ingerlanneqarnerinullu akilersuisimasunit pigineqarneri. Imaluunniit inunnit maannakkut suli inuusunit pigineqarsimasinnaapput, peqatigiinnerullu assigiinngitsutigut suliarineqarsimaneramik tunngaveqartumik Piniariartartutoqqat ileqqutoqaannik ingerlatitsiinnarsimasunit, Kalaallit Nunaatalu avannaarsuanik kangianik attaveqaannarusuttunik.

Taamaattumik pisariaqartinneqarsimavoq qulaajaasoqarnissaa, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Umassusileqarfimmi illuararpassuarnut allanullu pilersinneqarsimasunut piginnittuunermut tunngassuteqartutigut. Tamanna pivoq ”Bjørnskov-ip suleqatigiissitaata” sulineratigut, taakkulu pilersinneqarsimallutik Kalaallit Nunaata avannaarsuani kangiani Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Umassusileqarfimmi ilisimasassarsiortarnermut tunngasunik suliaqarnissaq siunertaralugu. Ataatsimiititaliaq ukiuni 2001-mi 2002-milu sisamariarluni ataatsimiissimavoq. Kalaallit Nunaannit kissaatigineqarsimammat, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Umassusileqarfimmi illuaqqat nutaanngitsut ingerlatsiviusimasullu allat qallunaat naalagaaffianiit suliaqartarsimasunillu allanit pigineqartunut piginnittuunerup tiguneqarnissaa, Bjørnskov-ip suleqatigiissitaata sulinera annertunerujussuaq illuaqqat ingerlatsiviusimasullu maannakkut tamaaniittut kikkunnik pigineqarnerat killiffiillu suliarinerusimavai. Tamannalu pissusissamisuuinnartumik inerneqartinneqarpoq, qallunaammi naalagaaffiata Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Umassusileqarfimmi ineriartortitsinerup pissusissamisuuinnartumik ilaatut isigisimammagu, illuaqqanik ingerlatsiviusimasunillu allanik piginnittuunerup Kalaallit Nunaannut tunniunneqarnissaa.

Ataatsimeeqattaarnerit oktober 2002-mi naggaserneqarsimapput, imaattumik tunngavilersuinikkut: ”Ataatsimiinnissamut tullermut aalajangiinissamut utaqqineqassaaq ataatsimiititaliap siunissami atanissaa erseqqissaavigineqareerpat, Namminersorerullutik Oqartussat Iliuusissanut Pilersaarutip piviusunngortinniarneqarnerani suliniutinut attuumassuteqartitamik”.

Suleqatigiissitaliaq taamaattumik sulileqqissinnaasutut isigineqartariaqarpoq, kisiannili toquusaqqalluni. Suleqatigiissitaq suleqqilersinniarlugu Danmarkimi Forsknings- og Innovationsstyrelsen attavigineqarsimavoq, tassanimi suliaasaq uninngatinneqarmat.

Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Umassusileqarfimmi illuaqqat ingerlatsiviusimasullu nalunaarsorneqarnerat ingerlangaatsiarsimavoq, september 2002-llu tungaanut ingerlasimalluni. Tamanna saqqummerpoq suliat takussutissartaanik aalajangiinissamut tunngavissiami taamanikkut Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling-imik taasap, Aningaasaqarnermut ataatsimiititaliamut saqqummiunniagaani, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Umassusileqarfimmi illuaqqat ingerlatsiviusimasullu pigineqarnerinut tunngassuteqartut Danmarkimiit Kalaallit Nunaannut nuunneqarnissaat naammasseqqullugu. Tunngavissaqarporli immikkoortut ataasiakkaat taasariaqarnerinut:

Suliat suliarineqarsimaneranut takussutissartami 2002-mi illuaqqat ingerlaviusimasullu tamarmik, pigineqarnerisa nuunneqarnissaannik eqqarsaataasut allattorneqarsimapput. Zackenberq-imil ilisimatuutut misissuisarfiup pigineqarnera maannakkut Namminersorerullutik Oqartussanut tunniunneqareerpoq (Asiaq).

Illuaqqat arlallit inunnit nammineq pigineqartut killiffiat qularnartoqartinneqarpoq, piginnittut illuaqqanik tunisinissaminnik kissaateqarsimagunangimmata. Piginnittut taakkua attavigeqqinneqartariaqarput; kisiannili paasiniagassat Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap /Umassusileqarfiup eqqissisimatinneqarnissaanut tunngasut, tamatumalu kingunerisaanik piginnittuunerup nuunneqarnissaanut tunngasut, suliarisariaqakkallu allat tamarmik nalilersoqqissaarneqareerpata. Qularnganngitsorli unaavoq, illuaqqat siunertaat malillugu atorneqarsinnaannginneri, tassa piniariarfittut najugaqarfusinnaaneri.

Ilanngulluguttaaq illuaqqat Eigil Knuth-ip pigisai isummerfigineqassapput (Station Kap Moltke aammalu Brønlundshus). Taakku Namminersornerullutik Oqartussanut arlaleriarluni ukiuni arlariinni tunniunniarneqartarsimagaluarput. Maannkkuli isummertoqartariaqarpoq.

Aammattaarlu ingerlatsiviusimasut arlallit ajornartorsiutaapput. Ilaatigut piginnittuunerup sulia aalajangerneqarsimannginneranik pissuteqartumik, ilaatigullu ingerlatsiviusimasunut attuumalluinnartunik eqqagassanik ajornartorsiuteqarnera, illuaqqallumi aamma taamatut inissisimasinnaallutik. Tamanna tunngaveqartinneqarpoq Avatangiisinut Pinngortitamullu Pisortaqarfiup (APP) oqaaseqaasiorsimaneratigut, Bjørnskov-ip suleqatigiissitaata 3. oktober 2002-mi ataatsimiissimaneranit imaqarnialiami:

”APP-i nalunaaruteqarpoq, Naalakkersuisut nalunaaruteqartut, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi naalagaaffiup pigisaasa piffissami aggersumi piumaartussami Namminersornerullutik Oqartussanut tunniunneqarnissaanut tunngatillugu, piviusumik aalajangiinissaq utaqqimaarneqassasoq, tunniussinissamik piumasaqaatit ersarissut naammassivinneqarnissaannut. Tunniussinissami aammattaq tunngavigineqarpoq Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitamut/Uumassusileqarfimmut Iliusissanut Pilersaarummi Anguniakkap ilaa 1, tassa kimit pigineqarnerannik aalajangiineq, kia pisinnaatitaaneranik erseqqissaanissaq saliinerlu”.

Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi illuaqqanik ingerlatsiviusimasunillu Naalagaaffimmiit Kalaallit Nunaanni Namminersornerullutik Oqartussanut tunniussinissamik suliaq ukiuni arfineq-pingasuni ingerlanneqareermat inassutigineqarpoq, pereersut misigisimasallu tunngavigalugit, ingerlariaqqinnissarlu siunertaralugu aalajangiisoqarnissaa piffissanngortoq.

Taamatut, pereersut misigisimasallu tunngavigalugit aaqqiisoqarsinnaanera sukkassutsit arlallit atorlugit ingerlanneqarsinnaagaluarpoq. Tamannalu Zackenberg-imi ilisimatuutut misissuisarfiup tunniutereersimaneranut attuumassuteqarpoq. Tunniussineq tullesq ingerlanneqarsinnaasoq tassaasinnaavoq, illuaqqat ingerlatsiviusimasullu taamanikkut piniariartarnermi atorneqarsimasut tunniunneqarneri, illuaqqat ingerlatsiviusimasullu ilisimatuutut misissuinermi atorneqarsimasut ajornartorsiutitaqanngitsullu tunniunneqarneri ilanngullugit. Ajornartorsiutitaqanngitsut uunga tunngatinneqarput; illuaqqat ingerlatsiviusimasullu pigineqarnerannut tunngasut allaaserilluakkat, taakkunungalu tunngatillugu avatangiisitigut (igitassanut tunngasut) ajornartorsiutitaqannginneri. Nunamut Namminermut, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfiup Avatangiisinut Immikkoortortaata taamatut aaqqiissuteqarnissaq tapersersorpaa, eqqagassat nalunaarsorneqarnerini taamanikkut illuaqqat piniariartarfittut atorneqarsimasut eqqagassatigut ajornartorsiuteqarsinnaanerini nassaartoqarsimanngimmat.

Qanoq aammalu Kalaallit Nunaata, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi illuaqqat qimagaannakkat aningaasatigut iluanaarutigissanerai aatsaat nalilersorneqarsinnaavoq, takornariaqarnerup tamaani ingerlanissaa pilersaarusiornarneqareerpat. Taamanikkussamat aamma nalilersorneqassaaq illuaqqanut nunaminertamik atuinissamat akuersissutinik tunniussisoqartariaqarnerisooq B-normulersuisoqartariaqarnerisooq, aammalu qanoq ililluni illuaqqat assersuutigalugu namminersorlutik suliffiutillit takornariaqarnermi sanaavisut ilanngutsinneqarsinnaanersut. Anguniakkamat tamatumunnga siunertaasariaqarpoq, pisinnaatitaaffeqarneq pisussaaffinnik malitseqartinneqartariaqartoq.

Inassuteqaat

Nunamut Namminermit, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfik Danmarkimi Forsknings- og Innovationsstyrelsen-imut attaveqassaaq siunertaralugu, illuaqqat ingerlatsiviusimasullu tamarmik Danmarkimiit Kalaallit Nunaannut tunniunneqarnissaannut suliap Bjørnskov-ip suleqatigiissitaanit suliarineqartup naammassineqarnissaa, avatangiisinut eqqagassaqaarnikkullu ajornartorsiutitaqanngitsuni.

Sinneruttumininnguit kiserngorunneqassapput, soorlu Mestersvigi Station Nord-ilu, taakkulu sammivinni allani suliarineqareerput.

8. Avatangiisinut tunngasut – Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi igitassat

Asimi nunaannarmi suliaqarnernik- eqqagassaqaarneranillu nalunaarsuinerit nuna tamakkerlugu ingerlanneqartut, pilersaarusiukkamillu suliamik tunuliaqartumik (*Nalunaarsuisimaneq tamanna illoqarfiup- nunaqarfiullu killeqarfiisa iluini eqqagassat nalunaarsorneqaneri, Eqqagassat pillugit Iliuusissanut Pilersaarut 2010-2013-mut paarlaanneqarnissaa sissuerneqassaaq, tamannalu UKA2008-mi suliarineqarsimavoq*), allaffissornikkut aqutsinermi pingaarnerusutut ilisimaneqarpoq Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi sumiiffinnik eqqagassaqaarfiusinnaasunik peqarnera. Suliffeqarfiit inuttaqartinneqartut (soorlu Station Nord, Danmarkshavn, Daneborg aamma Zackenberg) Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi sumiiffinni eqqagassaqaarsinnaaneranik nalunaarsuinerim ilanngunneqarsimangillat.

Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi sumiiffinni 35-ni eqqagassaqaarnera nalunaarsorneqarsimavoq, igitassaagaluanik qimatsiinnarfiusimasunik. Illuaqqat arlalissuit eqqagassaqaarfiusinnaasullu eqqissimatitaasutut nalilerneqarput, sumiiffinnullu eqqagassaqaarfiusunut ilanngunneqarsimanatik.

Sumiiffiit nalunaarsorneqarsimasut annertunerpaartaat eqqagassaqaarnerisa saniatigut avatangiisinut mingutsitsissutaasinnaasunik atortussiassanik mingutsinneqarsimasinnaapput, soorlu uuliameersunit, PAH-nit, saffiugassat oqimaatsut il.il. Sumiiffiit taakkua ataasiakkaat pillugit ilisimasat killeqarput, saliinissamullu aningaasartuutissatut missingersuutit 50 millioner koruunit naammassinnaassanersut qularnartoqartinneqarpoq. Missingersersuusiorsimanermi taamaallaat eqqagassat piarneqarnissaat, mingutsitsisoqarsimasinnaanerinillu misissuinerit qanoq aningaasartuutaatigisinnaaneri missingersersuusiorneqarsimapput. Akuutissat avatangiisinut mingutsitsisimasinnaanerat, immikkut annertuumik aningaasartuuteqartariaqarnermik kinguneqarluarsinnaavoq, mingutsitsinerup unitsinneqarnissaanut imaluunniit peerneqarnissaanut atorneqartussanik.

Inassutigineqarpoq, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitami/Uumassusileqarfimmi sumiiffiit eqqagassaqaarfiusut nalunaarsorneqarsimasullu suliarineqarneri, Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Uumassusileqarfiup avataani eqqagassaqaarfiusutut nalunaarsorneqarsimasut suliarineqarneri peqatigiisillugit ingerlanneqassatut. Taamaalilluni asimi nunaannarmi sumiiffiit eqqagassaqaarfiusut 449-t nalunaarsorneqarsimasut ataatsimoortumik pingaarnersuinnikkullu suliarineqassagaluardmata. Tamannalu tunngavilerneqarpoq, sumiiffiit avatangiisinut mingutsitsinerusinnaanermut ilimanaateqarnerusut siulliullugit suliarineqarnissaat qulakkeerumallugu.

Asimi nunaannarmi eqqagassaqarnerata mingutsitsisimanerullu aaqqissuulluakkamik suliarineqarnissaa aallartikkumallugu, allaffissornikkut naalackersuinikkullu arlalinnik iliuuseqartoqartariaqarpoq. Taamaattumillu inassutigineqarpoq, allaffissornikkut suliarineqartumik qulaajaasoqassasoq, suliarineqassallutillu:

- Sumiiffiit ataasiakkaat eqqarsaatigalugit paasissutissanik ilassutaasunik katersineq.
- Eqqagassat piaarneqarnissaanik mingutsitsisimanerlu pillugit suliniutissanik siunnerfilersuinissaq. Assersuutitut, eqqagassat tamarmik peerneqassanersut imaluunniit ajornartitaassannginnersoq eqqagassat ulorianaateqanngitsut matuinnarneqarsinnaanersut? Qaqugukkut eqqagassat kulturikkut oqaluttuarisaanermi eriagisariaqartut inissinneqassappat? Sumiiffiit eqqissimatitaasut qulakkeerinniffigineqassappaat akuutissat mingutsitsisinnaasut piaarnerisigut. Qaqugukkut nalilerneqassava sumiiffiup minguiluinnartunngornera?
- Qulakkeerneqassaaq inatsisitigut salinissamik kissaateqarnerup tunuliaqutaqarnera.

Sumiiffiit taakkua arlalissuit suliarineqarneri nukinnik salinissamut atorneqartussanik aqutsinissamillu pisariaqartitsissaaq. Naatsorsuutigineqartariaqarpoq siusinnerusukkut tamaani suliaqartarsimasut salinissamut piumasaqarfiginissaat ajornakusuussasoq. Taamaattumillu salinissamut aningaasartuutaajumaartussat naatsorsuutigineqartariaqarpoq pisortanit matussuserneqarnissaat. Sumiiffiit misissuiffigineqarneri, paasissutissanik ilassutaasunik katersinerit, pingaarnersiueqqinnerit, sulianik suliaqarnerit salinermilu nakkutiginnittariaqarsinnaanerit pineqartut saniatigut allaffissornikkut nukinnik pisariaqartitsigaatsiarnissaat naatsorsuutigineqartariaqarpoq.

Sumiiffiit inuttaqartinneqartut

Kalaallit qallunaallu oqartussaasui suleqatigiissuteqarput, avatangiisinut tunngassuteqartut pitsannorsarnissaanik suliniuteqarnermi, tamannalu illersornissamut sakkutooqarfiup suliffeqarfinni inuttaqartinneqartuni aallartissimasaanik, soorlu Station Nord-imi Mestersvig-imilu.

9. Naggasiineq

Nassuiaat manna imaqartinneqarpoq inassuteqaatinik arlalinnik, Kalaallit Nunaata avannaarsuani kangiani Nuna Allanngutsaaliugassatut Immikkoortitap/Umassusileqarfiup siunissami aqutsivigineqarneranut suliap ingerlaqqinnissaanut atorneqartussanik. Suleqatigiissitanik aalajangersimasunillu sammisalinnik suliffeqarninnit ilaliutaasut iliuusissanut pilersaarummi suliarineqartumi erseqqissarlugit saqqummiunneqarput, tamatumunngalu peqatigitillugu toqqartorneqarlutik kikkut akisussaasutut oqartussaasuussanersut sulinermilu kikkut peqataassanersut. Iliuusissanut pilersaarut taanna tamakkiisumik allaaserineqarpoq nassuiaatip eqikkarnerani – immikkoortoq 2-mi.

Naalackersuisut siunertaraat iliuusissanut pilersaarutip piviusunngortinniarnearluni aallartipallanneqarnissaa, tamatumalu kingunerissallugu nutartikkamik nalunaarummik suliaqartariaqarnissaaq, sumiiffiullu aqutsivigineqarneranut pilersaarummik suliaqarneq. Tamakkaa saniatigut ineriartortitsinissamik pilersaarummik suliaqarnissat aallartinneqassapput, allartitsinerillu taakkua nunap ilaanut ineriartortitsinissamut tapertaassallutik.

Sumiiffiit illersortariaqartutut soqutigisat nunap assingatigoorlugit, nalunaarusiallu ataasiakkaat takuneqarsinnaasunnngortinneqassapput www.NunaGis.gl -mi.

Qujanaq

Nassuiaat manna suliniuteqarluarnikkut sananeqarpoq, oqartussaasut attuumassutillit, kommuunit, suliffeqarfiit, inuit ataasiakkaat avataaniillu aningaasaliisartut peqataasinnerisigut. Manna iluatsillugu kikkut tamarmik qujassutissaqarfigineqassapput. Naalakkersuisut qinerpaat tamatumuuna aternik taasisoqassanngitsoq; periaaserlu malillugu qujassuteqassallutik ”atinik taasisoqanngilaq – puijuisoqanngilarli”. Tamanna pissuteqarpoq, nassuerutigisariaqarmat suliap suli naammassineqannginnera, Nassuiaallu manna suliap ingerlaqqinnissaanut alloriarnerinnaammaat.

Immikkulli iliuuseqassaagut. Illoqqortoormiut Kommuniat qutsavigineqassaaq annertuumik soqutiginnillutik suliap naammassiniarnerani peqataanerannik.